

Stenografični zapisnik

šeste seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dne 7. februarja 1912.

Stenographischer Bericht

der sechsten Sitzung

des krainischen Landtages

in Laibach

am 7. Februar 1912.

Navzoči: Prvosednik: Deželni glavar dr. Ivan Šusteršič. Vladni zastopnik: C. kr. deželni predsednik ekselenca Teodor bar. Schwarz in c. kr. okrajni glavar Karol grof Königl. Vsi člani razen: Knezoškof dr. Anton Bonaventura Jeglič, ekselenca Josip baron Schwegel, Anton baron Codelli, Henrik pl. Schollmayer-Lichtenberg in Ivan Vehovec. Zapisnikarja: Dr. Karol baron Born in Fran Demšar.

Dnevni red:

1. Naznanila deželnozbornskega predsedstva.
2. Priloga 65. — Poročilo deželnega odbora o zagradih vipavskih hudournikov z zakonskim načrtom.
3. Priloga 66. — Poročilo deželnega odbora o nekaterih spremembah zakona o šolskem nadzorstvu.
4. Priloga 67. — Poročilo deželnega odbora o zakonskem načrtu o spremembah občinskega reda in volilnega reda za Ljubljano.
5. Poročilo finančnega odseka:
 - a) o prošnji upravnega sveta Elizabetne otroške bolnice za zvišanje letne podpore (18/Pet.);
 - b) o prošnji občinskega zastopa v Gorjah za prispevek k zgradbi postajališča „Podholm-Vintgar“ (47/Pet.);
 - c) o prošnji prve žebljarske in železoobrtne zadruge v Kropi in Kamni gorici za odpis obresti deležev in podaljšanje brez obrestnega posojila v znesku 4000 K (9/Pet.);
 - d) o prošnji prve žebljarske in železoobrtne zadruge v Kamni gorici za podporo za nabavo novih strojev (12/Pet.);
 - e) o prošnji „Unterstützungsverein für Juristen“ na Dunaju za podporo (11/Pet.);
 - f) o prošnjah društva za promet tujcev na Kranjskem (738/Pet., 739/Pet. 1. 1910.);
 - g) o prošnji društva „Verein zur Abhaltung wissenschaftlicher Ferienkurse für Lehrer“ in odbora „Ausschuß für volkstümliche Universitätsvorträge der k. k. Universität in Wien“, naj se s podporami omogoči učiteljem udeležba pri poučnih tečajih (39/Pet.);

Anweizende: Vorstehender: Landeshauptmann Dr. Ivan Šusteršič. Regierungsvertreter: R. k. Landespräsident Erzellenz Theodor Freiherr von Schwarz und k. k. Bezirkshauptmann Karl Graf Königl. Sämtliche Mitglieder mit Ausnahme von: Fürstbischöf Dr. Anton Bonaventura Jeglič, Erzellenz Josef Freiherr von Schwegel, Anton Freiherr von Codelli, Heinrich von Schollmayer-Lichtenberg und Ivan Vehovec. Schriftführer: Dr. Karl Freiherr von Born und Franz Demšar.

Tagesordnung:

1. Mitteilungen des Landtagspräsidiums.
2. Beilage 65. — Bericht des Landesausschusses über die Verbauung der Wippacher Wildbäche mit dem Gesetzentwurfe.
3. Beilage 66. — Bericht des Landesausschusses über einige Änderungen des Gesetzes, betreffend die Schulaufsicht.
4. Beilage 67. — Bericht des Landesausschusses, betreffend den Gesetzentwurf über die Änderungen der Gemeindeordnung und Wahlordnung für Laibach.
5. Bericht des Finanzausschusses:
 - a) über die Petition des Verwaltungsrates des Elisabeth-Kinderospitals um Erhöhung der Jahressubvention (18/Pet.);
 - b) über das Gesuch der Gemeindevertretung in Gorje um einen Beitrag zum Baue der Haltestelle „Podholm-Vintgar“ (47/Pet.);
 - c) über die Petition der ersten Nagelschmied- und Eisenindustrie-Genossenschaft in Kropa und Steinbühl um Abschreibung der Anteilsinteressen und Verlängerung des unverzinslichen Darlehens per 4000 K (9/Pet.);
 - d) über die Petition der ersten Nagelschmied- und Eisenindustrie-Genossenschaft in Kropa und Steinbühl um Subvention zur Anschaffung neuer Maschinen (12/Pet.);
 - e) über das Subventionsgesuch des „Unterstützungsvereines für Juristen“ in Wien (11/Pet.);
 - f) über die Petitionen des Vereines für den Fremdenverkehr in Krain (738/Pet., 739/Pet. de 1910.);
 - g) über die Petition des „Vereines zur Abhaltung wissenschaftlicher Ferienkurse für Lehrer“ und des „Ausschusses für volkstümliche Universitätsvorträge der k. k. Universität in Wien“, um durch Unterstützungen den Lehrern die Beteiligung an den Unterrichtskursen zu ermöglichen (39/Pet.);

- g) o prošnji „Narodne šole“ za podporo (67/Pet.);
- h) o prošnji društva „Wiener akademischer Verein für Sexualhygiene“ (13/Pet.);
- i) o prošnji podpornega društva za dijake na realki v Idriji (1/Pet.);
- j) o prošnjah planinskega društva za podporo (730/Pet., 733/Pet. l. 1910.);
- k) o prošnji pripravljalnega odbora za zgradbo vajenškega doma v Ljubljani za brezobrestno posojilo (49/Pet.);
- l) o prošnjah društva „Philharmonische Gesellschaft“ v Ljubljani za podporo (735/Pet. l. 1910.; 51/Pet.);
- m) o prošnji „Dramatičnega društva“ v Ljubljani za podporo gledališču (740/Pet. l. 1910.);
- n) o prošnji „Glasbene Matice“ za podporo (34/Pet.);
- o) o prošnji „Slov. Filharmonije“ za podporo (22/Pet.);
- p) o prošnji društva „Asylverein“ na Dunaju za podporo za l. 1912. (36/Pet.);
- r) o prošnji Kočevske posojilnice za podporo (25/Pet.);
- s) o računskem sklepu deželnega zaklada za l. 1909. (k prilogi 253 l. 1910.);
- š) o nekaterih premembah v načrtu zakona o uvedbi davčine od prirastka na vrednosti nepremičnin (k prilogi 49.);
- t) o pobiranju pokopališčnih pristojbin za trško pokopališče v Vipavi (k prilogi 51.);
- u) o dovolitvi nad 100% doklad v občini Jablanica v l. 1912 (k prilogi 42.);
- v) o pobiranju 119% doklade po davčni občini Polje v krajni občini Vrabče (k prilogi 44.);
- z) o pobiranju nad 122% doklade po davčnih občinah Gorenje Jezero in Lipsenj v krajni občini Stari Trg pri Ložu (k prilogi 45.);
- ž) o pobiranju nad 100% doklad v občini Trnovo (k prilogi 48.);
- aa) o dopisu c. kr. predsedstva za Kranjsko glede naprave telefonskih zvez na Kranjskem (46/Pet.);
- bb) o prošnji predstojništva uršulinskega samostana v Ljubljani za vštete starostne doklade in za nagrado svetnim učiteljicam (16/Pet.);
- cc) o prošnji „društva vpokojenih učiteljev na Kranjskem“ za draginjske doklade (50/Pet.);
- čč) o prošnji vpokojenega učiteljskega osobja na Kranjskem za draginjsko doklado (71/Pet.);
- dd) o prošnji vodstva dekliškega sirotišča bar. Lichtenurnovega zavoda za priznanje starostnih doklad svetnim učiteljicam na tem zavodu (20/Pet.);
- ee) o poročilu deželnega odbora o odredbah v svrhu razbremenitve deželne blaznice na Studencu (k prilogi 46.);
- ff) o poročilu deželnega odbora o povračilu oskrbnih stroškov v bolnici v Krškem za kranjske domačine, preden je ta zavod dobil pravico javnosti (k prilogi 50.);
- gg) o samostalnem predlogu g. poslanca dr. Kreka in tov. glede ustanovitve „Gospodarske šole“ (št. XIV.);
- hh) glede zvišanja stanarine ljubljanskemu učitelstvu (10/Pet.);
- ii) o prošnji kuratorija zavoda za pospeševanje obrti na Kranjskem za prispevek v pokritje investicijskih izdatkov (24/Pet.);
- jj) o pobiranju 120% doklade v davčni občini Postojna (k prilogi 40.);
- g) über das Subventionsgesuch der „Narodna šola“ (67/Pet.);
- h) über die Petition des „Wiener akademischen Vereines für Sexualhygiene“ (13/Pet.);
- i) über die Petition des Unterstützungsvereines für Schüler an der Realschule in Idria (1/Pet.);
- j) über die Petition des „Planinsko Društvo“ um Subvention (730/Pet., 733/Pet. de 1910.);
- k) über die Petition des Vorbereitungsausschusses für den Bau des „Wajenski dom“ in Laibach um ein unverzinsliches Darlehen (49/Pet.);
- l) über die Subventionsgesuche der Philharmonischen Gesellschaft in Laibach (735/Pet. de 1910.; 51/Pet.);
- m) über die Petition des „Dramatično Društvo“ in Laibach um Subvention für das Theater (740/Pet. de 1910.);
- n) über das Subventionsgesuch der „Glasbena Matica“ (34/Pet.);
- o) über das Subventionsgesuch der „Slovenska Filharmonija“ (22/Pet.);
- p) über das Subventionsgesuch des Asylvereines in Wien pro 1912 (36/Pet.);
- r) über das Subventionsgesuch der Gottscheer Darlehenskasse (25/Pet.);
- s) über den Rechnungsabluß des Landesfonds für das Jahr 1909 (zur Beilage 253 de 1910.);
- š) über einige Änderungen im Gesetzentwurfe über die Einführung einer Wertzuwachsabgabe von Liegenschaften (zur Beilage 49.);
- t) über die Einhebung von Friedhofsgebühren für den Marktfriedhof in Wippach (zur Beilage 51.);
- u) über die Bewilligung von 100% übersteigenden Umlagen in der Gemeinde Jablanica im Jahre 1912 (zur Beilage 42.);
- v) über die Einhebung einer 119% Umlage in der Steuergemeinde Polje der Ortsgemeinde Vrabče (zur Beilage 44.);
- z) über die Einhebung einer 122% Umlage in den Steuergemeinden Oberfeldorf und Lipsenj der Ortsgemeinde Altenmarkt bei Laas (zur Beilage 45.);
- ž) über die Einhebung von 100% übersteigenden Umlagen in der Gemeinde Trnovo (zur Beilage 48.);
- aa) über die Note des k. k. Landespräsidiums für Krain, betreffend die Errichtung von Telefonverbindungen in Krain (46/Pet.);
- bb) über die Petition des Uršulinnenkonventes in Laibach um Einrechnung der Alterszulage und um Remuneration für die weltlichen Lehrerinnen (16/Pet.);
- cc) über das Gesuch des Vereines der pensionierten Lehrer in Krain um Teuerungszulage (50/Pet.);
- čč) über das Gesuch der pensionierten Lehrerschaft in Krain um Teuerungszulage (71/Pet.);
- dd) über die Petition der Vorsteherung des Freiin von Lichtenurn'schen Mädchenwaisenhauses um Zuerkennung von Alterszulagen den weltlichen Lehrerinnen an dieser Anstalt (20/Pet.);
- ee) über den Bericht des Landesauschusses, betreffend die Maßnahmen zur Entlastung der Landesirrenanstalt zu Studenc (zur Beilage 46.);
- ff) über den Bericht des Landesauschusses, betreffend die Rückvergütung der im Gemeindepital in Gutfeld für arme krainische Einheimische in der Zeit vor der Zuerkennung des Öffentlichkeitsrechtes dieser Anstalt anerwachsenen Verpflegskosten (zur Beilage 50.);
- gg) über den selbständigen Antrag des Abgeordneten Dr. Krel und Genossen inbetreff Errichtung der „Gospodarska šola“ (Nr. XIV.);
- hh) inbetreff Erhöhung des Quartiergehdes der Laibacher Lehrerschaft (10/Pet.);
- ii) über die Petition des Kuratoriums des Vereines für Gewerbebeförderung in Krain um einen Beitrag zur Deckung der Investitionsausgaben (24/Pet.);
- jj) betreffend die Einhebung einer 120% Umlage in der Steuergemeinde Adelsberg (zur Beilage 40.);

- kk) o prošnji R. Jakopiča za brezobrestno posojilo v znesku 20.000 K v svrhu izplačanja svojega umetniškega paviljona (53/Pet.);
- ll) o prošnji prof. Voduška za zvišanje letne nagrade za meteorološka opazovanja (724/Pet. l. 1910.);
- mm) o prošnji vpokojenega okrožnega zdravnika Peternela za zvišanje pokojnine (44/Pet.);
- nn) o prošnji vpokojenega okrožnega zdravnika dr. Perišiča za zvišanje pokojnine (35/Pet.);
- oo) o prošnjah deželnih uslužbencev, uradnikov, oficijantov, pisarniških pomočnikov in strojepisk za draginske podpore in trajno odpomoč (27/Pet., 28/Pet., 29/Pet.);
- pp) o prošnji bivšega deželnega dacarja Peljhana za milostno podporo (23/Pet.);
- rr) o prošnji Avgusta Adamiča, upokojenega učitelja v Ljubljani, za draginsko doklado (72/Pet.);
- ss) o prošnji Terezije Črnologar, učiteljeve vdove, za denarno podporo (40/Pet.);
- šš) o prošnji Ivana Gantarja, vpokojenega nadučitelja v Ljubljani, za denarno podporo (66/Pet.);
- tt) o prošnji Frančiška Golmajerja, vpokojenega nadučitelja v Radovljici, za zvišanje pokojnine (37/Pet.);
- uu) o prošnji Pavla Borstnika, učitelja v pokoju, za povišanje pokojnine (65/Pet.);
- vv) o prošnji Friderike Konschegg, vpokojene učiteljice, za dovolitev polnih prejemkov tudi v pokoju (38/Pet.).
6. Poročilo personalnega odseka:
- a) o poročilu deželnega odbora zadevajoč dve osebni zadevi pri deželnih dobrodelnih zavodih v Ljubljani (k prilogi 47.);
- b) o prošnji Amalije Baloh, vdove deželnega sluga, za zvišanje pokojnine in vzgojevalnine (54/Pet.);
- c) o prošnji Ane Hofbauer, vdove deželnega tajnika, za zvišanje pokojnine (56/Pet.);
- d) o prošnji Ignacija Repše, pomožnega uradnika v deželni bolnici, za pregled prekoračenja starosti in za imenovanje pisarniškim oficijantom (60/Pet.).
7. Poročilo upravnega odseka:
- a) o prošnji občine Veliki Gaber in Prapreče za zgradbo nove ceste Temenica—St. Lorenc (4/Pet.);
- b) o prošnji cestnega odbora logaškega za uvrstitev okrajne ceste Dolenji Logatec na logaški kolodvor med deželne ceste (52/Pet.).
8. Poročilo šolskega odseka o samostalnem predlogu g. poslanca Jarca in tov. za ustanovitev 2 razredne ženske trgovske šole v Ljubljani (št. IV.).
9. Poročilo upravnega odseka o zakonskem načrtu glede odkupa posestev se držačih in pridobninskih davščin za cerkve, župnije in njih organe. (Priloga 64., k prilogi 28.).
10. Poročilo finančnega odseka o deželnem proračunu za l. 1912. (Priloga 55., k prilogi 20.).
- kk) über die Petition des R. Jakopič um ein unverzinsliches Darlehen per 20.000 K behufs Bezahlung der Kosten für sein Kunstpavillon (53/Pet.);
- ll) über die Petition des Prof. M. Vodusek um Erhöhung der Jahressubvention für meteorologische Beobachtungen (724/Pet. de 1910);
- mm) über die Petition des penj. Distriktsarztes Peternel um Pensionserhöhung (44/Pet.);
- nn) über die Petition des penj. Distriktsarztes Dr. Perišič um Pensionserhöhung (35/Pet.);
- oo) über die Petitionen der Landesbediensteten, Beamten, Offizianten, Kanzleigehilfen und Maschinenschreiberinnen um Teuerungszulagen und dauernde Abhilfe (27/Pet., 28/Pet., 29/Pet.);
- pp) über das Unterstützungsgeuch des gewesenen Landesbestellten Peljhan (23/Pet.);
- rr) über die Petition des August Adamič, penj. Lehrers in Laibach, um eine Teuerungszulage (72/Pet.);
- ss) über das Unterstützungsgeuch der Lehrerswitwe Theresie Črnologar (40/Pet.);
- šš) über das Unterstützungsgeuch des penj. Oberlehrers Johann Gantar in Laibach (66/Pet.);
- tt) über das Geuch des penj. Oberlehrers Franz Golmajer in Radmannsdorf um Pensionserhöhung (37/Pet.);
- uu) über das Geuch des penj. Lehrers Paul Borstnik um Pensionserhöhung (65/Pet.);
- vv) über die Petition der penj. Lehrerin Friderike Konschegg um Bewilligung der vollen Bezüge auch im Ruhestande (38/Pet.).
6. Bericht des Personalaussschusses:
- a) über den Bericht des Landesausschusses, betreffend zwei Personalangelegenheiten bei den Landeswohlthätigkeitsanstalten in Laibach (zur Beilage 47);
- b) über die Petition der landchaftlichen Dienerswitwe Amalia Baloh um Erhöhung der Pension und des Erziehungsbeitrages (54/Pet.);
- c) über die Petition der Landessekretärswitwe Anna Hofbauer um Pensionserhöhung (56/Pet.);
- d) über die Petition des Aushilfsbeamten im Landespitale Ignaz Repše um Nachsicht der Altersüberschreitung und um Ernennung als Kanzleioffiziant (60/Pet.).
7. Bericht des Verwaltungsausschusses:
- a) über die Petition der Gemeinde Großgaber und Prapreče, betreffend den Bau einer neuen Straße Temenica—St. Lorenz (4/Pet.);
- b) über die Petition des Straßenausschusses Voitsch um Einreihung der Bezirksstraße Unterloitsch bis zur Station Voitsch unter die Landesstraßen (52/Pet.).
8. Bericht des Schulausschusses über den selbständigen Antrag des Abgeordneten Jarc und Genossen um Errichtung einer zweiklassigen Mädchenschule in Laibach (Nr. IV.).
9. Bericht des Verwaltungsausschusses über den Gesekentwurf, betreffend die Ablösung der auf Realitäten haftenden Geldgrobigkeiten und Naturalleistungen für Kirchen, Pfarren und deren Organe (Beilage 64, zur Beilage 28).
10. Bericht des Finanzausschusses über den Landesvoranschlag pro 1912 (Beilage 55, zur Beilage 20).

Začetek seje ob 9. uri 35 minut dopoldne.

Beginn der Sitzung um 9 Uhr 35 Minuten vormittags.

Deželni glavar

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend):

Otvarjam sejo, — konstatujem sklepčnost. Kot zapisnikarja prosim danes gospoda poslanca Demšarja in barona Borna.

Prehajamo k točki:

1. Naznanila deželnozborskega predsedstva.
1. Mitteilungen des Landtagspräsidiums.

Svojo odsotnost so opravičili, in sicer gospod poslanec pl. Schollmayer ne samo za današnje sejo, temveč tudi za ostale seje tega oddelka tekočega zasedanja, in za današnje sejo ekselenca gospod poslanec baron Schweigel — oba zaradi bolezni.

Nadalje se je opravičil zaradi nujnih opravkov gospod poslanec Vehovec.

Došle peticije odkažem pristojnim odsekom.

Gospodje poslanci Matjašič in tovariši so vložili na deželnega glavarja interpelacijo v zadevi vodovoda za občino Suhor, oziroma za sodni okraj Metlika. (Glej dodatek — Siehe Anhang.)

Na to interpelacijo odgovorim v eni prihodnjih sej.

Prehajamo sedaj k točki:

2. Priloga 65. — **Poročilo deželnega odbora o zgradbi vipavskih hudournikov z zakonskim načrtom.**

2. Beilage 65. — Bericht des Landesauschusses über die Verbauung der Wippacher Wildbäche mit dem Gejezentwurfe.

Odkažem to točko kmetijskemu odseku. K nadaljnji točki:

3. Priloga 66. — **Poročilo deželnega odbora o nekaterih izpremembah zakona o šolskem nadzorstvu.**

3. Beilage 66. — Bericht des Landesauschusses über einige Änderungen des Gesetzes betreffend die Schulaufsicht.

se je v formalnem oziru oglašil k besedi gospod poslanec Jarc.

Poslanec Jarc:

V smislu § 24. poslovnika predlagam, da bi se ta zadeva, ne da bi se poprej odkazala odseku, obravnavala takoj sedaj v zbornici.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Jarc predlaga, da bi se ta priloga brez odseka takoj obravnavala v zbornici.

Gospodje, ki se strinjate s tem predlogom, izvolite vstati!

(Zgodi se — Gehdicht.)

Sprejeto in tedaj se bo o tej stvari takoj obravnavalo.

Prosim gospoda referenta deželnega odbora.

C. kr. deželni predsednik ekselenca baron Schwarz:

Prosim za besedo!

Deželni glavar:

Za besedo se je oglašil Njega ekselenca gospod deželni predsednik.

C. kr. deželni predsednik ekselenca baron Schwarz:

Visoka zbornica! Moram opozoriti visoko zbornico, da v poročilu deželnega odbora niso obsegani nekateri pomisleki, iz katerih glasom dotičnega razpisa deželne vlade je bila odklonjena Najvišja sankcija, in smatram za svojo dolžnost, da opozorim na to okolnost visoko zbornico, da uvaža tudi te druge pomisleke, kateri niso omenjeni v tem poročilu deželnega odbora.

Ako gospodje želijo, sem jim na razpolago in pripravljen, jim dotične pomisleke tudi tukaj označiti. (Poslanec Lenarčič: „Dobro bi bilo!“)

Deželni glavar:

Torej prosim gospoda referenta deželnega odbora!

Poročevalec deželnega odbora dr. Zajec:

Visoka zbornica! Čast mi je poročati o poročilu deželnega odbora o nekaterih izpremembah načrta zakona o šolskem nadzorstvu.

Deželni zbor je l. 1909. sklenil načrt novega zakona o šolskem nadzorstvu. Ta zakon pa ni dobil Najvišjega potrjenja, marveč je deželna vlada z dopisom z dne 10. februarja 1911, št. 321, naznanila, da zakonski načrt ni zadobil Najvišjega potrjenja iz več razlogov. V tem poročilu, gospodje, imate našete vse one točke, glede katerih se je deželni odbor v svojem predlogu uklonil in sklenil, deželnemu zboru priporočiti, da se te določbe v zakonu izpremene. Kakor je ekselenca gospod deželni predsednik baron Schwarz omenil, v tem poročilu ni omenjena še ena važnejša točka, glede katere želi vlada, da bi se izpremenila, namreč točka, ki govori o zastopstvu v okrajnih šolskih svetih in v mestnem šolskem svetu. Tam je namreč določeno, da naj zastopajo deželni odbor v okrajnem šolskem svetu trije člani, v mestnem šolskem svetu pa dva člana. V tem pogledu vidi vlada nesoglasje, in bi imeli strokovni organi deželne vlade

premalo vpliva na šolsko nadzorstvo. S temi izpremembami, ki jih predlaga deželni odbor, mislim, je ustrezno tudi želji ekscelence gospoda barona Schwarza.

Drugi pomisleki, ki jih navaja vlada, so sledeči:

§ 3. zakonskega načrta določa, da zastopa v krajnem šolskem svetu cerkev s pravico glasovanja katoliški župnik, vsled katerega določila bi bila pravica glasovanja v krajnem šolskem svetu glede zastopnikov verskih družb trajno omejena na katoliško cerkev.

V tem pogledu se je deželni odbor prilagodil želji vlade in predlaga izpremembo tega paragrafa v tem smislu.

S tem v zvezi se oporeka določilu § 20., št. 2 zakonskega načrta, v katerega smislu naj ima v mestnem šolskem svetu po enega zastopnika samo ona verska družba, ki šteje v mestnem šolskem okraju nad 2000 duš, dočim ima po sedaj veljavnih zakonitih določilih v mestnem šolskem svetu svojega zastopnika vsaka verska družba, ako šteje nad 500 duš.

Deželni odbor se je tudi v tem pogledu prilagodil želji vlade in nasvetuje izpremembo tega paragrafa v tem smislu.

Nadalje se upira vlada določilu § 39., v kolikor je ondi izrečeno, da se imata imenovati člana učiteljstva na podstavi terno-predloga, ki ga poda deželni odbor.

V tem pogledu se je deželni odbor v toliko uklonil, da je sklenil deželnemu zboru predlagati, da se prepusti ministrstvu imenovanje člana iz srednješolskega učiteljstva, medtem ko si pridržuje deželni odbor pravico za terno-predlog glede ljudskošolskega učiteljstva.

Potem se vlada spodtika iz finančnih ozirov nad 5. odstavkom § 36., ki določa, da dobijo člani okrajnega šolskega sveta, katerih bivališče je oddaljeno več kakor štiri kilometre od uradnega sedeža okrajnega šolskega sveta, potnino in hranščino iz državnih sredstev, dočim je po sedaj veljavnih predpisih članom okrajnega šolskega sveta povrniti te stroške le tedaj, ako je njih bivališče oddaljeno nad 8 kilometrov od uradnega sedeža okrajnega šolskega sveta.

Tudi v tej točki se je deželni odbor udal in je sklenil predlagati izpremembo v tem smislu, kakor želi vlada.

Deželni odbor je prepričan, da je storil veliko žrtev, da se je uklonil v nekaterih bistvenih stvareh, in sklenil visokemu deželnemu zboru priporočati te izpremembe. Nikakor se pa ni mogel odločiti za to, da bi se uklonil oni zahtevi vlade, ki meri na to, da bi se znižalo število zastopnikov deželnega odbora v okrajnih šolskih svetih od treh na dva.

Predlagam torej v imenu deželnega odbora, da se predlog deželnega odbora sprejme.

Deželni glavar:

Otvarjam generalno debato.

Besedo ima Njega ekscelenca gospod deželni predsednik.

Landespräsident Erzellenz Freiherr von Schwarz:

Hoher Landtag! Durch die Bemerkungen des Herrn Referenten sind noch nicht alle Punkte, die im ministeriellen Erlasse zur Sprache gebracht wurden, erörtert worden. Es wird daher das beste sein, wenn ich die Zuschrift des Ministeriums verlese. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Eger: „Wir werden Erzellenz dafür sehr dankbar sein, wenn wir so davon Kenntnis erhalten!“)

Die betreffende Note des k. k. Landes Schulratspräsidenten vom 10. Februar 1911, Zl. 321/pr., an den krainischen Landesauschuß lautet (bere — liest):

„Seine k. und k. Apostolische Majestät haben mit Allerhöchster Entschliebung vom 16. November 1910 dem vom Landtage des Herzogtumes Krain in der XIV. Sitzung vom 13. Oktober 1909 beschlossenen Entwürfe eines neuen Gesetzes über die Schulaufsicht die Allerhöchste Sanktion nicht zu erteilen geruht.

Hievon beehre ich mich, den krainischen Landesauschuß, bezugnehmend auf die dortige Note vom 3. März 1910, Zl. 516, infolge Erlasses des Herrn Ministers für Kultus und Unterricht vom 31. Jänner 1911, Zl. 48.526 ex 1910, mit dem Beifügen in Kenntnis zu setzen, daß der in Rede stehende Gesetzentwurf aus folgenden Gründen die Allerhöchste Sanktion nicht erhalten hat.

In dem Gesetzentwurf, welcher vom Landtage zum Beschluß erhoben wurde, ohne die Stellungnahme der Regierung zu der vom Landesauschuße gearbeiteten Vorlage abzuwarten, sollte das ganze Gebiet der Schulaufsicht, die in Krain bisher durch die Gesetze vom 25. Februar 1870, L.-G.-Bl. Nr. 11, vom 9. März 1879, L.-G.-Bl. Nr. 13, beziehungsweise vom 23. April 1909, L.-G.-Bl. Nr. 12, geregelt ist, also die Zusammensetzung und der Wirkungskreis der einzelnen Schulaufsichtsbehörden und Schulaufsichtsorgane, einer Neuregelung unterzogen werden.

So wird im § 20, P. 5, dem Landesauschuße das Recht eingeräumt, zwei Vertreter des Landes und zwei Ortsmänner in den Stadtschulrat zu entsenden, während die Anzahl seiner Vertreter in den Bezirkschulräten im § 23, P. 5, von zwei auf drei erhöht wird.

Auch soll nach § 39 die Ernennung der zwei Vertreter des Lehrstandes im Landes Schulrate auf Grund eines vom Landesauschuße zu erstattenden Terновorschlages erfolgen.“

In diesem Punkte ist, wie wir gehört haben, dem Bedenken der Regierung teilweise Rechnung getragen worden, indem jetzt nur das Vorschlagsrecht bezüglich eines der beiden Vertreter gefordert wird. (Bere — liest:)

„Diese Bestimmungen im Zusammenhalte mit den neuen Anordnungen der § 20, P. 6, und § 23, P. 6, nach welchem im Stadtschulrate beziehungsweise im Bezirkschulrate von mehreren Bezirkschulinspektoren

stets nur einer das Stimmrecht auszuüben hätte, würden eine wesentliche Schwächung der Stellung der staatlichen Inspektionsorgane und der Fachmänner im Landeschulrate und in den Bezirksschulräten zur Folge haben und so den pädagogisch-didaktischen Interessen der Schulen nur zum Nachteile gereichen.

Hiezu kommt noch, daß zufolge der Bestimmung des § 3 des Entwurfes das Stimmrecht der Vertreter der Religionsgenossenschaften im Ortsschulrate dauernd auf den Vertreter der katholischen Kirche beschränkt bleiben soll und daß nach § 20, P. 2, eine Glaubensgenossenschaft nur dann das Recht erhält, einen Vertreter in den Stadtschulrat zu entsenden, wenn ihre Seelenzahl im Schulbezirke mehr als 2000 beträgt, während nach dem geltenden Gesetze auch anderen Religionsgesellschaften die Möglichkeit gewahrt war, unter Umständen ihren Vertreter in den Ortsschulrat zu entsenden und im Stadtschulrate die Vertretungsbefugnis schon bei einer Anzahl von mehr als 500 Seelen gegeben war.

So einschneidende Verschiebungen im Kräfteverhältnisse der einzelnen Interessengruppen in den Schulbehörden könnten — bis zu einem gewissen Maße — nur dann als zulässig bezeichnet werden, wenn im ganzen System der Volksschulgesetzgebung des Landes wesentliche, eine intensivere Beteiligung einzelner Konkurrenzaktoren bedingende Änderungen vorgenommen werden würden.

Da aber alle anderen Schulgesetze, insbesondere die Gesetze über die Schulerhaltung und über die Lehrgelalte unverändert belassen wurden (Poslanec — Abgeordneter Profesor Jarc: „To država ve, zakaj!“) und seit der letzten Abänderung des Schulaufsichtsgesetzes durch das Gesetz vom 23. April 1909, L.-G.-Bl. Nr. 12, auch in den maßgebenden Verhältnissen keine gewichtigen Veränderungen eingetreten sind, so lag zu einer Abänderung der Schulaufsichtsgesetze, deren Bestimmungen sich in der Praxis im großen und ganzen bewähren, keine Veranlassung vor.

Auch müßte die Regierung Wert darauf legen, daß es ihr ermöglicht werde, vor der Beschlußfassung des Landtages über eine so wichtige Neukodifikation auch ihrerseits einzelne andere, in den Verhältnissen begründete Änderungen des geltenden Gesetzes anzuregen.“

Der letzte Punkt betrifft nur die Entschädigung für die Mitglieder des Bezirksschulrates.

Angeichts dieser Erklärungen der Regierung muß ich das hohe Haus ersuchen, die Bedenken derselben doch einer Erwägung und Würdigung zu unterziehen, und muß zum Schlusse auch das Bedauern ausdrücken, daß, obwohl es in der Zuschrift an den Landesauschuß gewünscht und als zweckentsprechend bezeichnet wurde, der Regierung keine Gelegenheit geboten worden ist, zum neuen Gesetzentwurfe auch ihrerseits Stellung zu nehmen, und wenn schon eine Neukodifikation stattfinden soll, zu sagen, wie dieselbe gegenwärtig zu lauten habe.

Wie gesagt, einzelnes ist berücksichtigt worden, aber nichtberücksichtigt sind noch immer die Bedenken bezüglich der Bestimmungen: erstens, daß der Landes-

auschuß jetzt das Recht haben soll, zwei Vertreter des Landes und zwei Erasmänner in den Stadtschulrat zu entsenden; ferner, daß im Stadtschulrate immer nur ein Inspektor das Stimmrecht haben soll; dann die Erhöhung der Anzahl der Vertreter des Landes in den Bezirksschulräten von zwei auf drei; dann weiters, daß auch im Bezirksschulrate von mehreren Bezirksschulinpektoren nur einer das Stimmrecht auszuüben hätte; und schließlich noch ein sehr wichtiges Bedenken: bezüglich des Vorschlagsrechtes des Landesauschusses für einen Vertreter des Lehrstandes im Landeschulrate, und, wie gesagt, der Umstand, daß die Regierung keine Gelegenheit hatte, zum neuen Gesetzentwurfe auch ihrerseits Stellung zu nehmen. Poslanec — Abgeordneter Dr. Triller: „Nikar se ne trudite, eksclenca! Bo pa zopet nazaj prišlo!“

Deželni glavar:

K besedi pride sedaj prvi kontragovornik gospod poslanec dr. Eger.

Abgeordneter Dr. Eger:

Hohes Haus! Die Änderungen, die vom Herrn Berichterstatter vorgeschlagen werden, sind ja gewiß Verbesserungen; allein wir können trotzdem auch für den verbesserten Gesetzentwurf nicht stimmen, und zwar hauptsächlich aus den Gründen, die ich seinerzeit bei Abführung der Debatte über den ursprünglichen Entwurf dargelegt habe, dann aber auch wegen des formalen Vorgehens, das hier beobachtet wurde.

Wenn vom hohen Hause ein Gesetz beschlossen worden ist, welches die Sanction nicht erlangt hat, so ist es selbstverständlich, daß, bevor es dem hohen Hause wiedervorgelegt wird, allen Parteien Gelegenheit geboten werden muß, sich von den Gründen der Nichtsanctionierung Kenntnis zu verschaffen, indem sie in die betreffende Zuschrift der Regierung Einsicht nehmen. Und wenn schon den einzelnen Mitgliedern des Landtages die Zuschrift nicht in Abschrift vorgelegt wird, was am zweckentsprechendsten wäre, so ist es zum mindesten formale Anstandspflicht, daß man ihnen die Gelegenheit gibt, wenigstens bei der Ausschußberatung in die Regierungsnote Einsicht zu nehmen. Das ist nicht geschehen, und wir müssen uns nun an der Beratung eines Gesetzes beteiligen, ohne auch nur zu wissen, welche Bedenken das Ministerium vorbringt. Auch der Herr Berichterstatter hat es nicht der Mühe wert gefunden, uns die Zuschrift der Regierung zur Kenntnis zu bringen; wir sind Herrn Landespräsidenten zu Dank verpflichtet, daß er uns durch Verlesung der Note darüber informiert hat, welche Einwendungen das Ministerium gegen den beschlossenen Gesetzentwurf erhoben hat.

Wir protestieren ganz entschieden gegen eine derartige Mißachtung und sind schon aus diesem Grunde nicht in der Lage, uns an der weiteren Beratung über diesen Gegenstand zu beteiligen, verwahren uns gegen diesen Vorgang, ein so wichtiges Gesetz ohne Ausschußberatung zur Abstimmung zu bringen, und

sind bemüßigt, an die hohe Regierung das Ersuchen zu richten, schon aus diesen formalen Gründen den Gesetzentwurf zurückzuweisen. (Poslanec — Abgeordneter Graf Barbo: „Sehr gut!“)

Deželni glavar:

Besedo ima sedaj drugi kontragovornik gospod poslanec Gangl.

Poslanec Gangl:

Visoka zbornica! V imenu svoje stranke, ki ji imam čast pripadati, omenjam, da sem imel kot član šolskega odseka že l. 1909. pri liko v imenu svoje stranke poudarjati pomisleke proti zakonskemu načrtu o šolskem nadzorstvu, kakor ga je predložil deželni odbor. Tiste svoje pomisleke sem tudi na generalni debati v visoki zbornici obrazložil ter sem potem na specialni razpravi stavil vse polno izpreminjevalnih predlogov, ki pa seveda pri večini te zbornice niso našli odziva in niso bili sprejeti. V bistvu izpremembe, kakor jih danes predlaga deželni odbor v svojem poročilu, tudi ne odgovarjajo našim nazorom in zahtevam, kakor sem jih imel l. 1909. pri liko obrazložiti, in moram že iz tega vzroka izjavljati, da jaz in moji somišljeniki ne moremo glasovati za predloženi načrt zakona o šolskem nadzorstvu. V ostalem se pa popolnoma ujemam z nazeri predgovornika gospoda poslanca dr. Egra, ki pravi, da bi tako važna zadeva, kakor je ravno zakon o šolskem nadzorstvu, ne smela priti takoj v zbornici v razpravo, temveč bi se morala dati vsem strankam prilika, da bi se poučile o zahtevah ministrstva, da dobe na ta način priložnost, da povedo svoje pomisleke proti zahtevam, ministrstva, oziroma da se izrečejo za izpremembe ali pa proti izpremembam, kakor jih predlaga deželni odbor.

Jaz sem torej mnenja, da stori vlada z ozirom na dobro stran, ki naj jo doseže tak zakon glede kranjskega šolstva in glede vpliva na ljudsko šolstvo, najbolje, ako tudi ta izpremenjeni zakonski načrt vrne deželnemu odboru.

Izjavljam torej, da iz teh razlogov, ki sem jih navedel, tudi za ta izpremenjeni zakonski načrt ne morem glasovati. (Živahno odobravanje v središču. — Lebhafter Beifall im Centrum.)

Deželni glavar:

Ker ni nihče več oglašen k besedi, je generalna debata zaključena.

Prosim torej gospoda poročevalca!

Poročevalec deželnega odbora dr. Zajec:

Visoka zbornica! V prvi vrsti naj mi bo dovoljena ena opazka glede izvajanj eksce-lence gospoda deželnega predsednika barona

Schwarza, v točki namreč, kjer pravi, da pomeni oni pasus v vladnem dopisu, kjer se spotika nad tem, da bi imeli zastopniki šolstva, oziroma strokovni organi, premalo vpliva na šolsko nadzorstvo. V tem pogledu ne morem popolnoma pritrditi njegovim nazorom, da naj bi to pomenilo že željo in zahtevo vlade, da naj se v tem oziru izpremeni tudi zakonski načrt. To opazko je sprejela vlada v svoj dopis, in sicer glede § 20., kjer pravi, da, ako odpošlje dežela v mestni šolski svet dva zastopnika, v okrajne šolske svete pa po tri zastopnike, pomeni to oslabitev vpliva strokovnih organov na šolsko nadzorstvo. V tem oziru pa ne vidi deželni odbor nobenega pregreška.

Glede drugih stvari že obsega vse poročilo, vkolikor vlada zahteva v imenu izpremembo šolskega zakona in tudi predlog deželnega odbora meri na to, da se v teh stvareh udamo. Jaz sem omenil samo eno glavno stvar glede imenovanja zastopnikov dežele in okrajne šolske svete, ker vztraja deželni odbor pri treh zastopnikih. Pri tej točki se deželni odbor ni mogel odločiti, da bi deželnemu zboru priporočal, da v tem pogledu vladni zahtevi ustreže.

Kar se tiče ugovora gospoda poslanca dr. Egra (Poslanci veleposestva zapuste dvorano — Die Abgeordneten des Großgrundbesitzes verlassen den Saal.), ki se spotika nad tem, da ni imel prilike dobiti v roke vladnega dopisa, mu izjavljam, da bi bil lahko zahteval, da se ta vladni dopis prečita. Imam ga na razpolago, ampak jaz za svojo osebo nisem smatral za potrebno, da bi bil to besedilo prečital. (Poslanci narodnonapredne stranke zapuste dvorano — Die Abgeordneten der nationalfortschrittlichen Partei verlassen den Saal. — Poslanec doktor Triller, ostavljajoč dvorano — Abgeordneter Dr. Triller den Sitzungssaal verlassend: „Zbornica ni sklepčna, gospod deželni glavar!“) Prosim visoko zbornico, da pritrdi predlogom deželnega odbora. (Odobranje na levi — Beifall links.)

Deželni glavar:

Gospodje, jaz bom sedaj kot deželni glavar to točko odložil in preidemo za sedaj na prihodnjo točko dnevnega reda, to je:

4. Priloga 67. — Poročilo deželnega odbora o zakonskem načrtu o spremembah občinskega reda in volilnega reda za Ljubljano.

4. Beilage 67. — Bericht des Landesausschusses betreffend den Gesetzentwurf über die Aenderungen der Gemeindeordnung und Wahlordnung für Laibach.

To odkazem ustavnemu in občinskemu odseku.

In sedaj prehajamo k poročilom finančnega odseka in sicer k točki:

5. a) **Poročilo finančnega odseka:**
o prošnji upravnega sveta Elizabetne otroške bolnice za zvišanje letne podpore (18/Pet.).
5. a) **Bericht des Finanzausschusses:**
über die Petition des Verwaltungsrates des Elisabeth-Kinderhospitals um Erhöhung der Jahressubvention (18/Pet.).

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec Pogačnik:

Visoka zbornica!

Elizabetna otroška bolnica dobiva letno podporo 600 K. Upravni svet prosi, da se ji ta podpora za leto 1912., 1913. in 1914. zviša na 1000 K.

Finančni odsek predlaga:

„Visoki deželni zbor skleni:

Prošnja upravnega sveta Elizabetne otroške bolnice se odkloni.“

Deželni glavar:

Debata je otvorjena.

K besedi, in sicer „contra“, je oglašen gospod dr. Eger.

Abgeordneter Dr. Eger:

Hohes Haus! Das Elisabeth-Kinderhospital erjucht um Erhöhung der Subvention von 600 K auf 1000 K für drei Jahre. Der hohe Finanzausschuß beantragt die Ablehnung des Gesuches. Dagegen muß ich mich doch aussprechen und erlaube mir, auf einige Momente hinzuweisen, welche für die Erhöhung der Subvention sprechen.

Wir wissen, daß das Landeshospital jährlich Hunderttausende von Kronen kostet. Ich verweise hierbei nur auf die Seite 193 des Rechnungsjahrsberichtes pro 1910, aus welchem sich ergibt, daß im Jahre 1909 das Landeskrankenhaus 273.000 K Kosten verursacht hat; hier haben wir es hingegen mit einem Spital zu tun, welches aus Privatmitteln erbaut worden ist und von Privaten erhalten wird und in welchem nach dem Jahresberichte pro 1910 nicht weniger als 500 Kinder armer Eltern ohne Unterschied der Konfession und Nationalität sorgsame Pflege und Wartung gefunden haben.

Ich möchte darauf hinweisen, daß, wenn das Land dem Elisabeth-Kinderhospital eine Subvention von 1000 K bewilligt, auf jedes Kind, das in demselben Wochen, ja Monate lang Pflege gefunden hat, nur 2 K entfallen.

Ich glaube daher, daß der hohe Landtag der Verpflichtung des Landes, Krankenhäuser zu unterstützen, nicht nachkommt, wenn er die Erhöhung dieser Subvention um 400 K ablehnt, und stelle daher folgenden Abänderungsantrag:

„Dem Elisabeth-Kinderhospital wird für die Jahre 1912—1914 eine jährliche Subvention von je 1000 K bewilligt.“ (Pritrjevanje na desni — Beifall rechts.)

Deželni glavar:

Ker nihče več ni oglašen k besedi, je debata zaključena in prosim gospoda poročevalca, da poprime končno besedo.

Poročevalec Pogačnik:

Hvala!

Deželni glavar:

Gospod poročevalec se odpove besedi, — preidemo torej na glasovanje, in sicer najprej o spreminjalnem predlogu gospoda poslanca dr. Egerja, ki se glasi (bere — lieft):

„Dem Elisabeth-Kinderhospital wird für die Jahre 1912—1914 eine jährliche Subvention von je 1000 K bewilligt.“

Gospodje, ki ste za ta predlog, izvolite vstati!

(Zgodi se — Geſchieht.)

Predlog je odklonjen.

Sedaj prosim tiste gospode, ki se strinjajo z odsekovim predlogom, da izvolijo vstati.

(Zgodi se — Geſchieht.)

Je sprejet in s tem ta točka dnevnega reda rešena.

Prehajamo k nadaljnji točki:

5. b) **Ustno poročilo finančnega odseka:**
o prošnji občinskega zastopa v Gorjah za prispevek k zgradbi postajališča „Podholm-Vintgar“ (47/Pet.);
5. b) **Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:**
über das Gesuch der Gemeindevertretung in Gorje um einen Beitrag zum Baue der Haltestelle „Podholm-Vintgar“ (47/Pet.)

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec Pogačnik:

Visoka zbornica! Občinski zastop v Gorjah je sklenil prositi ravnateljstvo državnih železnic v Trstu, da bi ustanovilo postajališče „Podholm-Vintgar“. Stvar ni samo važna iz ozirov tujskega prometa zaradi Vintgarja, ampak tudi zaradi gospodarskih potreb. Zgradba postajališča je proračunjena na 5000 K, in sicer so domači interesentje založili 2000 K, znesek 3000 K je pa z dovoljenjem deželnega odbora najelo županstvo kot posojilo in ga tudi založilo. Otvoritev postajališča naj se vrši še letošnjo pomlad in županstvo prosi za primeren prispevek.

Finančni odsek predlaga:

„Visoki deželni zbor skleni:

Prošnja občinskega zastopa v Gorjah se odstopi deželnemu odboru.“

Deželni glavar:

K besedi, in sicer „pro“, se je oglasil poslanec dr. Eger.

Abgeordneter Dr. Eger:

Hohes Haus! Ich habe das Wort ergriffen, um einige Bemerkungen beizufügen. Ich fühle mich berechtigt das Wort zu ergreifen, weil sämtliche interessierten Gemeinden und Pfarrämter ungefähr vor Jahresfrist an mich zur Weiterleitung eine Petition gerichtet haben, in welcher um die Errichtung dieser Haltestelle gebeten wird. Ich habe mich auch der Sache angenommen, und, wie ich nun aus der dem Landtage vorgelegten Petition ersehe, hat die Sache bereits derart greifbare Formen angenommen, daß an die Errichtung des Stationsgebäudes geschritten wird.

In der damaligen Eingabe ist schon darauf hingewiesen worden, daß diese Haltestelle den Besuch der Rotweinflamm heben und zur Hebung des Fremdenverkehrs überhaupt beitragen soll.

Ich bin gewiß dafür, möchte aber noch eine Bemerkung daran fügen. Die Rotweinflamm ist gewiß geeignet, unseren Fremdenverkehr zu heben, von dem das Land Vorteile hat. Im Vorjahre war aber die Rotweinflamm in einem derart schlechten Zustande, daß sogar schwere Unglücksfälle dajelbst vorgekommen sind. Das Gemeindeamt wäre daher unbedingt anzuweisen, die Rotweinflamm in einem derartigen Zustande zu erhalten, daß Unglücksfälle vermieden werden und der Besuch den Fremden möglichst erleichtert wird. Ich möchte daher nur die Anregung geben, daß in der Zuschrift an die Gemeinde die Bemerkung eingeflochten und ihr nahegelegt wird, für die gute Erhaltung der Rotweinflamm Sorge zu tragen, so daß der Fremdenverkehr möglichst gehoben wird.

Deželni glavar:

Dalje se je oglasil k besedi, in sicer tudi „pro“, gospod poslanec Piber.

Poslanec Piber:

Visoka zbornica! Glede Vintgarja ne bom porabljal veliko besed, vsaj je vsem gospodom znano, da je isti ena najlepših točk v naši kronovini, kamor prihaja na tisoče in tisoče ljudstva. Zato je to postajališče res velike važnosti, v prvi vrsti s stališča prometa tujcev, drugič pa tudi iz gospodarskega stališča za domače ljudi. Lansko leto je bila res nekaka katastrofa za Vintgar. Dvakrat je nastala velika povodenj, ki je razdrla vse naprave.

Gospod dr. Eger je omenjal, da je Vintgar v slabem stanju, da se je prigodila minulo leto vsled slabega stanja nesreča. Res, prigodila se je mala nesreča nekej gospej, vendar je bila to le malenkost. Morda je bila gospa tudi deloma sama kriva.

Ne more pa se trditi, da je Vintgar v tako silno slabem stanju, kakor je poročal dotični dopisnik v časopisju. Vintgar je v moji občini in župniji, dobro ga poznam. Vem tudi, kakor hitro je lastnica Vintgarja zvedela o oni malenkostni nesreči, oziroma za poškodovani del, je takoj poslala delavca na lice mesta, da je v dober stan postavila in popravila, kar je bilo potrebno.

Omenjal sem že, da je lansko leto povodenj dvakrat Vintgar — menim namreč naprave, mostove, prehode, pota itd. silno opustošila. Minulo leto se je popravilo le provizorično, kar je bilo neobhodno potrebno. Ker so elementarne katastrofe provzročile veliko škodo, treba bo korenite poprave in izboljšanja zlasti v galerijah.

Pomoč je za Vintgar neobhodno potrebna, žrtvovati bo namreč treba velike vsote, da se ta naravna lepota ohrani v ponos domačinom in veselje letoviščarjem od blizu in daleč.

Zato visokemu deželnemu odboru najtopeleje že danes priporočam, naj se ozira velikodušno na Vintgar.

Tudi toplo priporočam naj primerno vsoto prispeva za napravo postajališča Vintgar-Podholm.

Omenim še, da so domačini morali prispevati 5000 kron.

Pravzaprav bi morala isto storiti državna železnica sama. Saj bo ista imela gotovo največ dobička.

Toda ker je bil pogoj ta, da mora občina žrtvovati eno tretjino, smo se udali in tako pokazali svetu, da se sami zavedamo in da smo ponosni na to naravno lepoto, Vintgar, kojo občudujejo zlasti tudi tujci izven naše monarhije.

Deželni glavar:

Ker ni nihče več priglasi k besedi, je debata zaključena in ima besedo gospod poročevalec.

Poslanec pogačnik:

Hvala!

Deželni glavar:

Gospod poročevalec se odpove besedi, torej prehajamo k glasovanju.

Prosim tiste gospode, ki se strinjajo s predlogom finančnega odseka, da izvolijo vstati!

(Zgodi se — Gejdicht.)

Sprejeto in s temje rešena ta točka dnevnega reda.

Na vrsto pride točka:

5. c) Ustno poročilo finančnega odseka:

o prošnji prve žebllarske in železnobrtne zadruga v Kropi in Kamni gorici za odpis obresti deležev in podaljšanje brezobrestnega posojila v zneski 4000 K (9/Pet.).

5. c) Mündlicher Bericht des Finanzausschusses: über die Petition der ersten Nagelschmied- und Eisenindustrie-Genossenschaft in Kropa und Steinbüchl um Abschreibung der Anteilsinteressen und Verlängerung des unverzinslichen Darlehens per 4000 (9/Pet.)

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec Pogačnik:

Deželni zbor je leta 1905. dovolil žebljarski in železo-obrtni zadrugi v Kropi in Kamni gorici za dobo 5 let brezobrestno posojilo 4000 K, katero naj bi se pričelo vračati s 6. letom v letnih obrokih po 400 K s 4⁰/₁₀ obresti. Leta 1896. pa je že glede nato, da povzdigne to domačo obrt, deželni zbor sklenil tudi prevzeti od zadruge 40 deležev po 200 K, torej v skupnem znesku 8000 K. Obresti deležev so navedene v zadnji bilanci z zneskom 5600 K ter so pripisane računu brezobrestnega posojila. Zadruga prosi sedaj za odpis obresti deležev in podaljšanje brezobrestnega posojila v znesku 4000 K.

Finančni odsek predlaga:

„Visoki deželni zbor skleni:

Prošnja prve žebljarske in železo-obrtno zadruge v Kropi in Kamni gorici se odstopi deželnemu odboru.“

Deželni glavar:

Ker ni nihče oglašen k besedi, bomo glasovali.

Prosim tiste gospode, ki se strinjajo s predlogom odsekovim, da izvolijo vstati!

(Zgodi se — Geŕchieht.)

Sprejeto in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Prehajamo k nadaljnji točki:

5. č) **Ustno poročilo finančnega odseka:**
o prošnji prve žebljarske in železo-obrtno zadruge v Kropi in Kamni gorici za podporo za nabavo novih strojev (12/Pet.).

5. č) Mündlicher Bericht des Finanzausschusses: über die Petition der ersten Nagelschmied- und Eisenindustrie-Genossenschaft in Kropa und Steinbüchl um Subvention zur Anschaffung neuer Maschinen (12/Pet.).

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec Pogačnik:

Ravnoista zadruga prosi v drugi vlogi visoki deželni zbor za podporo za nabavo novih strojev. Zadruga se je ustanovila leta 1895. Takrat se je delo vse ročno vršilo, med tem časom pa si je zadruga s pomočjo ministrstva nabavila nekaj strojev za izdelova-

nje žebļjev. Ker je konkurenca velika in ročno delo absolutno ne more konkurirati s stroji, namerava si sedaj s podporo ministrstva in deželnega zbora nabaviti nekaj novih strojev.

Finančni odsek predlaga:

„Visoki deželni zbor skleni:

Prošnja prve žebljarske in železo-obrtno zadruge v Kropi in Kamni gorici za podporo se odstopi deželnemu odboru.“

Deželni glavar:

Otvarjam debato. — Nihče se ne oglasi k besedi, — debata je zaključena in tedaj glasujmo.

Gospodje, ki se strinjate z odsekovim predlogom, izvolite vstati!

(Zgodi se — Geŕchieht.)

Sprejeto in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Nadaljna točka je:

5. d) **Poročilo finančnega odseka:**
o prošnji »Unterstützungsverein für Juristen« na Dunaju za podporo (11/Pet.);

5. d) Bericht des Finanzausschusses: über das Subventionsgesuch des „Unterstützungsvereines für Juristen“ in Wien (11/Pet.).

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec dr. Krek:

Gospodje, predlogu finančnega odseka nimam ničesar dodati. Glasi se pa:

„Prošnja se odstopa deželnemu odboru.“

Deželni glavar:

Otvarjam debato.

Nihče se ne oglasi k besedi, — debata je zaključena in tedaj glasujmo!

Gospodje, ki se strinjate z odsekovim predlogom, izvolite vstati!

(Zgodi se — Geŕchieht.)

Sprejeto in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Nadaljnja točka je:

5. e) **Poročilo finančnega odseka:**
o prošnjah društva za promet tujcev na Kranjskem (738/Pet., 739/Pet. l. 1910.).

5. e) Bericht des Finanzausschusses: über die Petition des Vereines für den Fremdenverkehr in Krain (738/Pet., 739/Pet. de 1910.).

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec dr. Krek:

V predlogu finančnega odseka se predlaga izrednega kredita 3000 K več, nego je že ustavljeno v deželnem proračunu:

Predlog se glasi:

„1. Za promet tujcev se dovoli deželnemu odboru izreden kredit 3000 K za l. 1912.“

2. Prošnji društva za promet tujcev se odstopita deželnemu odboru.“

Deželni glavar:

Otvarjam debato.

Ako se nihče na oglasi, —

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)
je debata zaključena.

Prosim torej glasovati in prosim tiste gospe, ki pritrjujejo predlogu finančnega odseka, da izvolijo vstati!

(Zgodi se — Geschicht.)

Predlog je sprejet, s tem je rešena ta točka dnevnega reda in mi prehajamo k nadaljnji točki:

5. f) **Poročilo finančnega odseka:**
o prošnji društva „Verein zur Abhaltung wissenschaftlicher Ferialkurse für Lehrer“ in odbora „Ausschuß für volkstümliche Universitätsvorträge der k. k. Universität in Wien“, naj se s podporami omogoči učiteljem udeležba pri poučnih tečajih (39/Pet.).

5. f) **Bericht des Finanzausschusses:**
über die Petition des „Vereines zur Abhaltung wissenschaftlicher Ferialkurse für Lehrer“ und des „Ausschusses für volkstümliche Universitätsvorträge der k. k. Universität in Wien“, um durch Unterstützungen den Lehrern die Beteiligung an den Unterrichtskursen zu ermöglichen (39/Pet.).

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec dr. Krek:

V proračunu je dovolj velika svota za te namene označena in je popolnoma lahko mogoče deželnemu odboru, v posameznih slučajih dati učiteljem priložnost, udeleževati se takih kurzov.

Zaraditega predlagam v imenu finančnega odseka:

„Prošnja se odstopa deželnemu odboru v rešitev v posamnih slučajih.“

Deželni glavar:

K besedi ni nihče priglašen, bomo torej glasovali.

Gospodje, ki se strinjate z odsekovim predlogom, izvolite vstati!

(Zgodi se — Geschicht.)

Sprejeto.

S tem je ta točka dnevnega reda rešena in prehajamo k nadaljnji točki:

5. g) **Poročilo finančnega odseka:**
o prošnji „Narodne šole“ za podporo (67/Pet.).

5. g) **Bericht des Finanzausschusses:**
über das Subventionsgesuch der „Narodna šola“ (67/Pet.).

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec dr. Krek:

„Narodna šola“ prosi izredne podpore, češ, da hoče skromno in tiho praznovati svojo štiridesetletnico.

Svojčas je „Narodna šola“ veliko in važno nalogo izvrševala, ko še ni bil zmisel za šolo tako razvit, kakor danes. Danes pa izvršujejo občine to stvar in zaraditega stavljam s stališča varčnosti v imenu finančnega odseka predlog:

„Prošnja se odkloni.“

Deželni glavar:

K besedi, in sicer „contra“, se je oglasil gospod poslanec Gangl.

Poslanec Gangl:

Visoka zbornica! Predvsem bi si usojal gospoda poročevalca uljudno prositi, naj bi bil tako prijazen in bi nam blagovolil to prošnjo prečitati.

Poročevalec dr. Krek:

(izroči prošnjo — übergibt die Eingabe):

Jaz je ne bom bral. Čitajte jo sami.

Poslanec Gangl

(nadaljuje — fortfahrend):

In sicer izrekam to prošnjo zaraditega, ker je iz prošnje razvidno, da je društvo „Narodna šola“ podpore v resnici potrebno. Prošnja se torej glasi (bere — liest):

„Visoki deželni zbor! Leta 1872. so ustanovili najboljši slovenski rodoljubi društvo „Narodna šola“, koje sedež je bil do leta 1876. v Idriji. Tistega leta se je društvo preselilo v Ljubljano. Letos obhaja društvo tiho in skromno svojo štiridesetletnico.

Društvo „Narodna šola“ ima eminentno kulturni smoter. Ono podpira skozi 40 let ubogo kranjsko šolsko mladino z raznimi učili kot zvezki, peresi, svinčniki, knjigami in raznimi drugimi šolskimi potrebščinami.

Ono podpira vse ljudske šole, bodisi svetne ali samostanske šole po svojih skromnih močeh. To mu je pa le mogoče, ako dobiva dovelj podpore od svojih dobrotnikov.

Visoki kranjski deželni zbor je še do pred nekaj leti dosledno daroval vsako leto znatno vsoto 400 K.

Dohodki tega društva so tako minimalni, da ono nikakor ne more ustreči obilnim prošnjam krajnih šolskih svetov za podporo samoučil revnim šolskim učencem naše dežele.

Ker letos obhaja društvo svojo štiridesetletnico, in bi rado v proslavo svojega slavlja mnogo več šol obdarovalo, se obrača podpisani odbor pri tej priliki do visokega deželnega zbora z uljudno prošnjo, naj ji isti blagovoli nakloniti nekaj denarne podpore v korist uboge kranjske šolske mladine.

V Ljubljani, dne 16. januarja 1912.

Za odbor „Narodne šole“ v Ljubljani:

Gale l. r.,
t. č. tajnik.

A. Razing er l. r.,
t. č. predsednik.

Iz te prošnje, visoka zbornica, je razvidno, da je društvo „Narodna šola“ strogo dobrodelno, človekoljubno društvo, od katerega imajo korist vse šole naše kranjske dežele.

Do l. 1901. je deželni zbor kranjski vsako leto nakazoval društvu denarno podporo, tedaj pa, ko je, zaradi znane obstrukcije, zaostalo delovanje kranjskega deželnega zbora, je tudi ta podpora izostala. Celo Kranjska hranilnica je do leta 1908. prispevala vsako leto za društvo „Narodna šola“, in ako nas poročila ne varajo, bo Kranjska hranilnica to podporo zopet obnovila.

Takrat, ko je društvo „Narodna šola“ dobivalo podporo od dežele in od Kranjske hranilnice, je dajalo vsem šolam po deželi učne pripomočke, kakor svinčnike, zvezke, papir, peresa itd. za 50% cenejše. Torej kdor je dal za društvo 50 K, je dobil za 100 K takega blaga.

To je bilo gotovo v veliko korist učnim uspehom, ker učencem in učenkam zlasti ubožnejših slojev ni primanjkovalo učnih pripomočkov.

Da društvo „Narodna šola“ pri razdeljevanju takih podpor ni delalo nobenih izjem, je dokaz temu to, da je bila deležna teh podpor tudi šola šolskih sester v Šmihelu pri Novem mestu in zasilna šola na Štangi, kjer poučuje župnik Saje.

Torej se ni delalo prav nobenega razločka in moram poudarjati, da je društvo „Narodna šola“ podpiralo v enaki meri vse šole v naši kranjski deželi. Sedaj, ko so te podpore zlasti od strani dežele izostale skoro že celih 10 let, se je procentna mera znižala od 50% na 10%. Danes daje društvo torej za 10% cenejše učne pripomočke tistim šolam, ki so potrebne take podpore.

Iskreno je želeti, da te podpore ne usahnejo, kar se pa mora zgoditi, ako društvo ne

dobi nobene podpore, zakaj na društveni odbor prihaja toliko prošenj, da ni mogoče vsem ustreči.

Mislim, da deželni zbor ustreže vsemu kranjskemu šolstvu, zlasti pa še tistim ubožnejšim slojem, ki nimajo na razpolago denarnih sredstev, da bi nabavili svojim otrokom potrebne učne pripomočke, ako ne sprejme predloga finančnega odseka, ampak se iz človekoljubja in ljubezni do naše šolske mladine pridruži mojemu predlogu, ki se glasi (bere — lieft):

„Društvu „Narodna šola“ se dovoli 400 K podpore“. (Živahno odobravanje v središču — Beifall im Zentrum.)

Deželni glavar:

Nihče več ni oglašen k besedi.

Gospod poslanec Gangl predlaga (bere — lieft):

„Društvu „Narodna šola“ se dovoli 400 K podpore“.

Ta predlog je tudi v debati.

Ali želi kdo besede? (Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Ne, — gospod poročevalec?

Poročevalec dr. Krek:

Ta topli govor gospoda tovariša Gangla je name napravil nek posebni vtis v tem-le oziru. Jaz prej niti mislil nisem na to, da bi ta „Narodna šola“ utegnila biti kakor strankarsko društvo, ampak ker je častiti gospod tovariš Gangl tako krepko poudarjal njega nepristranost, vzbudil se je v meni o njej sum in zato tudi s tega stališča še bolj toplo priporočam predlog finančnega odseka. (Veselost na levi. — Heiterkeit links.)

Deželni glavar:

Bomo sedaj glasovali, in sicer najprej o spreminjalnem predlogu gospoda poslanca Gangla.

Gospodje, ki so za ta predlog, izvolijo naj vstati!

(Zgodi se — Gehdheht.)

Je odklonjen.

In sedaj pride predlog odsekov, — gospodje, ki ste za predlog finančnega odseka, izvolite vstati!

(Zgodi se — Gehdheht.)

Je sprejet in s tem je ta točka dnevnega reda rešena.

Prehajamo k nadaljnji točki:

5. h) Poročilo finančnega odseka:

o prošnji društva „Wiener akademischer Verein für Sexualhygiene“ (13/Pet.);

**5. h) Bericht des Finanzausschusses:
über die Petition des „Wiener akademischen
Vereines für Sexualhygiene“ (13/Pet.).**

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec dr. Krek:

Društvo prosi podpore. Ker naš deželni denar ni za take namene, vsledtega predlagam v imenu finančnega odseka, da se ta prošnja odkloni.

Deželni glavar:

Ker ni nihče oglašen k besedi, bomo glasovali.

Prosim tiste gospode, ki se strinjajo s predlogom odsekovim, da izvolijo vstati!

(Zgodi se — Geſchieht.)

Sprejeto in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Prehajamo k nadaljnji točki:

5. i) Poročilo finančnega odseka:

**o prošnji podpornega društva za dijake
na realki v Idriji (1/Pet.);**

5. i) Bericht des Finanzausschusses:

**über die Petition des Unterstützungsvereines
für Schüler an der Realschule in Idria (1/Pet.);**

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec dr. Krek:

Gospodje, dotični znesek za podpore dijaških društev je v proračunu in zato predlagam v imenu finančnega odseka:

„Prošnja se odstopa deželnemu odboru.“

Deželni glavar:

K besedi se je oglasil, in sicer „pro“ gospod poslanec Gangl.

Poslanec Gangl:

Visoka zbornica! Jaz se, ker je že v proračunu ustavljena vsota za podpore dijaškim društvom, obračam s tega mesta na deželni odbor, proseč ga, da naj uvaŕuje prošnjo podpornega društva za Idrijske realce, ker to podporno društvo dosedaj še nobene podpore od deŕele ni prejelo. Izrekam se za poročilo, kakor ga predlaga finančni odsek, prosim pa samo, da se to poročilo v toliko izpremeni, da se glasi predlog:

„Prošnja se priporočilno odstopa deželnemu odboru.“

Deželni glavar:

Gospod poslanec Gangl predlaga (bere — lieht):

„Prošnja se priporočilno odstopa deželnemu odboru.“

To je dodaten predlog, stoji v debati.

Nihče več se ne oglasi k besedi, tedaj je debata zaključena.

Gospod poročevalec se odpove besedi, torej glasujemo, in sicer najprej o predlogu finančnega odseka, ki se glasi:

„Prošnja se odstopa deželnemu odboru.“

Prosim tiste gospode, ki se strinjajo s tem predlogom, da izvolijo vstati!

(Zgodi se — Geſchieht.)

Predlog je sprejet.

Sedaj glasujemo še o besedi „priporočilno“, ki jo predlaga gospod poslanec Gangl, torej, da bi beseda „priporočilno“ prišla pred besedo „odstopa“.

Prosim tiste gospode, ki se strinjajo tudi s tem pristavkom, da izvolijo vstati!

(Zgodi se — Geſchieht.)

Je odklonjen.

Stem je rešena ta točka dnevnega reda in prehajamo k točki:

5. j) Poročilo finančnega odseka:

**o prošnjah planinskega društva za pod-
poro (730/Pet., 733/Pet. l. 1910.).**

5. j) Bericht des Finanzausschusses:

**über die Petition des „Planinsko društvo“
um Subvention (730/Pet., 733/Pet. de 1910).**

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec dr. Krek:

V proračunu je v ta namen tudi primerna vsota ustavljena, zaradi tega predlagam, da se sprejme predlog finančnega odseka:

„Prošnji se prepuščata deželnemu odboru, ki se obenem pooblašča, da si zagotovi v odboru planinskega društva primeren vpliv.“

Deželni glavar:

Otvarjam debato.

Nihče se ne oglasi k besedi, — debata je zaključena in tedaj glasujemo!

Gospodje, ki se strinjate z odsekovim predlogom, izvolite vstati!

(Zgodi se — Geſchieht.)

Sprejeto in stem je rešena ta točka dnevnega reda.

Nadaljnja točka je:

5. k) Poročilo finančnega odseka:

**oprošnji pripravljalnega odbora za zgrad-
bo vajenškega doma v Ljubljani za brez-
obrestno posojilo (49/Pet.).**

5. k) Bericht des Finanzausschusses:

**über die Petition des Vorbereitungsausschusses
für den Bau des „Vajenški dom“ in Ljub-
ljana um ein unverzinsliches Darlehen (49/Pet.).**

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec dr. Krek:

Stvar je zelo važna, ampak deželni odbor si mora prej zagotoviti svoj vpliv pri celi tej zadevi. Tudi finančne razmere so danes take, da ne more dežela kake večje vsote tvegati, četudi v najboljše namene, in vsled tega predlagam, da se sprejme predlog finančnega odseka, ki se glasi:

„Deželni zbor pozdravlja ustanovitev Vajenškega doma v Ljubljani in naroča deželnemu odboru:

- a) naj zagotovi deželnemu zastopstvu primeren vpliv v kuratoriju Vajenškega doma.
- b) naj stopi v dogovor s pripravljanim odborom glede na nameravano ustanovitev in naj stavi prihodnjemu deželnemu zboru primerne predloge v tem oziru.“

Deželni glavar:

Otvarjam debato.

Nihče se ne oglasi k besedi, — debata je zaključena in tedaj glasujmo!

Gospodje, ki se strinjate z odsekovim predlogom, izvolite vstati!

(Zgodi se — *Geŕchicht*.)

Sprejeto in stem je rešena ta točka dnevnega reda.

Nadaljnja točka je:

5. 1) Poročilo finančnega odseka:

o prošnjah društva „Philharmonische Gesellschaft“ v Ljubljani za podporo (735/Pet. l. 1910.; 51/Pet.).

5. 1) Bericht des Finanzausschusses:

über die Subventionsgesuche der Philharmonischen Gesellschaft in Laibach (735/Pet. de 1910; 51/Pet.).

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec dr. Krek:

Predlagam, da se prošnji izročita deželnemu odboru v rešitev.

Deželni glavar:

Otvarjam debato.

Nihče se ne oglasi k besedi, — debata je zaključena, in tedaj glasujmo!

Gospodje, ki se strinjate z odsekovim predlogom, izvolite vstati!

(Zgodi se — *Geŕchicht*.)

Sprejeto in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Nadaljnja točka je:

5. m) Poročilo finančnega odseka:

o prošnji „Dramatičnega društva“ v Ljubljani za podporo gledališču (740/Pet. l. 1910.).

5. m) Bericht des Finanzausschusses:

über die Petition des „Dramatischen društvo“ in Laibach um Subvention für das Theater (740/Pet. de 1910.).

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec dr. Krek:

Predlog finančnega odseka se glasi:

„Prošnja se odkloni.“

Prosim, da se ta predlog sprejme.

Deželni glavar:

Debata je otvorjena. K besedi, in sicer „contra“ se je oglasil gospod poslanec dr. Novak.

Poslanec dr. Novak:

Visoka zbornica! Smatram za svojo dolžnost, da poudarjam važnost Dramatičnega društva za razvoj naše narodne kulture. Dramatično društvo je včasih z velikimi žrtvami vzdrževalo slovensko gledališče in le obžalujem, da njega stremljenja od strani častite večine niso vedno našla zasluženega priznanja. Vendar pa tudi danes nečem staviti nobenega konkretnega predloga v tem zmislu, da bi predlagal kako podporo proti predlogu gospoda referenta. To pa iz tega razloga, ker je znano, da je vpeljan med deželnim odborom in mestno občino ljubljansko dogovor v tem zmislu, da prevzame svojčas deželno gledališče mestna občina. Jaz želim, da bi se ta dogovor čimprej končal, končal v korist Dramatičnemu društvu in slovenskemu gledališču samemu.

Poslanec Jarc:

Visoki zbor! Predlagam še sledečo resolucijo:

„Deželnemu odboru se naroča, naj si pri oddajanju deželnega gledališča pridrži primeren vpliv na repertoire in nastavljenje gledališkega ravnatelja.“

To utemeljujem s posebnimi razmerami, ki so se pokazale letos pri deželnemu gledališču in ki so splošno znane, o katerih pa na tem mestu nečem govoriti.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Jarc predlaga (bere — lieŕt):

„Deželnemu odboru se naroča, naj si pri oddajanju deželnega gledališča pridrži primeren vpliv na repertoire in nastavljenje gledališkega ravnatelja.“

Predlog stoji v debati.

Nihče ni več oglašen k besedi, tedaj je debata zaključena.

Gospod referent?

Poročevalec dr. Krek:

Nimam nič omeniti.

Deželni glavar:

Gospod referent se odpove besedi, tedaj glasujemo, in sicer najprej o predlogu finančnega odseka.

Prosim gospode, ki se strinjajo s predlogom odsekovim, da izvolijo vstati!

(Zgodi se — Geſchicht.)

Sprejeto.

Sedaj glasujemo še o resoluciji gospoda poslanca Jarca in prosim gospode, ki se ž njo strinjate, da izvolite vstati!

(Zgodi se — Geschichte.)

Sprejeto in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Prehajamo k točki:

5. n) **Poročilo finančnega odseka:**

o prošnji Glasbene Matice za podporo
(34/Pet.).

5. n) Bericht des Finanzanschlusses:

über das Subventionsgesuch der Glasbena
Matica (34/Pet.)

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec dr. Krek:

Stvar, za katero se gre, je jako daleko-sežna in zato je treba še mnogo dogovorov, preden se da končno rešiti.

Vsled tega se je finančnemu odseku najboljše zdelo predlagati:

„Deželni zbor more sklepati o deželnih podporah za namene Glasbene Matice šele potem, če se zagotovi pri tem deželnemu odboru primeren vpliv. V tem zmislu odstopa prošnjo deželnemu odboru in se mu naroča, naj stopi v dogovor z odborom Glasbene Matice.“

Deželni glavar:

Debata je otvorena.

K besedi, in sicer „contra“ se je oglasil
gospod poslanec dr. Triller.

Poslanec dr. Triller:

Visoka zbornica! Če prelistujemo deželne proračune in deželne zaključke zadnjih let, in zlasti tudi računski zaključek za l. 1909., ki je bil danes na dnevnem redu, tedaj se moramo prepričati, da je v tej hiši jako malo simpatij za kulturno stremljenje slovenskega meščanstva.

V proračunu za l. 1912. najdemo nad pol milijona kron za razne podpore, ampak vse želje meščanstva, ki tvori dve tretjini davko-

plačujočega prebivalstva, so odpravljene tako mačehovsko, da je videti tendenco, da se hoče napredno meščanstvo popolnoma izstradati. (Medklici na levi. — Žmičhenruje linfs.) Prosim! V zadnjem času so izginile iz deželnega proračuna med drugim podpore za naš edini ženski licej in za slovensko gledališče. Zaman smo trkali tudi za podporo za obrtno šolo, ki je tako potrebna podpore in novih dohodkov, zaman smo trkali za podporo društvu „Domovina“, ki je eminentno karitativno društvo, ki nad 100 dijakov preskrbuje deloma brezplačno, deloma pa za najnižjo ceno z dobro in tečno hrano.

Vse take prošnje se mečejo samoobsebi umevno kratkomalo pod mizo, in danes naj pa pride pod nož tudi še Glasbena Matica. Gospod referent je stavil predlog, ki je po mojem prepričanju naravnost poniževalen za ta kulturni zavod.

Kaj je Glasbena Matica? Glasbena Matica je kulturen zavod, ki je zanesel slavo slovenske pesmi od Dunaja pa do avstrijske riviere ob Adriji. (Klici v središču — Ruže in Zentrum: „Tako je!“) Glasbena Matica je zavod, ki se je znal vzlic temu, in akoravno se ne da tajiti, da pripada 99% izmed članov napredni stranki, ohraniti na visokem nivoju umetnosti in nestranskarstva in še danes sta v odboru Glasbene Matice, akoravno jo podpira samo napredno občinstvo, dva duhovnika, ki sta priznana glasbenika. Glasbena Matica je daleko, daleko oddaljena od vsakega stranskarstva, in zaradi tega jaz ne vem, kak vpliv hoče imeti deželni odbor. S tem vplivom deželnega odbora bomo gotovo imeli težave, kajti kolikor je meni znano, smo v deželnem odboru po večini nemuzikalični in posebnega muzikaličnega referenta deželni odbor tudi še nima. Vpliv deželnega odbora bo torej samo strankarsko-politični. To spričuje tudi dejstvo, da od filharmoničnega društva, ki je nemško, niste zahtevali nobenega vpliva. Naj se mi nikar ne ugovarja, da se je zahteval tudi vpliv na delovanje Planinskega društva. To je čisto nekaj drugega. Delovanje Planinskega društva je tako, da je deželni odbor prav lahko podpira z raznimi nasveti, pri Glasbeni Matici je pa to popolnoma izključeno. Jaz imam ta vtis, da hočete Glasbeno Matico prisiliti v to, da bi se združila s kakim drugim društvom, recimo s kakim Vašim društvom. Toda to je napačno. Jaz priznavam, da imate svoje glasbene društvo „Ljubljano“ in priznavam tudi, da to Vaše glasbeno društvo deluje z Glasbeno Matico paralelno, da bi pa delovalo z Glasbeno Matico skupno, to je pa danes še izključeno. Prav z ozirom na eminentni kulturni pomen Glasbene Matice in z ozirom na nepristransko delovanje tega zavoda bi priporočal, da se mu da, kakor se je to v prejšnjih letih zgo-

dilo, brezpogojno podpora iz deželnih sredstev. Jaz kažem tukaj exempli gratia na proračun mestne občine ljubljanske, v katerem je brezpogojno dovoljena podpora Glasbeni Matici in glasbenemu društvu „Ljubljana“. Tukaj Vam je torej mestna občina pravo pot pokazala. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: „Proračun je napravil vladni komisar!“) Seveda, proračun je napravil vladni komisar, gospod kolega Jarc, to je resnica. Toda resnica je pa tudi, da je bil proračun 14 dni razporejen na vpogled vsemu meščanstvu in da niti eden napreden davkoplačevalec ni ugovarjal zoper to točko, tako da je torej ta točka s privoljenjem vsega naprednega občinstva prišla v proračun.

Jaz vem, da govorim brez upa zmage, kajti če pogledam rahli smehljaj gospoda referenta, ki je na tako duhovit način odgovarjal mojemu tovarišu Ganglu, ko je ta apeliral na njegovo človekoljubje, potem vem, kaj moremo od njega pričakovati. Vendar se mi je pa ravno pri tej točki, ko se gre za tako važno zadevo, zdelo potrebno, da povzdignem svoj glas, da apeliram na Vašo pravicoljubnost. Vi pa potem glasujte, kakor hočete.

Jaz torej predlagam:

„Glasbeni Matici se dovoli iz deželnih sredstev za leto 1912. podpora v znesku 6000 K.“

Če ta moj predlog odklonite, potem Vas ne bom pri nobeni točki in tudi pri debati o deželnem proračunu več nadlegoval s kako slično prošnjo. (Živahno odobravanje in ploskanje v središču — Lebhafter Beifall und Händeklatschen im Zentrum.)

Deželni glavar:

Ker nihče več ni oglašen k besedi, je debata zaključena in ima gospod poročevalec končno besedo.

Poročevalec dr. Krek:

Saj je to gospodom in celemu svetu jasno, da smo mi vsaki kulturi nasprotni in da pobijamo n. pr. s trgovskimi šolami itd. vsak gospodarski napredek našega meščanstva. To je znano in zaradi tega se seveda ne morem čuditi gospodu predgovorniku, ako je, kakor že večkrat, znane stvari ponovil. Kaj se bo doseglo in kaj se bo naredilo z Glasbeno Matico na podlagi bodočih pogajanj, je seveda stvar prihodnosti, o kateri ne vemo, kam bo prišla, in zato o tej stvari ne bom govoril. Pogajanja, ako se bodo pričela, se bodo gotovo stvarno vršila in potem bomo že slišali o rezultatih. Gospod predgovornik že sedaj ve, kako se bodo vršila, in zaradi tega je v srečnejšem položaju, kakor jaz. Glede na

predlog pa, ki ga je stavil gospod predgovornik, bi pa jaz lahko malo drugače zapel, kakor on. Če začnemo govoriti o kakršnekoli društvu, da ima dober namen, to društvo ima človekoljuben namen, potem seveda pridemo do zaključka, da je društvo podpore potrebno in vredno itd. Toda s stališča finančnega odseka in večine te zbornice se moramo vprašati, kaj more storiti dežela v danih razmerah. Če na eni strani, gospodje, pijete o bankerotni deželi, na drugi strani pa prihajate z vsemi mogočimi željami in zahtevami, nikari ne mislite, da bomo šli v Vašo past in še bolj obteževali proračun, da boste potem še lažje obrekovali naše gospodarstvo. (Odobravanje na levi. — Beifall links. — Poslanec dr. Triller: „Gospod doktor, spomnite se na leto 1910., na asanacijo „Gospodarske zveze!“). Zato vztrajam pri predlogu finančnega odseka.

Deželni glavar:

Bomo sedaj glasovali in sicer najprej o spreminjevalnem predlogu gospoda poslanca dr. Trillerja, ki se glasi (bere — lieft):

„Glasbeni Matici“ se dovoli iz deželnih sredstev za leto 1912 podpora v znesku 6000 K.“

Prosim gospode, ki se strinjajo s tem predlogom, da izvolijo vstati!

(Zgodi se — Gehehrt.)

Je odklonjen.

Prosim sedaj glasovati o predlogu finančnega odseka in prosim gospode, ki se z njim strinjajo, da izvolijo vstati!

(Zgodi se — Gehehrt.)

Predlog odseka je sprejet.

S tem je rešena ta točka dnevnega reda in mi prehajamo k nadaljnji točki:

5. o) Poročilo finančnega odseka:

o prošnji „Slovenske Filharmonije“ za podporo (22/Pet.).

5. o) Bericht des Finanzausschusses:

über das Subventionsgesuch der „Slovenska Filharmonija“ (22/Pet.).

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec dr. Krek:

Predlagam v imenu finančnega odseka: „Prošnja se odstopa deželnemu odboru.“

Deželni glavar:

Otvorjam debato.

Nihče se ne oglasi k besedi, — debata je zaključena in tedaj glasujmo!

Gospodje, ki se strinjate z odsekovim predlogom, izvolite vstati!

(Zgodi se — Gehehrt.)

Sprejeto in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

3) Nadaljnja točka je:

5. p) Poročilo finančnega odseka:

o prošnji društva „Asylverein“ na Dunaju za podporo za l. 1912. (36/Pet.)

5. p) Bericht des Finanzausschusses:

über das Subventionsgesuch des Asylvereines in Wien pro 1912 (36/Pet.).

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec dr. Krek:

Finančni odsek predlaga:

„Prošnja se odstopa deželnemu odboru v rešitev.“

Prosim, da se ta predlog sprejme.

Deželni glavar:

Otvarjam debato.

Nihče se ne oglasi k besedi, -- debata je zaključena in tedaj glasujmo!

Gospodje, ki se strinjate z odsekovim predlogom, izvolite vstati!

(Zgodi se — Gehehcht.)

Sprejeto in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Nadaljnja točka je:

5. r) Poročilo finančnega odseka:

o prošnji Kočevske posojilnice za podporo (25/Pet.).

5. r) Bericht des Finanzausschusses:

über das Subventionsgesuch der Gottscheer Darlehenskasse (25/Pet.).

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec dr. Krek:

Tukaj gre za neko precej kočljivo reč. Kočevsko posojilnico so ustanovili ljudje, ki niso imeli pravega znanja o zadružnih stvarih, in ki so gledali predvsem na korist stranke, kateri so pripadali, liberalne stranke namreč, premalo pa na kontrolo tega, kar so ustanovili v Kočevju, in vsled tega je prišlo tako daleč, da ima Kočevska posojilnica na podlagi izida revizije, ki jo je izvršil deželni odbor, danes izgube 78.218 K. Ta reč je torej zelo žalostna. Veliko kmetov, slovenskih in tudi nekaj nemških, je udeleženih pri tej posojilnici, in ako bi prišla ta posojilnica v konkurz, bi bila materialna škoda velika in občutna za večje število stanovnikov naše dežele. Ampak to ni edini razlog, vsled katerega prihajamo s predlogom, kakor ga stavlja finančni odsek, marveč glavni razlog za to, da se je finančni odsek baval s to prošnjo v dobrohotnem zmislu, je ta, da vsak poraz

kake zadruge vpliva slabo na razvoj zadružništva sploh, — ne toliko zaradi dejstva samega, ampak zaradi nelojalnega strankarstva, ki tudi take žalostne slučaje izrablja za svoje namene.

Za ašancijo posojilnice so posamezni člani in nekateri zavodi dosedaj podpisali 45.100 K. Vprašanje je seveda, koliko so ti podpisi vredni, na vsak način se pa vidi pri celi stvari, da ni nikogar, ki bi vso reč vzel v roke, in to je po mojih mislih glavna naloga, ki bi jo imel deželni odbor. Glavna reč ni denarna podpora. Če deželni odbor z vsem svojim pritiskom, z vsemi sredstvi, ki so mu na razpolago, dobi od ljudi, kar more, potem se bo dalo izhajati, ne da bi dežela imela kaj znatnega prispevati, ker že v tem slučaju, če se bo videlo, da kak resen faktor za stvar skrbi, bo nevarnost preprečena. Jaz odločno prosim deželni odbor, da, če se sklene, kar predlaga finančni odsek, do skrajnosti varčuje z deželnim denarjem. Deželni denar ni za to, da bi se falitni zavodi ohranjali, pač pa je v splošnem interesu dežela zavezana oziroma vsaj opravičena, da tukaj vmes poseže.

Iz teh razlogov prosim, da se sprejme predlog finančnega odseka, ki se glasi:

„Deželni odbor se pooblašča, da proti naknadni odobritvi deželnega zbora primerno pripomore iz deželnih sredstev za sanacijo Kočevske posojilnice, in sicer za to, da se zabrani gospodarski propad nedolžnih žrtev, toda le pod pogojem, da se doseže v tem oziru sporazum z Zadružno zvezo, in da se v ta namen prej popolnoma zagotovi primeren prispevek solventnih činiteljev, ki so direktno ali indirektno zakrivilili sedanje razmere Kočevske posojilnice.“

Deželni glavar:

Otvarjam debato.

K besedi, in sicer „contra“, je oglašen gospod poslanec dr. Eger.

Abgeordneter Dr. Eger:

Hohes Haus! Der Finanzausschuß beantragt, wie man aus dem schriftlichen Berichte erfieht und wie soeben vom Herrn Berichterstatter ausführlich dargetan wurde, daß der Landesausschuß ermächtigt werde, gegen nachträgliche Genehmigung seitens des Landtages aus Landesmitteln zur Sanierung der „Kočevska posojilnica“ angemessen beizutragen.

Ich habe den Inhalt der Petition durchgesehen und aus demselben entnommen, daß das Defizit für das Jahr 1910 allein — über die anderen Jahre, z. B. über das Jahr 1911 wissen wir nichts, 78.000 K beträgt, daß über 40.000 K von einzelnen Interessenten und von anderen Vorstufkassen aufgebracht worden sind und daß mithin das Land, wenn es die Sanierung

durchführen will, mindestens 30.000 K in die Hand nehmen müßte.

Der Herr Berichtstatter hat bemerkt, daß auch deutsche Bauern beteiligt seien, und den Schluß gezogen, daß der Landesausschuß das Geld hergeben soll, während es in der Petition selbst ausdrücklich heißt, daß es sich um die Erhaltung slowenischen Lebens in Gottschee handelt.

Ich bemerke hiezu nun Folgendes. Die „Kočevska posojilnica“ wurde vor mehreren Jahren errichtet, um den Slowenen in Gottschee einen finanziellen Rückhalt zu geben. Die Slowenen haben dazu ein gutes Recht, wie jede Nation. Die „Kočevska posojilnica“ hatte aber auch die weitere Aufgabe, die slowenische Einwanderung in Gottschee zu fördern, und an dieser nationalpolitischen Aufgabe ist sie zugrunde gegangen. Sie hat vorerst auf dem Hauptplatz in Gottschee ein Haus gekauft und dasselbe mindestens um 20.000 K überzahlt. Sie hat weiters die beiden Brüder Pevc, zwei homines ignoti, nach Gottschee berufen und denselben die Geschäftseröffnung ermöglicht. Obwohl die Brüder Pevc vollkommen vermögenslos waren, haben sie von der „Kočevska posojilnica“ 70.000 K erhalten. Es ist selbstverständlich, daß derartige Kredite nur aus nationalen Gründen gegeben werden, denn sonst wäre ein solches Vorgehen unbegreiflich. Es läßt sich mithin nicht bestreiten, daß die „Kočevska posojilnica“ nur errichtet wurde, um den Slowenen im Gebiet von Gottschee als nationales Vollwerk zu dienen, und daß sie nicht durch fremde Schuld, sondern wegen dieser einseitigen politischen Tätigkeit zugrunde gegangen ist. Es geht daher nicht an, daß ein solches Institut aus den Steuergeldern beider Nationen saniert werde.

Ich möchte mir erlauben, die Aufmerksamkeit des hohen Hauses und namentlich der Herren, die auch von den deutschen Bauern Gottschees gewählt worden sind, darauf zu lenken, daß es auf die Gottscheer einen merkwürdigen Eindruck machen wird, wenn man ihnen wiederholt versichert hat, daß sie vollständig paritätisch behandelt werden, und wenn sie nun sehen, daß hier ein weit höherer Betrag für die Sanierung eines einseitig politischen Geldinstitutes ausgegeben werden soll, als im ganzen Gebiet von Gottschee für Wasserleitungen und Wege in drei Jahren verwendet wurde, obwohl die Unterstützung dieser Zweige gewiß zu den Hauptaufgaben der Landesverwaltung gehört. (Poslanec — Abgeordneter Gallé: „Ganz richtig!“)

Wir können dem Antrage des Finanzausschusses nicht zustimmen, insbesondere auch deshalb, weil es sich wieder um einen Bianco-Wechsel an den Landesausschuß handelt, in dem die Summe, welche aus Landesmitteln beigetragen werden soll, nicht einmal genannt ist, weiters aber auch deshalb nicht, weil es eine schlechte Figur macht, wenn der krainische Landtag mit schlechtem Beispiel vorangeht und für die Sanierung von auf derartige Weise zugrunde gegangenen Geldinstituten Beiträge aus den Steuergeldern bewilligt.

Ich bitte daher, den Antrag des Finanzausschusses abzulehnen. (Pritrjevanje na desni — Zustimmung rechts.)

Deželni glavar:

K besedi je nadalje, in sicer kot progovornik, oglašen gospod poslanec Jaklič.

Poslanec Jaklič:

Visoka zbornica! Jaz bom seveda govoril za predlog finančnega odseka. Čudno se mi pa zdi, da gospodje tiste stranke, ki je pravzaprav povzročila vso kalamiteto doli na Kočevskem, danes tako molče. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: „Imajo vzrok za to!“) Ker se je ravno od nasprotne strani vsak krah in vsak polom, ki se je pripetil kdaj v naši deželi, podtikal ravno naši stranki, smatram za svojo dolžnost, da danes v tej zbornici pred vso javnostjo povem, kaj je vzrok oni nesreči doli na Kočevskem, in kje je iskati one krivice, ki so povzročili ruin naših slovenskih kmetov na Kočevskem. Pred leti, pred kakimi tremi ali štirimi leti, so člani narodno-napredne stranke šli reševat kočevske Slovence. Bil je velik tamtam po časopisih, bahali so se, kako bodo šli in zavzeli tiste nemške postojanke. Toda kaj se je zgodilo? Tisti Slovenci, ki so bili tako nespametni, da so verjeli liberalnim obetom in liberalnim glasilom, stojijo danes pred konkurzom. Kočevska posojilnica je strogo strankarska ustanova. Ustanovila jo je narodno-napredna stranka in sodelovali so tudi člani te zbornice, ki sede v klubu narodno-napredne stranke. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: „Ki pa sedaj molče!“) Ustanovni zbor Kočevske posojilnice se je vršil v prostorih nekega liberalnega zavoda v Ribnici pod predsedstvom člana tukajšnje zbornice, in ondi so bili tudi zastopniki liberalnih zavodov, kolikor jih je v našem okraju. Sodeloval je pa pri tej stvari tudi še neki drug denarni zavod, namreč Kmetska posojilnica, ki je omogočila z nakupom Petschetove hiše v Kočevju, da je imela slovenska Kočevska posojilnica sploh svojo streho. Nakup te hiše je Kmetska posojilnica izvršila po svojem uradniku in kakor se mi zdi, je bila hiša prepisana nekaj časa na ime dotičnega uradnika. Reklo se je pa, da kadar bo Kočevska posojilnica mogla shajati, da bo prevzela to hišo. Toda to se je zgodilo prej, preden je mogla posojilnica sploh shajati. Takoj z ustanovitvijo posojilnice so otvorili tudi trgovino, katera je pod brezvestnim vodstvom in pomanjkljivim nadzorstvom srečno prišla v konkurz, in zaradi tega konkurza je prišla v nesrečo tudi posojilnica. Kako je nastala velikanska izguba pri posojilnici, bo najbrž vedel drug član te visoke zbornice, ki je konkurz izvrševal. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: „Kdo pa je bil tisti!“) Dr. Novak. V še večjo stisko je pa prišla Kočevska posojilnica na drug način. L. 1909. so ljubljanski trgovci nastopili in pri-

tisnili pri izvrševalnem odboru svoje stranke, da Zveza slovenskih zadrug oziroma Kmetska posojilnica odtegne kredit Agro-Merkurju. Seveda bi moral Agro-Merkur isti hip priti v konkurz, toda člani izvrševalnega odbora narodno-napredne stranke, ki so tudi bili odborniki „Zveze slovenskih zadrug“ in odborniki Kočevske posojilnice, so pa kratkomalo odprli kredit za Agro-Merkur pri Kočevski posojilnici, seveda gotovo z vednostjo Zveze slovenskih zadrug in Kmetske posojilnice. Oni naj bi bili tudi porok za tiste velikanske svote, katere dolguje Agro-Merkur Kočevski posojilnici. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Prav nobene svote! To so same izmišljene pravljice, katere nalašč nosite v zbornico!“) Te pravljice, gospod dr. Tavčar, dobro veste, da so žalibog resnične. (Poslanec — Abgeordneter dr. Novak: „Kdaj sem jaz bil upravitelj konkurzne mase!“)

Zveza slovenskih zadrug ima v svojih pravilih določilo ... (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Govorite rajši o svojih zadrukah!“) Vi, gospod dr. Tavčar, ste pa že veliko govorili o naših zadrukah, prorokovali jim pogin ter ste že celo svojo glavo zastavili ...

Deželni glavar

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend):

Prosim, ostanimo pri Kočevski posojilnici!

Poslanec Jaklič

(nadaljuje — fortsetzend):

Torej, gospodje. Zveza slovenskih zadrug ima v svojih pravilih določilo, da varuje korigirani svojih članic, toda ko je prišla Kočevska posojilnica, ki je članica Zveze slovenskih zadrug v stisko, so prišli člani oziroma odborniki dotične posojilnice v Ljubljano in so prosili, naj bode Zveza slovenskih zadrug oziroma Kmetska posojilnica milostna in naj jih skuša rešiti, toda člani izvrševalnega odbora so jih nemilostno odslovili in so jim naravnost zagrozili s konkurzom in Zveza slovenskih zadrug je tudi takoj odpovedala veliko posojilo pri Kočevski posojilnici, katero je tožila po svojem advokatu ter ji stem napravila veliko stroškov.

Dva odbornika Kočevske posojilnice sta tudi odbornika Zveze slovenskih zadrug, in ta zveza je tedaj gotovo tudi sokriva kalamitete doli v Kočevju in sedaj seveda dolžna to stvar urediti. Pa ne samo, da je Zveza slovenskih zadrug v tej stiski tako trdo nastopila proti svoji članici, ampak spravila jo je tudi še na drug način v stisko, namreč da je tirjala od te svoje članice neprimerno visoke oderuške obresti, in sicer po 6⁰/₀ (Klici na levi — Ruße links: „Čujte, čujte!“) Zaraditega tukaj pribijem, da je narodnonapredna stranka kriva žalostnega

stanja kočevskih Slovencev, in tisti ljudje, ki so vprizorili reševanje kočevskih Slovencev, so dolžni svoji vesti, to stvar tudi poravnati. (Živahno odobravanje in ploskanje na levi — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.) Toda kaj vidimo ravno pri pristaših te stranke, ki so uprizorili to stvar? Ravno ti ljudje, ki so celo to reč uprizorili, se hočejo sedaj izmazati in nekateri so se tudi že srečno izmuznili, da ne pridejo v sitnosti, ako pride do konkurza. Vseh podrobnosti o tej posojilnici ne bom navajal, dasiravno bi bilo zelo interesantno jih izvedeti, ampak hočem povedati samo par stvari. Pri tej posojilnici niso dobivali posojil samo slovenski kmetje, ampak tudi nemški; potem se tam doli ni posojevalo samo prebivalcem tamošnjega okraja, ampak kdorkoli v deželi ni dobil druge posojila, se je zatekel h Kočevski posojilnici (Poslanec dr. Lampe: „Vinarska zadruga v Krškem!“) Da! Vinarska zadruga v Krškem (Poslanec dr. Pegan: „Doma jim niso hoteli dati posojila!“ — Poslanec dr. Lampe: „Umazana reč!“), ki je tudi Vaša članica, je dobila tam precej posojila. Tukaj se hoče seveda stvar sanirati in jaz bi prav rad videl, da bi se sanirala, in sicer prav kmalu. Pred seboj imam precej izjav, v katerih se posamezni faktorji zavezujejo to stvar poravnati, toda te izjave so nezadostne in premalenkostne, zlasti so pa nezadostne izjave tistih ljudi, ki so to stvar zakrivali. Kakor iskreno želim, da se ta stvar reši, vendar prosim deželni odbor in pa Zadržno zvezo, da naj bosta pri tej stvari previdna in naj skušata od tistih ljudi, ki so to reč zakrivali, bolj trdne izjave in izdatnejše podpore, kakor so pa dozdej obljubljene.

Jaz apeliram na gospode od narodnonapredne stranke, da če imajo kaj vesti ...

Deželni glavar

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend):

Prosim, tako govorjenje je nedopustno in je moram grajati.

Poslanec Jaklič

(nadaljuje — fortsetzend):

Apeliram torej na gospode narodnonapredne stranke, da pritisnejo na svoje pristaše, da se ta stvar uredi. (Živahno odobravanje in ploskanje na levi ter ogorčeni klici v središču: — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links, sowie entrüstete Ruße im Zentrum: „Nam očitati vest, to je nesramno! Tega si ne pustimo dopasti!“)

Deželni glavar

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend):

Prosim, gospodje, to je moja stvar, da red napravim.

Jaz sem gospoda govornika že grajal zaradi izraza o „vesti“ in stem je parlamentarnemu redu zadoščeno v vsakem oziru.

Ker ni noben govornik več oglašen „contra“ dobi besedo progovornik gospod poslanec dr. Tavčar.

Poslanec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! Jaz bom za svojo osebo glasoval za stavljeni predlog, dasiravno sem že danes prepričan, da reelnih posledic ta predlog ne bo imel. Vsaj moja slutnja mi tako govori, da je prišel ta predlog več ali manj v zbornico zaraditega, da se gospodu poslancu Jakliču da prilika, da pokaže ...

Deželni glavar

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend):

Prosim, jaz ne morem dopuščati, da se koga sumniči, in da bi se kak predlog, ki ga stavi kak odsek visoki zbornici, označil kot nereelen. Ta izraz moram grajati.

Poslanec dr. Tavčar

(nadaljuje — fortfahrend):

Vzamem grajo na znanje. Trdim pa vendarle, da bi bilo pri takih prilikah najbolj primerno, stvar dostojno in mirno razpravljati ter opuščati vsake rekriminacije. Jaz odločno zanikujem, da bi bila narodno-napredna stranka kot taka zakrivila razmere v Kočevski posojilnici. Jaz za svojo osebo Vam tudi ne bom nikdar kaj takega očitil, če se Vam bo kdaj pripetilo, da bo kak Vaš zavod prišel v tako stisko, kakor je sedaj Kočevska posojilnica, torej nam tudi Vi nikar ne očitajte takih stvari, katerih nismo zakrivili.

Kar pa se tiče zavoda samega, gospodje, moram na eno stvar odgovoriti. Zveza slovenskih zadrug je dala Kočevski posojilnici gotov denar, in sicer je danes tega denarja na dolgu okrog 240.000 K. Zveza ta denar mora imeti, ker drugače pride sama v stiske in zategadelj je absolutno nemogoče, da bi se naša Zveza pribila na križ zaradi naše vesti, kakor pravi gospod Jaklič. Mi hočeno svoj denar nazaj, ker ga Zveza mora dobiti, toda Zveza je pa pripravljena do vsake kulance. Eno garancijo mora pa pri tem imeti, to namreč, da društveniki, dokler ni zadeva popolnoma aplanirana, ne smejo zapuščati Kočevske posojilnice.

Tožba se je morala vložiti in vložila se je zato, da ne bi izstopili vsi društveniki, in da bi nazadnje obstojala cela zadruga iz enega ali dveh članov, Zveza slovenskih zadrug bi pa obležala s svojo terjatvijo na cesti.

Če imate res dobro voljo pomagati, pomagajte, saj fond imate, večjega kakor pa Zveza. Ali bojim se, da iz cele stvari ne bo

nič, ker v predlogu stoji, da se deželni odbor pooblašča, da proti naknadni odobritvi deželnega zbora primerno pripomore iz deželnih sredstev za sanacijo Kočevske posojilnice, in sicer zato, da se zabrani gospodarski propad nedolžnih žrtev, toda le pod pogojem, da se doseže v tem oziru sporazum z Zadružno zvezo, in da se v ta namen prej popolnoma zagotovi primeren prispevek solventnih činiteljev, ki so direktno ali indirektno zakrivili sedanje razmere Kočevske posojilnice.

Med te činitelje pa ni mogoče prištevati Zveze slovenskih zadrug, ker bi drugače prišla ta Zveza sama v katastrofo. (Živahno odobravanje in ploskanje v središču — Lebhafter Beifall und Händeklatschen im Zentrum.)

Deželni glavar:

Ker ni oglašen noben govornik več, je debata zaključena, in ima sklepno besedo gospod poročevalec.

Poročevalec dr. Krek:

Debata se je tako razvila, da je tudi nekoliko razburjenja prišlo v zbornico in zaraditega je težko za poročevalca vse te stvari razmotrivati in posameznim gospodom tako odgovarjati, kakor bi zaslužili.

Gospod dr. Tavčar, ki je ravno pred menoj govoril, je med drugim rekel, da osebno ni nikomur nič očitil, oziroma da ne mara očitati kakih konkurzov ali kaj takega. Zgodovina te zbornice in tudi zastopniki te zbornice nam pa dajejo podlago za ravno nasprotno prepričanje. Drugega nič ne rečem.

Iz strankarskega stališča bi seveda mi nikdar ne bili v stanu glasovati za predlog finančnega odseka. Gospod dr. Tavčar se čuti dovolj močnega, da v tem slučaju, ko je predlog vendar lojalen in je moje poročilo tudi popolnoma jasno, podtika stvari, na katere finančni odsek niti mislil ni. (Poslanec dr. Tavčar: „Saj sem bil že grajan za to stvar!“) Ampak ta stvar označuje mišljenje gospoda predgovornika in to podtikanje bi zaslužilo od naše strani protest, ako bi bil tak protest potreben. Iz ozirov na liberalno ali narodno-napredno stranko, ali iz ozirov na to, da bi dosegli pri gospodih narodno-napredne stranke to, da bi kdaj molčali ali govorili, v tej zbornici, še dolgo ne bomo ničesar storili in glede Zadružne zveze in zadružne stvari, gospodje, pa izvedite, da smo si v teh 15, 16 letih, kar delamo v zadružništvu, pridobili pri našem ljudstvu toliko zaupanja, da o tem zadružništvu lahko govorite in pišete, kar hočete, ker za Vaše besede se naše ljudstvo in narod nič več ne zmeni. (Živahno pritrjevanje in ploskanje na levi — Lebhafter Zustimmung und Hände-

flatiščen linš. — Poslanec dr. Tavčar: „Eno tretjino glasov smo pa le dobili!“ Tele izkušnje, gospodje, imamo. Bilo je svojčas, ko je uslužbenec Zadružne zveze moral iz službe in ko je potem ta uslužbenec napadel zvezo v nasprotnih časopisih, ko je ovadil zvezo in je bila ovadba oddana državnemu pravdnistvu ter se je ta ovadba javno razglasila, ob tistem času torej je zveza, ki je imela takrat nad 10 milijonov vlog od vseh posojilnic, dobila samo od ene eno dopisnico, s katero se je vprašalo, kaj je s to stvarjo, in tisti, ki je bil podpisan, je bil učitelj. (Veselosť na levi. — Šeiterfeit linš.) To, gospodje, nam več kakor zadostuje in zaraditega se mi s stališča, kaj bo slovenska liberalna javnost sodila o našem združništvu sploh, niti ne zganemu ne, ker slovenska liberalna javnost za nas absolutno nič ne pomenja. (Klici na levi — Ruže linš: „Tako je!“)

Pač pa je druga stvar, zaradi katere se moram pečati z gospodom poslancem dr. Egerjem. To je pa važno za nas. Nemška stranka, oziroma ljubljanski poročevalci v nemške liste so se obnašali glede našega združništva sploh in glede združništva, katero smo ustanovili mi, skrajno čudno, tako čudno, da se da iz tega sklepati, da stranka, katera rabi taka sredstva, ne more stati na posebno solidnih nogah, in da stranka, katera se bojuje s takim orožjem, ne zasluži, da bi se jo prištevalo med resne stranke.

Gospodje, neresnica, direktna laž je to, kar je pisano in sicer kot dopis iz Kranjske, Ljubljane, v graških listih, in od tu pridejo potem ti dopisi v dunajske liste, v zakotne nemške liste na Češkem, Moravskem, v Šleziji in celo v Nemčijo. Jaz sem imel že večkrat priliko, govoriti z raznimi osebami, in sem zasledil, da takorekoč ni inteligentnega Nemca, ki se zanima za združništvo, ki bi ne trdil, da je vse naše združništvo na jugu popolnoma falitno. Za vse to se imamo zahvaliti tem časnikarskim poročilom.

Gospodje, laži v tem oziru presegajo že vse meje. Ako se kak tukajšnji liberalni list skorajši in potem najde stotisoče, ki smo jih dobili od vlade, in piše o tem, da s tem denarjem podpiramo dalmatinsko časopisje, da smo tolikointoliko milijonov zgubili, nas to prav nič ne briga in se mi pri tem lepo zabavamo. Ampak Nemci, ki natančno poznajo naše politične razmere in način našega političnega boja in ki si domišljujejo, da igrajo v tem političnem boju veliko vlogo, vzamejo vse te stvari kot popolnoma resnične, in nemško časopisje diskreditira s takimi poročili v javnosti našo deželo in naš narod. Nasproti takemu postopanju nemškega časopisja je za nas vojska nemogoča, in prepričan sem, da če pade Kočevska posojilnica, če pride v ban-

kerot, potem bo šla trditev o bankerotu našega jugoslovanskega združništva v vse kroge, kjerkoli se bere nemško časopisje. (Poslanec — Abgeordneter dr. Eger: „Schon seit zwei Jahren wird nichts davon geschrieben!“) Prosim, gospodje, prav pred kratkim smo brali nekaj takega. Dunajski tednik „Die Wage“ je v štev. 2. z dne 13. januarja 1912 prinesel med drugim tudi to-le (bere — liest): „Vor kaum Jahren sind im slowenischen Teil unseres Staates ungezählte kleinbürgerliche und kleinbäuerliche Existenzen durch die unlautere Gebahrung zweier Geldinstitute ruiniert worden, die ebenfalls von Geistlichen und Mönchen begründet und verwaltet worden waren. Das waren also katholische Banken oder Sparkassen“. To so torej stvari, katerih ta „Wage“ ni dobila iz naših slovenskih časopisov, ampak to gre potem graškega nemško-nacionalnega časopisja. Ne bom karakteriziral te nacionalne stranke južno od Spielfelda, ker jo ta način boja dovolj karakterizira, ampak če pričakujemo mi v vsakem takem slučaju največjo nelojalnost in največjo zlobnost od te plati, se nam pač ne bodele čudili, kajti za to imamo že dovolj izkušenj, če se na primer v listu, ki hoče biti resen, piše o takih stvareh. Za zgled naj mi bo dovoljeno prebrati iz lista „Grazer Tagblatt“ z dne 4. januarja 1911 en odstavek, ki se glasi (bere — liest): „Die nationale Empfindlichkeit der Slaven ist so groß, daß sie selbst gegen die Gestattung einer Südmärk-Lotterie Sturm gelaufen sind. Was aber vermag die Südmärk, selbst wenn sie ihre Einnahmen verdreifachte, im Verhältnisse zu den zahlreichen slowenischen Genossenschafts-Sparkassen zu leisten, die ohne jede Behinderung fast ausschließlich wirtschaftliche Angriffspolitik treiben.“

Te misli „wirtschaftliche Angriffspolitik“ so z agrarskega stališča največja neumnost. Zanjedno je pa to tudi največja zlobnost, da se nemškim kmetom, ki zahtevajo, da ž njimi skupno branimo kmetske interese, da se tem kmetom ne pove resnica, da mi na isti način kakor oni izkušamo rešiti gospodarske eksistence in da pri tem v najzadnji točki našega programa stoji tudi misel, da se s temi zavodi hočemo braniti proti nemštvu.

Gospodje, taki stavki, take trditve zastrupljajo javnost in zaradi tega nimam besedam gospoda poslanca dr. Egerja drugega odgovoriti, kakor to, da nas je Vaša taktika, ne rečem Vaša, gospod doktor, ampak taktika nemškega nacionalizma proti nam, naredila previdne, nas je naredila do skrajnosti nezaupne. Obenem nam je pa tudi rodila prepričanje, da vse, prav vse, karkoli moremo mi Slovenci si pridobiti, si moremo pridobiti samo z lastnimi močmi, ter nas je prepričala o naravnost krutem sovraštvu naših narodnih nasprotnikov, ki žive med nami ali ki nas obdajajo. Ali so te stvari zdrave ali ne, o tem ne bom govoril, ampak s stališča, o ka-

terem sem že govoril, prosim da se sprejme predlog finančnega odseka. (Odobranje na levi — Beifall links.)

Ponavljam pa še enkrat, da je deželni odbor zavezan, da pri tem svojem delu do skrajnosti varčuje z deželnim denarjem. (Ponovljeno živahno odobranje in ploskanje na levi — Erneuter lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Deželni glavar:

Gospodje, mi prehajamo do glasovanja.

Predložen je samo odsekov predlog in jaz prosim tiste gospode poslance, ki se strinjajo s predlogom finančnega odseka, da izvolijo vstati!

(Zgodi se — Geschicht.)

Sprejet in stem je rešena ta točka dnevnega reda.

Prehajamo k nadaljnji točki:

5. s) Poročilo finančnega odseka:

o računskem sklepu deželnega zaklada za leto 1909. (k prilogi 253 l. 1910.).

5. s) Bericht des Finanzausschusses:

über den Rechnungsabluß des Landesfonds für das Jahr 1909 (zur Beilage 253 de 1910).

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec dr. Krek:

Finančni odsek predlaga:

„Računski sklep za leto 1909. se odobri.“

Deželni glavar:

Otvarjam debato.

Nihče se ne oglasi k besedi, — debata je zaključena in tedaj glasujemo!

Gospodje, ki se strinjate z odsekovim predlogom, izvolite vstati!

(Zgodi se — Geschicht.)

Sprejeto in stem je rešena ta točka dnevnega reda.

Nadaljnja točka je:

5. š) Poročilo finančnega odseka:

o nekaterih premembah v načrtu zakona o uvedbi davščine od prirastka na vrednosti nepremičnin (k prilogi 49.).

5. š) Bericht des Finanzausschusses:

über einige Änderungen im Gesetzentwurf über die Einführung einer Wertzuwachsabgabe von Liegenschaften (zur Beilage 49).

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec dr. Žitnik:

Visoka zbornica! V seji dne 27. oktobra 1910. je visoka zbornica pritrdila načrtu zakona o uvedbi davščine od prirastka na vrednosti nepremičnin. Vlada, oziroma finančno ministrstvo je imelo pomisleke proti 3 paragrafom, proti §§. 9., 27. in 30. in ti pomisleki so obrazloženi v tiskani prilogi deželnega odbora št. 49. Torej teh stvari ne bom ponavljal, ampak predlagam samo v imenu finančnega odseka, da visoka zbornica vse te tri izpremembe sprejme, ker sicer zakonski načrt ne dobi Najvišje sankcije.

Finančni odsek predlaga:

„Visoki deželni zbor skleni:

Paragrafi 9. (odstavek prvi in točka 1.), 27. in 30. naj se glase:

§ 9.

Pridobitni ceni (vrednosti) je v svrhu ugotovitve davščini zavezanega prirastka na vrednosti prišteti:

1. vse dokazne izdatke, ki so jih otujitelj ali pa njegovi predniki v pravici imeli v dobi, ki je pri odmeri davščine vzeti za podlago, za trajni povišek vrednosti nepremičnine, torej zlasti stroške za novogradnje, pri- in prezidave, za zboljšanje kulturnega stanja kmetijskih in gozdarskih zemljišč in za druge kmetijske melioracije, prikupnine za vodovode, stroške ali prispevke k stroškom cestnih, trotoarskih, kanalskih in vodnih zgradb, prispevke za vodne zadrage, v kolikor ti prispevki služijo za napravo, ne pa za vzdrževanje vodnih zgradb i. dr.

Taki izdatki se ne prištejejo pridobitni vrednosti tedaj, kadar so se pokrili iz podpor.

§ 9.

Dem Erwerbspreise (Erwerbswerte) sind behufs Ermittlung des abgabepflichtigen Wertzuwachses hinzuzurechnen:

1. Alle nachweisbaren Aufwendungen, welche der Veräußerer oder seine Rechtsvorgänger in dem der Bemessung der Abgabe zugrunde zu legenden Zeitraume zur dauernden Erhöhung des Wertes der Liegenschaft gemacht haben, also insbesondere Kosten für Neu-, Zu-, Auf- und Umbauten, für die Verbesserung des Kulturzustandes land- und forstwirtschaftlicher Grundstücke und für sonstige landwirtschaftliche Meliorationen, Einkaufstagen für Wasserleitungen, Kosten oder Beiträge zu den Kosten von Straßen, Trottoir-, Kanal-, Wasserbauten, Beiträge für Wassergenossenschaften, insofern diese Beiträge für die Herstellung und nicht für die Erhaltung von Wasserbauten dienen, u. a. m.

Solche Aufwendungen werden dem Erwerbswerte dann nicht hinzugerechnet, wenn sie aus Subventionen gedeckt worden sind.

Poraba donosa davščine, poviška davščine in glob.

§ 27.

Od donosa v enem letu vplačanih davščin od prirastka na vrednosti, poviškov davščin in postranskih pristojbin je najprej odšteti 5 odstotkov kot režijski prispevek za deželni zaklad. Preostali donos pripade z eno polovico deželnemu zakladu, z drugo pa občinskim blagajnicam.

V to svrhu mora deželni urad polovico preostalega donosa odmerjenih in pobranih davščin in poviškov davščin odkazati občinam, v katerih leže otujena zemljišča, drugo polovico pa preračunati na deželni zaklad. Donos je tako izračunati in ga za vsako občino posebej določiti, da je od donosa vplačanih davščin in poviškov davščin po odbitku režijskega prispevka predvsem odšteti samo povračila, povračilne obresti, sodne cenilne stroške in izvršilne stroške.

Deželni odbor sme dogovorno s političnim deželnim oblastvom odrediti, da se donos, ki pripada občinam, samo do določenega zneska porabi za tekoče občinske potrebščine, morebitni ostanek pa odkaže nabiralnemu zakladu, ki se mora z narastlimi obrestmi vred rabiti za investicijske naprave, zlasti za ljudskošolske zgradbe, za preskrbovanje stanovanj in za občila ali pa za vračilo dolgov. Za mesta z lastnim statutom ne velja ta določba.

Globe se stekajo v ubožni zaklad tiste občine, v kateri leži zemljišče, ki je predmet davščine.

Verwendung des Ertrages der Abgabe, Abgabenerhöhung und der Geldstrafen.

§ 27.

Von dem Ertrage der in einem Jahre eingezahlten Wertzuwachsabgaben der Abgabenerhöhungen und Nebengebühren ist zunächst ein Regiebeitrag von 5 % für den Landesfonds in Abzug zu bringen. Der restliche Ertrag fließt zu einer Hälfte in den Landesfonds, zur anderen in die Gemeindefassen.

Zu diesem Behufe hat das Landesamt die Hälfte des Ertrages der bemessenen und eingehobenen Abgaben und Abgabenerhöhungen an die Gemeinden, in welchen die veräußerten Grundstücke gelegen sind, zu überweisen, die andere Hälfte aber an den Landesfonds zu überrechnen. Der Ertrag ist so zu berechnen und für jede Gemeinde abgefordert zu ermitteln, daß vom Ertrage der eingezahlten Abgaben und Abgabenerhöhungen nach Abschlag des Regiebeitrages nur Rückvergütungen, Vergütungszinsen, gerichtliche Schätzungskosten und Exekutionskosten vorweg abzuziehen sind.

Der Landesauschuß kann im Einvernehmen mit der politischen Landesbehörde anordnen, daß der den Gemeinden zufallende Ertrag nur bis zu einem be-

stimmten Betrage für laufende Gemeindeerfordernisse verwendet, der allfällige Rest aber einem Rücklagenfonds zugewiesen werde, der einschließlich der erwachsenden Zinsen für Investitionsanlagen, insbesondere auf dem Gebiete der Volksschulbauten, der Wohnungsfürsorge und der Verkehrsmittel, oder zur Rückzahlung von Schulden zu verwenden ist. Für Städte mit eigenem Statute findet diese Bestimmung keine Anwendung.

Die Geldstrafen fließen in den Armenfonds jener Gemeinde, in welcher das den Gegenstand der Abgabe bildende Grundstück gelegen ist.

Doba veljavnosti.

§ 30.

Ta zakon dobi veljavo z dnem, katerega se razglasi izvršitveni ukaz, in jo izgubi z 31. dnem decembra meseca leta 1917.“

Wirksamkeitsdauer.

§ 30.

Die Wirksamkeit dieses Gesetzes beginnt mit dem Tage der Kundmachung der Vollzugsverordnung und endet mit 31. Dezember 1917.“

Deželni glavar:

Otvarjam debato.

K besedi, in sicer „contra“, se je oglasil gospod poslanec dr. Triller.

Poslanec dr. Triller:

Visoka zbornica! Stališče moje stranke napram temu zakonskemu načrtu je ostalo neizpremenjeno. Mi priznavamo njega oportuniteto in pravičnost, ampak mi stojimo na stališču, na katerem stoji tudi vlada, da bodi ta davščina v prvi vrsti komunalna; zaradi tega se prejkoslej pritožujemo, da je občinam, zlasti mestni občini ljubljanski, odmerjena veliko premajhna udeležba na dohodkih tega davka, in zaradi tega protestujemo proti temu, da bi se načrt v tej obliki uveljavil in sprejel. (Pritrjevanje v središču — Zustimmung im Zentrum.)

Deželni glavar:

K besedi ni nihče več oglašen, debata je tedaj zaključena.

Zeli gospod poročevalec besede?

Poročevalec dr. Žitnik:

Ne!

Deželni glavar:

Bomo tedaj glasovali in jaz prosim tiste gospode, ki so za predlog finančnega odseka, da izvolijo vstati.

(Zgodi se — Geschicht.)

Predlog je sprejet in stem je rešena ta točka dnevnega reda.

Prehajamo k točki:

5. t) Poročilo finančnega odseka:

o pobiranju pokopališčnih pristojbin za trško pokopališče v Vipavi (k prilogi 51.).

5. t) Bericht des Finanzamtes:

über die Einhebung von Friedhofsgebühren für den Marktfriedhof in Wippach (zur Beilage 51).

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec dr. Žitnik:

Visoka zbornica! Finančni odsek se popolnoma strinja s poročilom deželnega odbora, ta pa zopet s sklepi občinskega odbora za trg Vipavo.

Predlagam torej v imenu finančnega odseka:

„Visoki deželni zbor skleni:

1. Trgu Vipava se dovoli od trškega pokopališča pobirati sledeče pristojbine:

I.

a) za navadne povrstne grobove odraslih K 2.—

b) za navadne povrstne grobove otrok do 10 let „ 1.—

Za navadne povrstne grobove od ubožcev se ne pobira pristojbina.

II.

Za obnovitev povrstnega ali izbranega groba vsakih 10 let:

a) za odraslega K 10.—

b) za otroka do 10 let „ 5.—

III.

Za neuvrščene izbrane rodbinske grobove:

a) za odraslega K 50.—

b) za otroka do 10 let „ 25.—

IV.

Za sezidane rodbinske rakve:

a) za domačine K 100.—

b) za tujce „ 200.—

V.

Za kopanje jame povrstnih grobov:

a) za odraslega K 4.—

b) za otroka do 10 let „ 3.—

Za izkopanje rodbinskega groba:

a) za odraslega K 8.—

b) za otroka do 10 let „ 4.—

VI.

Za pomoč pri raztelesovanju . . . K 4.—

Za pomoč pri izkopavanju mrliča „ 4.—
izvzemši zdravstveno-policijske in sodne obdukcije.

2. Deželnemu odboru se naroča, da izpoljuje temu sklepu Najvišje potrjenje.“

Deželni glavar:

Otvarjam debato.

Nihče se ne oglasi k besedi, — debata je zaključena in tedaj glasujmo!

Gospodje, ki se strinjate z odsekovim predlogom, izvolite vstati!

(Zgodi se — Geschicht.)

Sprejeto in stem je rešena točka dnevnega reda.

Nadaljnja točka je:

5. u) Poročilo finančnega odseka:

o dovolitvi nad 100% doklad v občini Jablanica v l. 1912 (k prilogi 42.).

5. u) Bericht des Finanzamtes:

über die Bewilligung von 100% übersteigenden Umlagen in der Gemeinde Jablanica im Jahre 1912 (zur Beilage 42).

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec dr. Žitnik:

V občini Jablanica na Notranjskem so se v štirih vaseh zgradili vodovodi in v ta namen potrebujejo v dotičnih davčnih občinah višjo nego 100% doklado.

Finančni odsek predlaga, pritrjujoč predlogu deželnega odbora:

„Visoki deželni zbor skleni:

1. V občini Jablanica se dovoli leta 1912. pobirati v davčni občini Jasen 140% no, v davčni občini Vrbovo 121% no, v vasi Vrbica 117% no in v vasi Kuteževo 150% no doklado na vse direktne davke razen osebne dohodarine in plačarine po zmislu člena II. zakona z dne 24. junija 1898, dež. zak. št. 33., to je od službenih prejemkov dvornih, državnih, deželnih in javnih zakladnih uradnikov, kakor tudi od službenih prejemkov dušnih pastirjev oziroma njih kongrue.

2. Deželnemu odboru se naroča, temu sklepu izposlovati Najvišje potrjenje.“

Prosim visoko zbornico, da pritrdi temu predlogu.

Deželni glavar:

Otvarjam debato.

Nihče se ne oglasi k besedi, — debata je zaključena in tedaj glasujmo!

Gospodje, ki se strinjate z odsekovim predlogom, izvolite vstati!

(Zgodi se — *Geſchieht*.)

Sprejeto in stem je rešena ta točka dnevnega reda.

Nadaljnja točka je:

5. v) Poročilo finančnega odseka:

o pobiranju 119⁰/₀ doklade po davčni občini Polje v krajni občini Vrabče (k prilogi 44.).

5. v) Bericht des Finanzanschlusses:

über die Einhebung einer 119⁰/₀ Umlage in der Steuergemeinde Polje der Ortsgemeinde Vrabče (zur Beilage 44.).

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec dr. Žitnik:

Visoka zbornica! V davčni občini Polje, občine Vrabče, so zgradili šolsko poslopje in v poplačilo zgradbenih stroškov potrebujejo zvišanje občinskih priklad, kakor imate gospodje to utemeljeno v tiskani prilogi deželnega odbora.

Zato predlagam samo v imenu finančnega odseka:

„Visoki deželni zbor skleni:

1. Občini Vrabče se za pokritje občinskih in šolskih potrebščin dovoli, da leta 1912. po davčni občini Polje pobira 119⁰/₀no doklado na vse direktne davke razen osebne dohodarine in plačarine po zmislu zakona z dne 24. junija 1898, deželnega zakona šte. 33, to je od službenih prejemkov dvornih, državnih, deželnih in javnih zakladnih uradnikov, kakor tudi od službenih prejemkov dušnih pastirjev oziroma njih kongrue.

2. Deželnemu odboru se naroča, da temu sklepu izposluje Najvišje potrjenje.“

Deželni glavar:

Otvaram debato.

Nihče se ne oglasi k besedi, — debata je zaključena in tedaj glasujmo!

Gospodje, ki se strinjate z odsekovima predlogoma, izvolite vstati!

(Zgodi se — *Geſchieht*.)

Sprejeto in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Nadaljnja točka je:

5. z) Poročilo finančnega odseka:

o pobiranju 122⁰/₀ doklade po davčnih občinah Gorenje Jezero in Lipsenj v krajni občini Stari Trg pri Ložu (k prilogi 45.).

5. z) Bericht des Finanzanschlusses:

über die Einhebung einer 122⁰/₀ Umlage in den Steuergemeinden Oberseedorf und Lipsenj der Ortsgemeinde Altenmarkt bei Laas (zur Beilage 45.).

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec dr. Žitnik:

Visoka zbornica! Kakor je znano, gradila se je takozvana „gozdna cesta“ od Št. Petra čez Trnovo na Javornik na eni, in na drugi strani proti Cerknškemu jezeru, in pri tej cestni zgradbi sta udeleženi tudi davčni občini Gorenje Jezero in Lipsenj. Potrebujejo 122⁰/₀no doklado na direktne davke in vsled tega predlagam, kakor tudi deželni odbor, v imenu finančnega odseka:

„Visoki deželni zbor skleni:

1. Občini Stari Trg pri Ložu se dovoli pobirati l. 1912. po davčnih občinah Gorenje Jezero in Lipsenj 122⁰/₀no doklado na vse direktne davke razen osebne dohodarine in plačarine v zmislu člena II. zakona z dne 24. junija 1898, dež. zak. št. 33, to je od službenih prejemkov dvornih, državnih, deželnih in javnih zakladnih uradnikov kakor tudi od službenih prejemkov dušnih pastirjev oziroma njih kongrue.

2. Deželnemu odboru se naroča, da temu sklepu izposluje Najvišje potrjenje.“

Deželni glavar:

Otvaram debato.

Nihče se ne oglasi k besedi, — debata je zaključena in tedaj glasujmo!

Gospodje, ki se strinjate z odsekovim predlogom, izvolite vstati!

(Zgodi se — *Geſchieht*.)

Sprejeto in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Nadaljnja točka je:

5. ž) Poročilo finančnega odseka:

o pobiranju nad 100⁰/₀ doklad v občini Trnovo (k prilogi 48.);

5. ž) Bericht des Finanzanschlusses:

über die Einhebung von 100⁰/₀ übersteigenden Umlagen in der Gemeinde Trnovo (zur Beilage 48.).

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec dr. Žitnik:

Visoka zbornica! V vasi Harije, občine Trnovo na Notranjskem, se je zgradila kapnica in obenem mrtvašnica, za katero mora plačevati tudi sosedna davčna občina Tominje. V ta namen potrebujejo zvišanje občinskih priklad in zato predlagam v imenu finančnega odseka:

„Visoki deželni zbor skleni:

1. Občini Trnovo se dovoli l. 1912. pobirati po davčni občini Tominje 124⁰/₀no, po davčni Harije pa 201⁰/₀no doklado na vse direktne davke razen osebne dohodarine in plačarine po zmislu II. člena zakona z dne 24. junija 1898, dež. zak. št. 33, to je od službenih prejemkov

Torej v tem štadiju se je nahajala stvar še koncem preteklega leta. Dne 27. decembra 1911 pa je deželno predsedstvo doposlalo deželnemu odboru noto, v kateri naglaša vlada veliko potrebo telefonskega omrežja za celo Kranjsko. V prvi vrsti naj bi se napravila zveza od Ljubljane kot glavnega mesta dežele, na razne kraje po deželi, ki so, bodisi v političnem ali administrativnem bodisi v industrialnem, trgovinskem gospodarskem, prometno političnem ali sploh kakem drugem oziru važna. Vlada je napravila načrt, po ka-

terem naj bi se razni kraji po deželi uvrstili v tri kategorije. V prvo kategorijo bi prišli najvažnejši kraji, za katere bi bilo najprej potrebno misliti na telefonske naprave, in sicer sedeži okrajnih glavarstev: Tržič zaradi industrije, Jesenice in Javornik iz istega vzroka, Bohinjska Bistrica in Bled zaradi tujškega prometa in Zagorje in Idrije zaradi rudnikov.

Druga skupina bi bili vsi kraji po deželi, kjer so okrajna sodišča, poleg tega pa še posamezni drugi kraji, ki imajo večjo važnost, kakor Medvode, Dol Logatec, Rakek in Toplice na Dolenjskem.

Za tretjo skupino bi prišli v poštev: Št. Vid, Gorenja in Dolenja Šiška, Planina, Stari Trg pri Ložu itd.

Nadalje pa vlada naglaša, da skoraj ni upati, da bi občine, oziroma sploh interesenti mogli prispevati 30%, katere od njih zahteva državna telefonska uprava, in zaradi tega se obrača na deželni odbor, oziroma visoko zbornico z zahtevo, naj bi dežela prevzela vse prispevke interesentov. Svota ni imenovana nobena; kakor sem se osebno informiral pri gospodu deželnemu predsedniku, bi za to leto znašala potrebščina 10.000 — 20.000 K. Mi vsi seveda priznavamo potrebo telefonske zveze in smo večkrat v državnem zboru imeli priliko staviti predlog, naj se visoka vlada ozira tudi na Kranjsko, toda na drugi strani se je pa v finančnem odseku vendar poudarjalo, da bi dotične naprave v prvi vrsti koristile državi, oziroma državnii upravi. Gotovo bi bilo koristno, ko bi bila deželna vlada po telefonu zvezana z okrajnimi glavarstvi. V drugi vrsti pa bi zveze koristile zasebnim interesentom, industrijalcem, hotelirjem itd., dočim dežela kot taka na telefonskih napravah pravzaprav nima neposredne, ampak samo posredno korist. Ti razlogi in pa ozir na neugodne deželne finance so bili merodajni, da je finančni odsek, če se ne motim soglasno, vsaj ugovora ni bilo nobenega — sklenil predlagati sledeče:

„Visoki deželni zbor skleni:

1. Deželnemu odboru se naroča, da sklicuje se na sklep visokega deželnega zbora v XV. seji dne 14. oktobra 1909 nemudoma nadaljuje pogajanja glede naprave telefonskih zvez na Kranjskem s c. kr. trgovinskim ministrom — in odločno zahteva, da iz dovoljenega kredita 20 milijonov za izpopolnitev telefonskega omrežja tudi za Kranjsko določi primerno svoto.

2. Deželnemu odboru se dalje naroča, naj obenem prijavi c. kr. deželnemu predsedstvu pozivno na tamošnji dopis z dne 27. decembra l. 1911., št. 4459 pr., da z ozirom na neugodne deželne finance deželni zbor ne more dovoliti v ta namen nobenega prispevka, ker telefonske naprave itak služijo v prvi vrsti koristim države in zasebnih interesentov.

Deželni glavar:

Otvarjam debato.

Nihče se ne oglasi k besedi, — debata je zaključena in tedaj glasujmo!

Gospodje, ki se strinjate z odsekovim predlogom, izvolite vstati!

(Zgodi se *Geſchieht*.)

Sprejeto in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Nadaljnja točka je:

5. bb) Poročilo finančnega odseka:

o prošnji predstojništva uršulinskega samostana v Ljubljani za vštetev starostne doklade in za nagrado svetnim učiteljicam (16/Pet.).

5. bb) Bericht des Finanzansſchusses:

über die Petition des Urſulinerkonvents in Laibach um Einrechnung der Alterszulage und um Remuneration für die weltlichen Lehrerinnen (16/Pet.).

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec Bartol:

Visoka zbornica! Predstojništvo uršulinskega samostana v Ljubljani je vložilo prošnjo, da bi se tudi svetnim učiteljicam, ki služijo na vnanji ljudski uršulinski šoli, vštel čas od usposobljenostnega izpita v pokojninsko dobo. Finančni odsek se je baval s to prošnjo in je sklenil predlagati:

„Visoki deželni zbor skleni:

1. Prošnji vodstva uršulinskega samostana v Ljubljani, da se svetnim učiteljicam, ki služijo na vnanji uršulinski ljudski šoli, všteje čas od usposobljenostnega izpita v pokojninsko dobo, se ugodí.“

Obenem prosi vodstvo tudi, naj bi deželni zbor naklonil samostanu nagrado za vzdrževanje potrebnih svetnih učiteljic na vnanji šoli.

Tej prošnji pa finančni odsek ni ugodil, vsled česar tudi jaz predlagam:

„2. Prošnji istega zavoda, da bi se dovolila redna podpora v znesku 2000 kron v svrho boljšega plačevanja svetnih učiteljic na vnanji ljudski šoli, se ne ugodí.“

Vandeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Vichtenberg

(prevzame predsedstvo — den Vorsitz übernehmend):

Wünscht jemand zu den Anträgen des Herrn Berichtstatter das Wort zu ergreifen?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Wenn nicht, bitte ich abzustimmen und ersuche diejenigen, die damit einverstanden sind, sich zu erheben.

(Zgodi se — *Geſchieht*.)

Angenommen.

Wir kommen nun zu Punkt:

5. cc) **Poročilo finančnega odseka:**
o prošnji „Društva vpokojenih učiteljev na Kranjskem“ za draginjske doklade (50/Pet.).
5. cc) Bericht des Finanzausschusses:
über das Gesuch des Vereines der pensionierten Lehrer in Krain um Teuerungszulage (50/Pet.).

Poročevalec Bartol:

Začasni odbor „Društva vpokojenega učiteljstva na Kranjskem“ je vložil prošnjo na deželni zbor, da bi isti blagovolil skleniti primerno draginjsko doklado vpokojenim učiteljem, ki te doklade še nimajo.

V imenu finančnega odseka predlagam:
„Visoki deželni zbor skleni:

Prošnja društva vpokojenih učiteljev na Kranjskem za podelitev draginjske doklade se odstopi deželnemu odboru v rešitev.“

Landeshauptmann=Stellvertreter Freiherr von Lichtenberg:

Wünscht jemand zu diesem Antrage das Wort?
(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Nachdem dies nicht der Fall ist, bitte ich die Herren, die damit einverstanden sind, sitzen zu bleiben.
(Zgodi se — Geschicht.)

Angenommen.

Wir kommen nun zu Punkt:

5. čč) **Poročilo finančnega odseka:**
o prošnji vpokojenega učiteljskega osobja na Kranjskem za draginjsko doklado (71/Pet.).
5. čč) Bericht des Finanzausschusses:
über das Gesuch der pensionierten Lehrerschaft in Krain um Teuerungszulage (71/Pet.).

Poročevalec Bartol:

Enaka prošnja prišla je tudi od vpokojenega učiteljskega osobja na Kranjskem, in sicer tudi za podelitev draginjske doklade. Finančni odsek je sklenil predlagati:

„Visoki deželni zbor skleni:

Prošnja vpokojenega učiteljskega osobja na Kranjskem za podelitev draginjske doklade se odstopi deželnemu odboru v primerno uvaževanje po potrebi.“

Landeshauptmann=Stellvertreter Freiherr von Lichtenberg:

Wünscht jemand zu diesem Antrage das Wort?
(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Nachdem dies nicht der Fall ist, bitte ich die Herren, die damit einverstanden sind, sitzen zu bleiben.
(Zgodi se — Geschicht.)

Angenommen.

Wir kommen nun zu Punkt:

5. dd) **Poročilo finančnega odseka:**
o prošnji vodstva dekliškega sirotišča bar. Lichtenthurnovega zavoda za priznanje starostnih doklad svetnim učiteljicam na tem zavodu (20/Pet.).
5. dd) Bericht des Finanzausschusses:
über die Petition der Vorstehung des Frein von Lichtenthurn'schen Mädchenwaisenhauses um Anerkennung von Alterszulagen den weltlichen Lehrerinnen an dieser Anstalt (20/Pet.).

Poročevalec Bartol:

Vodstvo Lichtenthurnovega zavoda prosi, da se svetnim učiteljicam, ki so uslužbene na zavodu, priznajo iste ugodnosti, kakor jih uživajo učiteljice na drugih javnih ljudskih šolah, namreč, da se jim všteje čas od usposobljenostnega izpita v pokojninsko dobo, in štejejo starostne doklade od prvega službenega nastopa na tem zavodu.

Finančni odsek predlaga k tem prošnjam:

„Visoki deželni zbor skleni:

Prošnji vodstva dekliškega sirotišča bar. Lichtenthurnovega zavoda, da se svetnim učiteljicam na dekliški šoli priznajo starostne doklade od časa, ko so prestale izkušnjo učiteljske usposobljenosti, se ugodí.“

Prosim, da visoka zbornica sprejme ta predlog.

Landeshauptmann=Stellvertreter Freiherr von Lichtenberg:

Wünscht jemand zu diesem Antrage das Wort?
(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Nachdem dies nicht der Fall ist, bitte ich die Herren, die damit einverstanden sind, sitzen zu bleiben.
(Zgodi se — Geschicht.)

Angenommen.

Wir kommen nun zu Punkt:

5. ee) **Poročilo finančnega odseka:**
o poročilu deželnega odbora o odredbah v svrhu razbremenitve deželne blaznice na Studencu (k prilogi 46.).
5. ee) Bericht des Finanzausschusses:
über den Bericht des Landesausschusses betreffend die Maßnahmen zur Entlastung der Landesirrenanstalt zu Studenc (zur Beilage 46).

Poročevalec Pogačnik:

Visoka zbornica! Gospodje imate tiskano poročilo deželnega odbora v rokah. Dejstvo je, da je deželna blaznica vedno prenapolnjena. Danes n. pr. je bolnikov v njej okroglo 50 nad normalo. Ako bi se hotelo deželno blaznico razširiti in zgraditi tamkaj novo poslopje za približno 100 bolnikov in potrebno strežniško osobje, bi to stalo okroglo 500.000 do 550.000 K. Zato je prav prišla ponudba

kongregacije usmiljenih sestra, da je pripravljena zgraditi s pomočjo dežele v hiralnici pri sv. Jožefu novo poslopje za okroglo 70 bolnikov. Načrt pogodbe, ki je jako ugoden za deželo, je tudi natiskan v prilogi deželnega odbora. Sedaj stane bolnik na Studencu povprečno na dan 1 K 26 h, dočim so se sestre, in sicer za dobo petih let zadovoljile z dnevno oskrbnino po 1 K, kar bi torej za 70 bolnikov v petih letih znašalo 33.470 K. Troški za prizidavo v hiralnici pri sv. Jožefu s popolno opravo bi znašali 54.000 K in finančni odsek predlaga:

„Visoki deželni zbor skleni:

1. Poročilo deželnega odbora se odobruje vzame na znanje.

2. Za preuredbe v deželni hiralnici ter v svrhu nabave novih postelj v deželni blaznici na Studencu se dovoli kredit v skupnem znesku 54.000 K, katere naj deželni odbor pokrije potom posojila.“

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Wünscht jemand zu diesem Antrage das Wort?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Nachdem dies nicht der Fall ist, bitte ich die Herren, die damit einverstanden sind, sich zu erheben. (Zgodi se — Geschieht.)

Angenommen.

Wir kommen nun zu Punkt:

5. ff) Poročilo finančnega odseka:

o poročilu deželnega odbora o povračilu oskrbnih stroškov v bolnici v Krškem za kranjske domačine, preden je ta zavod dobil pravico javnosti (k prilogi 50.).

5. ff) Bericht des Finanzausschusses:

über den Bericht des Landesausschusses betreffend die Rückvergütung der im Gemeindespital in Gurkfeld für arme krainische Einheimische in der Zeit vor der Anerkennung des Öffentlichkeitsrechtes dieser Anstalt erwachsenen Verpflegskosten (zur Beilage 50).

Poročevalec Pogačnik:

Uprava občinske bolnišnice v Krškem prosi za povračilo stroškov za revne bolnike kranjske, ki so v zavodu nastali od 1. decembra 1899 do 1. julija 1901, to je v dobi, ko ta bolnišnica še ni imela pravice javnosti. V tem času, to je bilo torej pred 12 leti, je bolnišnica dobila kot prispevek k oskrbnim stroškom za dobo od 1. decembra 1899. pa do 18. junija 1901 znesek 2000 K in odpust predvajanja 2000 K. Glede na to predlaga finančni odsek:

„Visoki deželni zbor skleni:

Prošnja bolnišnice v Krškem za povračilo oskrbnih stroškov se odkloni.“

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Wünscht jemand zu diesem Antrage das Wort?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Nachdem dies nicht der Fall ist, bitte ich die Herren, die damit einverstanden sind, sitzen zu bleiben.

(Zgodi se — Geschieht.)

Angenommen.

Punkt:

5. gg) Poročilo finančnega odseka:

o samostalnem predlogu gospoda poslanca dr. Kreka in tovarišev glede ustanovitve „Gospodarske šole“ (št. XIV).

5. gg) Bericht des Finanzausschusses:

über den selbständigen Antrag des Abgeordneten Dr. Krek und Genossen in betreff Errichtung der „Gospodarska šola“ (Nr. XIV).

Wird abgesetzt von der heutigen Tagesordnung, nachdem das Programm noch nicht vorgelegt werden konnte.

Wir übergehen also zu Punkt:

5. hh) Poročilo finančnega odseka:

glede draginjske doklade in zvišanja stanarine ljubljanskemu učiteljstvu (10/Pet.).

5. hh) Bericht des Finanzausschusses:

in betreff der Teuerungszulage und Erhöhung des Quartiergeldes der Laibacher Lehrerschaft (10/Pet.).

Sich bitte den Herrn Berichterstatter!

Poročevalec Bartol:

Visoka zbornica! Mestni šolski svet ljubljanski, kakor tudi podružnica Slomškove zveze v Ljubljani sta vložila prošnjo do deželnega zbora za zvišanje stanarin in draginjskih doklad, oziroma da se priznajo draginjske doklade tudi neoženjenim učiteljem in učiteljicam. Z ozirom na to, da ima učiteljstvo tukaj v Ljubljani razne naprave, ki so mu v korist, n. pr. tiskarno itd., je finančni odsek sklenil priporočiti deželnemu zboru sledeči predlog:

„Visoki deželni zbor skleni:

a) Prošnja mestnega šolskega sveta ljubljanskega, da se prizna draginjska doklada tudi učiteljicam in neoženjenim učiteljem se odstopi deželnemu odboru z naročilom, da po potrebi res v bedi živečim učiteljicam in neoženjenim učiteljem dovoli draginjsko doklado.

b) Prošnja podružnice Slomškove zveze v Ljubljani za zvišanje 50% stanarine ljubljanskemu učiteljstvu se odstopi deželnemu odboru z naročilom, da po potrebi res v bedi živečim učiteljem in učiteljicam dovoli draginjsko doklado.“

**Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von
Pechtenberg:**

Wünscht jemand das Wort?

Der Herr Abgeordnete Dr. Triller hat das Wort.

Poslanec dr. Triller:

Visoka zbornica! Predležeci predlog je čisto navadna kopija zglasnega predloga, ki je bil sprejet v prvi seji tega zasedanja in s katerimi se deželni odbor pooblašča, da dovoli s 1. januarjem 1912. „po svoji previdnosti“ draginjsko doklado do 25% temeljne plače tudi takim članom učiteljskega osebja, ki so bili doslej izveti.

Moja gospoda, jaz mislim, da so taki predlogi nekaka špecialeta, ki pa naši zbornici niso na čast in ne morejo služiti njenemu ugledu. Ako je ljubljansko učiteljstvo potrebno podpore, je te podpore potrebno brez vsake izjeme. S tem pa, da se je dal deželnemu odboru tak pouvoir, da daje podpore le takim učiteljem, katere on po svoji previdnosti smatra za vredne in potrebne, s tem so se odprla vrata in okna največji politični korupciji. In s tem, da silite učiteljstvo pod igo ene politične stranke, spravljate v deželno gospodarstvo naravnost nemoralna načela. (Klici v središču — Ruše im Zentrum: „Res je!“)

Moja gospoda, jaz stvari ne bom nadalje utemeljeval, ampak z ozirom na to, da stanarina ljubljanskega učiteljstva ne odgovarja več dejanskim razmeram, da s to stanarino ljubljanski učitelj ne more najeti in plačati niti uajskromnejšega stanovanja, in z ozirom na to, da je prošnja tako mestnega šolskega sveta kakor tudi Slomškove zveze popolnoma upravičena, stavim sledeči predlog:

„Prošnji mestnega šolskega sveta in podružnice Slomškove zveze se ugotovi, ter zviša ljubljanskemu učiteljstvu stanarina s 1. januarjem t. l. za 25%.“

**Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von
Pechtenberg:**

Wünscht noch jemand das Wort?

Der Herr Abgeordnete Graf Margheri hat das Wort.

Abgeordneter Graf Margheri:

Hohes Haus! Es kann keinem Zweifel unterliegen, daß die Lehrerschaft der Stadt Laibach schwerer den Kampf ums Dasein führt als diejenige des Landes. Es haben aber auch alle öffentlichen Funktionäre, ob sie nun im Dienste des Staates, des Landes oder der Kommune stehen, welche bestrebt sind, nach bestem Wissen und Gewissen ihren Pflichten nachzukommen, Anspruch auf gleiche Behandlung. Wenn dies nicht der Fall ist, so ist es klar, daß eine gewisse Unzufriedenheit die Folge davon ist, welche manchmal in

der ungleichförmigen Behandlung, ob berechtigt oder unberechtigt, ihren Grund findet. Das einzig richtige Prinzip in diesem Falle ist unserer Ansicht nach, daß, wo gleiche Pflichten sind, auch gleiche Rechte walten. In Erwägung dieser Umstände erlaube ich mir, zum 2. Abjatz des Antrages des Finanzausschusses nomine des Klubs, dem anzugehören ich die Ehre habe, den Abänderungsantrag zu stellen:

Abjatz b hat zu lauten: Das Quartiergeld für sämtliche Lehrpersonen in Laibach wird um 50 % erhöht.“

Poslanec dr. Triller:

Prosim besede!

Jaz se akomodiram predlogu gospoda poslanca grofa Margherija in umaknem svoj predlog.

**Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von
Pechtenberg:**

Nachdem der Herr Abgeordnete Dr. Triller sich dem Antrage des Herrn Abgeordneten Grafen Margheri anschließt, entfällt sein Antrag.

Wünscht noch jemand der Herren das Wort.

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Wenn nicht, so ist die Debatte geschlossen und das Schlußwort hat der Herr Berichterstatter.

Poročevalec Bartol:

Z ozirom na izvajanja gospoda tovariša dr. Trillerja, ki se boji, da se bo, če se sprejme predlog finančnega odseka, dotični sklep od strani deželnega odbora zlorabil, odgovarjam, da imamo mi toliko zaupanja v deželni odbor, da bo postopal pravično in res v pravi potrebi prihajal na pomoč dotičnemu učiteljstvu, katero živi v bedi. Pred očmi je imel finančni odsek, ki se je baval s temi prošnjami, tudi to, da nekateri učitelji ljubljanski kot akcionarji raznih društev niso potrebni podpore, in ker je stališče naše stranke danes tako, da se nam vedno predbaciva, da je dežela banerotna, stojimo mi na stališču, da moramo kolikor le mogoče varčevati in gledati, da se nepotrebni izdatki dežele Kranjske ne pomnožujejo. Priporočam torej še enkrat, da se sprejme predlog, ki ga je sklenil finančni odsek.

**Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von
Pechtenberg:**

Wir werden jetzt über die Anträge abstimmen, und zwar abjatzweise.

Zum ersten Punkte a ist kein Antrag gestellt worden.

Ich bitte die Herren, welche mit dem Punkte a des Antrages des Finanzausschusses einverstanden sind, sitzen zu bleiben.

(Zgodi se — Geschieht.)

Angenommen.

Wir kommen nun zum zweiten Absatz.

Wir haben beim Punkte b zuerst über den Antrag des Herrn Abgeordneten Grafen Margheri als den weitergehenden abzustimmen.

Haben die Herren den Antrag noch in Erinnerung? Sonst werde ich ihn verlesen.

Weil eine Verlesung nicht gewünscht wird, so bitte ich die Herren, welche mit dem Antrage des Abgeordneten Grafen Margheri einverstanden sind, sich zu erheben.

(Zgodi se — Geschicht.)

Der Antrag ist gefallen.

Wir werden jetzt über den Punkt b, so wie er vom Herrn Berichtstatter beantragt wird, abstimmen.

Ich bitte die Herren, welche mit dem Antrage des Herrn Berichtstatters einverstanden sind, sich zu erheben.

(Zgodi se — Geschicht.)

Angenommen.

Hiermit ist dieser Punkt der Tagesordnung erledigt.

Wir kommen jetzt zu Punkt:

5. ii) Poročilo finančnega odseka:

o prošnji kuratorija zavoda za pospeševanje obrti na Kranjskem za prispevek v pokritje investicijskih izdatkov (24/Pet.).

5. ii) Bericht des Finanzausschusses:

über die Petition des Kuratoriums des Vereines für Gewerbeförderung in Krain um einen Beitrag zur Deckung der Investitionsausgaben (24/Pet.).

Ich erlaube den Herrn Berichtstatter!

Poročevalec dr. Žitnik:

Visoka zbornica! Leta 1910. je bil v deželi ustanovljen zavod za pospeševanje obrti na Kranjskem v Ljubljani. Za ustanovitev je bilo tedaj proračunjenih 10.000 K. Ker se je pa zavod ustanovil šele sredi leta, je dežela izplačala samo 3468 K 55 h. Leta 1911. se tudi ni porabil ves kredit v ta namen in je ostalo nekaj čez 1000 K. Kuratorij tega zavoda sedaj prosi, da se ta preostanek izplača kot investicijska zaloge, iz katere bi zavod nabavljal razne potrebščine, orodje, knjige itd.

V tem oziru moram omeniti, da je star običaj pri državni upravi, da dovoljeni, a tekom dotičnega leta neporabljeni krediti koncem leta zapadejo. Tej prošnji torej ni mogoče ugoditi. Dalje pa prosi kuratorij, naj bi deželni zbor dovolil večjo svoto za izredne potrebščine. Kuratorij našteva tukaj razne stvari in končno pride do sklepa, da naj bi ta izredni prispevek znašal celih 8000 K. V svojem dopisu pa kuratorij sam naglašja to-le (bere — liest):

„Kuratorij pripomni, da je v drugih kronovinah uredila take zavode ali država sama,

tako, da so takoj lahko začeli s poslovanjem, ali jim je pa dala investicijske glavnice v toliki višini, da se jim ni bilo treba baviti s takimi težkočami.“

Gospodje, pred seboj imam slučajno državni proračun državnega zbora, v katerem se za pospeševanje obrti v raznih avstrijskih kronovinah za leto 1912. predlaga kredit 1,816.990 K, in od tega naj dobi dežela Kranjska samo 7000 K, torej znesek, ki ni v nikaki primeri z navedeno veliko vsoto. Dalje je za obrtno šolstvo, za katero ima dežela tudi jako izdatne troške, v državnem proračunu stavljenih samo 1000 K. V finančnem odseku se je naglašalo, da se je država, oziroma ministristvo za javna dela doslej sploh premalo oziralo na pospeševanje obrtnih koristi v deželi Kranjski in zaraditega predlagam v imenu finančnega odseka:

„Visoki deželni zbor skleni:

1. Prošnji kuratorija zavoda za pospeševanje obrti na Kranjskem za izreden prispevek se ne ugoti.

2. Deželnemu odboru se naroča, da pri c. kr. ministristvu za javna dela izposluje iz državnega kredita za pospeševanje obrti primeren prispevek za potrebne investicije zavoda, kakor je vlada preskrbela tudi za druge kronovine.“

Prosim visoko zbornico, da sprejme ta predlog.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Wünscht jemand zu diesem Antrage das Wort?

(Nič se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Nachdem dies nicht der Fall ist, bitte ich die Herren, die damit einverstanden sind, sich zu erheben.

(Zgodi se — Geschicht.)

Angenommen.

Deželni glavar

(prevzame predsedstvo — den Vorſitz übernehmend):

Prehajamo sedaj k nadaljnji točki:

5. jj) Poročilo finančnega odseka:

o pobiranju 120 % doklade v davčni občini Postojna (k prilogi 40.).

5. jj) Bericht des Finanzausschusses:

betreffend die Einhebung einer 120 % Umlage in der Steuergemeinde Adelsberg (zur Beilage 40).

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec Lenarčič:

Visoka zbornica! V prilogi 40. poroča nam deželni odbor o potrebnosti občine postojnske, oziroma predlaga, da bi se ji dovolila izvanredna

120 % doklada, in sicer to za mesto Postojna. O tej zadevi mi je pripomniti to, da je oskrbnitvo mesta Postojne v neprijetnem položaju, da ima skrbeti za pokritje dolga 288.200 K in samo to delo v pokritje amortizacije in obrestovanja zahteva za l. 1912. znesek 19.609 K. Vsled tega je čisto naravno, da mora občina skrbeti za to, da na kak način pokrije ta primanjkljaj. Finančni odsek se je pridružil mnenju deželnega odbora in predlaga tako kakor isti:

„Visoki deželni zbor skleni:

1. Občini Postojna se dovoli za l. 1912. pobiranje 120 % doklade na vse direktne davke razen osebne dohodarine in plačarine po zmislu člena II. zakona z dne 24. junija 1898, dež. zak. št. 33, to je od službenih prejemkov dvornih, državnih, deželnih in javnih zakladnih uradnikov, kakor tudi od službenih prejemkov dušnih pastirjev, oziroma njih kongrue, po davčni občini (mestu) Postojna.

2. Deželnemu odboru se naroča, da izpoljuje temu sklepu Najvišje potrjenje.“

Deželni glavar:

Otvorjam debato.

Ali želi kdo gospodov besede?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Ker ne, je debata zaključena in mi bomo glasovali.

Prosim tiste gospode, ki se strinjajo s predlogom gospoda poročevalca, da blagovolijo vstati!

(Zgodi se — Gehehrt.)

Predlog je sprejet.

Nadaljnje točke:

5. kk) **Poročilo finančnega odseka:**
o prošnji R. Jakopiča za brezobrestno posojilo v znesku 20.000 K v svrhu izplačanja svojega umetniškega paviljona (53/Pet.).

5. kk) Bericht des Finanzausschusses:
über die Petition des R. Jakopič um ein unverzinsliches Darlehen per 20.000 K behufs Bezahlung der Kosten für sein Kunstpavillon (53/Pet.).

5. ll) **Poročilo finančnega odseka:**
o prošnji prof. Voduška za zvišanje letne nagrade za meteorologična opazovanja (724/Pet. l. 1910.).

5. ll) Bericht des Finanzausschusses:
über die Petition des Prof. M. Vodusek um Erhöhung der Jahressubvention für meteorologische Beobachtungen (724/Pet. de 1910).

5. mm) **Poročilo finančnega odseka:**
o prošnji vpokojenega okrožnega zdravnika Peternela za zvišanje pokojnine (44/Pet.).

5. mm) Bericht des Finanzausschusses:
über die Petition des penj. Distriktsarztes Peternel um Pensionserhöhung (44/Pet.).

5. nn) **Poročilo finančnega odseka:**
o prošnji vpokojenega okrožnega zdravnika dr. Perišiča za zvišanje pokojnine (35/Pet.).

5. nn) Bericht des Finanzausschusses:
über die Petition des penj. Distriktsarztes Dr. Perišič um Pensionserhöhung (35/Pet.).

5. oo) **Poročilo finančnega odseka:**
o prošnjah deželnih uslužbencev, uradnikov, oficijantov, pisarniških pomočnikov in strojepisk za draginjske podpore in trajno odpomoč (27/Pet., 28/Pet., 29/Pet.).

5. oo) Bericht des Finanzausschusses:
über die Petitionen der Landebediensteten, Beamten, Offizianten, Kanzleigehilfen und Maschinenschreiberinnen um Teuerungszulagen und dauernde Abhilfe (27/Pet., 28/Pet., 29/Pet.).

5. pp) **Poročilo finančnega odseka:**
o prošnji bivšega deželnega dacarja Peljhana za milostno podporo (23/Pet.).

5. pp) Bericht des Finanzausschusses:
über das Unterstützungsgeſuch des gewesenen Landesbestellten Peljhan (23/Pet.).

5. rr) **Poročilo finančnega odseka:**
o prošnji Avgusta Adamiča, vpokojenega učitelja v Ljubljani, za draginjsko doklado (72/Pet.).

5. rr) Bericht des Finanzausschusses:
über die Petition des August Adamič, penj. Lehrers in Laibach, um eine Teuerungszulage (72/Pet.).

5. ss) **Poročilo finančnega odseka:**
o prošnji Terezije Črnologar, učiteljeve vdove, za denarno podporo (40/Pet.).

5. ss) Bericht des Finanzausschusses:
über das Unterstützungsgeſuch der Lehrerswitwe Theresie Črnologar (40/Pet.).

5. šš) **Poročilo finančnega odseka:**
o prošnji Ivana Gantarja, vpokojenega nadučitelja v Ljubljani, za denarno podporo (66/Pet.).

5. šš) Bericht des Finanzausschusses:
über das Unterstützungsgesuch des pens. Oberlehrers Johann Gantar in Laibach (66/Pet.).

5. tt) **Poročilo finančnega odseka:**
o prošnji Frančiška Golmajerja, vpokojenega nadučitelja v Radovljici, za zvišanje pokojnine (37/Pet.).

5. tt) Bericht des Finanzausschusses:
über das Gesuch des pens. Oberlehrers Franz Golmajer in Radmannsdorf um Pensionserhöhung (37/Pet.).

5. uu) **Poročilo finančnega odseka:**
o prošnji Pavla Borstnika, učitelja v pokoju, za povišanje pokojnine (65/Pet.).

5. uu) Bericht des Finanzausschusses:
über das Gesuch des pens. Lehrers Paul Borstnik um Pensionserhöhung (65/Pet.).

5. vv) **Poročilo finančnega odseka:**
o prošnji Friderike Konschegg, vpokojene učiteljice, za dovolitev polnih prejemkov tudi v pokoju (38/Pet.).

5. vv) Bericht des Finanzausschusses:
über die Petition der pens. Lehrerin Friderike Konschegg um Bewilligung der vollen Bezüge auch im Ruhestande (38/Pet.).

6. a) **Poročilo personalnega odseka:**
o poročilu deželnega odbora zadevajoč dve osebni zadevi pri deželnih dobrodelnih zavodih v Ljubljani (k prilogi 47.).

6. a) Bericht des Personalausschusses:
über den Bericht des Landesausschusses, betreffend zwei Personalangelegenheiten bei den Landeswohlthätigkeitsanstalten in Laibach (zur Beilage 47.).

6. b) **Poročilo personalnega odseka:**
o prošnji Amalije Baloh, vdove deželnega sluge, za zvišanje pokojnine in vzgojevalnine (54/Pet.).

6. b) Bericht des Personalausschusses:
über die Petition der landschaftlichen Dienerswitwe Amalia Baloh um Erhöhung der Pension und des Erziehungsbeitrages (54/Pet.).

6. c) **Poročilo personalnega odseka:**
o prošnji Ane Hofbauer, vdove deželnega tajnika, za zvišanje pokojnine (56/Pet.).

6. c) Bericht des Personalausschusses:
über die Petition der Landessekretärswitwe Anna Hofbauer um Pensionserhöhung (56/Pet.).

6. d) **Poročilo personalnega odseka:**
o prošnji Ignacija Repše, pomožnega uradnika v deželni bolnici, za pregled prekoračenja starosti in za imenovanje pisarniškim oficijantom (60/Pet.).

6. d) Bericht des Personalausschusses:
über die Petition des Aushilfsbeamten im Landesospitale Ignaz Repše um Nachsicht der Altersüberschreitung und um Ernennung als Kanzleioffiziant (60 Pet.).

odlagam sedaj za enkrat in prehajamo k točki:

7. a) **Poročilo upravnega odseka:**
o prošnji občine Veliki Gaber in Prapreče za zgradbo nove ceste Temenica—Št. Lorenc (4/Pet.).

7. a) Bericht des Verwaltungsausschusses:
über die Petition der Gemeinde Großgaber und Prapreče, betreffend den Bau einer neuen Straße Temenica—St. Lorenz (4/Pet.).

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec Košak:

Visoki zbor! V imenu upravnega odseka poročati mi je o prošnji občin Veliki Gaber in Prapreče v litijskem političnem okraju za zgradbo nove ceste iz Temenice v Št. Lorenc.

Upravni odsek predlaga:

»Visoki deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se naroča, da deželni tehnik na licu mesta prouči razmere glede za-prošene ceste in v prihodnjem zasedanju stavi primerne predloge.«

Ker sem se pa pri deželnem odboru pričal, da so načrti te ceste že napravljeni, torej spreminjam ta predlog upravnega odseka in predlagam:

»Deželni odbor se pozivlja, da v sporazumu z okrajnim cestnim odborom čimpreje dogradi to cesto.«

Deželni glavar:

Otvarjam debato.

Nihče se ne oglasi k besedi, — debata je zaključena in tedaj glasujmo.

Gospodje, ki se strinjate z odsekovim predlogom, izvolite vstati.

(Zgodi se — Gledjehst.)

Sprejeto in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Nadaljnja točka je:

7. b) **Poročilo upravnega odseka:**
o prošnji cestnega odbora logaškega za uvrstitev okrajne ceste Dolenji Logatec na logaški kolodvor med deželne ceste (52/Pet.).

7. b) Bericht des Verwaltungsausschusses:
über die Petition des Straßenausschusses
Loitsch um Einreihung der Bezirksstraße
Unterloitsch bis zur Station Loitsch unter
die Landesstraßen (52/Pet.).

Prosim gospoda poročevalca.

Poročevalec Košak:

Visoki zbor! Poročati mi je v imenu
upravnega odseka o prošnji cestnega odbora
logaškega za uvrstitev okrajne ceste Dol. Lo-
gateg na logaški kolodvor med deželne ceste.

Cestni odbor je to v seji dne 19. decembra
1911, kakor je iz prošnje razvidno, soglasno
sklenil. V utemeljitev navaja, da imajo on-
dotne okrajne ceste daljavo nad 31 km, dalje
da mora na novo izvršiti 1 km okrajne ceste
Logateg—Laze in pa še razne druge reči.
Upravni odsek je opravičenost prošnje uvidel
ter predlaga:

„Visoki deželni zbor skleni:

Prošnja se odstopi deželnemu odboru s
priporočilom, da čimprej ustreže v prošnji
navedenim željam.“

Deželni glavar:

Ker ni nihče oglašen k besedi, bomo gla-
sovali.

Prosim tiste gospode, ki se strinjajo s
predlogom odsekovim, da izvolijo vstati.

(Zgodi se — Geſchieht.)

Sprejeto in s tem je rešena ta točka dnev-
nega reda.

Prehajamo k nadaljnji točki:

- 8. Poročilo šolskega odseka o samostalnem
predlogu gospoda poslanca Jarca in to-
varišev za ustanovitev 2 razredne ženske
trgovske šole v Ljubljani (št. IV).**

8. Bericht des Schulausschusses über den ſelbſtän-
digen Antrag des Abgeordneten Jarc und
Genossen um Errichtung einer zweikläſſigen
Mädchenhandelsſchule in Laibach. (Nr. IV.)

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec Jarc:

Visoka zbornica! Predlog glede ustano-
vitve 2 razredne ženske trgovske šole v Ljub-
ljani je bil stavljen z ozirom na dejstvo, da
v današnjih socialnih razmerah velik del
ženstva išče v trgovini svoj obstoj in svoj
zaslužek. Če vzamemo v roko statistiko iz
leta 1902. vidimo, da je v trgovini zaposlenih
30 do 40% žensk izmed vseh v dotičnih po-
klicih delujočih.

V malem obratu je razmerje med žen-
skimi in moškimi trgovci 10:23, v srednjem
10:13 in v velikih obratih 10:80.

Nasproti tem dejstvom je popolnoma od-
več govoriti o upravičenosti ženskega poslo-
vanja v trgovini. Eno je pa gotovo, namreč
to, da v trgovini zavzemajo vodilna mesta
vedno le moške, ženske pa samo nižja mesta.
Da je to tako, ni tega pripisovati samo splošni
višji inteligenci moških, ampak pomanjkanju
strokovne izobrazbe pri ženskah in ravno to
je lahko mogoče izpopolniti. Kakor se moški
izobrazijo za delovanje v kontorju, v blagajni,
v knjigovodstvu, v detajlni trgovini itd., se to
ravnotako lahko tudi pri ženskah zgodi, da
bodo potem ravnotako na svojem mestu, kakor
njih moški tovariši. Ravno pri nas opazujemo
to, da je mala trgovina, in te je precej, po
veliki večini v ženskih rokah. In če nekoliko
opazujemo naše ženstvo po trgovinah, vidimo,
koliko brezplodnega dela se naredi in koliko
dragocenega časa se po nepotrebnem potrat
ravno vsled pomanjkanja strokovne izobrazbe.
Ravno vsled tega je pa treba, da se tudi naše
ženstvo temeljito izobrazijo, kajti komercialno
izobraženo ženstvo bo našlo svoj pošten po-
klic v trgovini, pri pošti, pri brzojavu, pri že-
leznici, pri avtonomnih oblastih itd.

Ženske trgovske šole so se začele razvi-
jati šele v zadnjih letih jako naglo. Naučno
ministrstvo pospešuje dvorazredne trgovske
šole za ženske, izdelalo je zanje tudi že učni
načrt in danes imamo v Avstriji 19 trgovskih
šol za ženske. Pri nas je realizacija take
trgovske šole za ženske tem lažja, ker že
obstoji dvorazredna trgovska šola za moške, s
katero bi se ta nova šola za ženske naravnost
organično zvezala.

Naše slabe finance za sedaj še ne pridejo
v poštev, ker se otvori ta šola šele v jeseni
l. 1913.

Za sedaj se gre samo za to, da se pripravi
vse potrebno in da se zagotove vse subvencije,
ki so za to šolo potrebne.

Upam, da bo visoka vlada z ozirom na
važen pomen te trgovske šole ravno v Ljub-
ljani dotično stremljenje deželnega odbora
podpirala v višji meri kakor doslej, in da
dobi tudi že obstoječa trgovska šola višjo
podporo, kakor jo je pa dobivala dozdaj.

Šolski odsek predlaga torej (bere — ſieſt):

„Visoki deželni zbor skleni:

1. V zvezi z Slovensko trgovsko šolo se
osnuje v Ljubljani dvorazredna ženska trgovska
šola, ki se naj otvori, ako mogoče, že jeseni
leta 1913.

2. Deželni odbor naj v zvezi s kuratorijem
Slovenske trgovske šole izvrši vse potrebne
predpriprave in naj poroča o tem deželnemu
zboru v prihodnjem zasedanju.

3. Deželni odbor naj zlasti tudi za žensko trgovsko šolo skuša zagotoviti redne prispevke merodajnih činiteljev.“

Poleg tega pa predlaga šolski odsek še resolucijo, ki jo je stavil v odseku tovariš dr. Pegan. Ta resolucija se glasi (bere — ličt):

„Deželnemu odboru se naroča, da pozove ravnateljstvo Slovenske trgovske šole, naj nasvetuje, kako bi se od strani ravnateljstva uredilo za absolvente in absolventinje trgovske šole posredovanje služb.“

Prosim visoko zbornico, da te predloge in to resolucijo sprejme.

Deželni glavar:

Otvaram debato.

K besedi se je oglasil, in sicer „pro“, go spod poslanec dr. Triller.

Poslanec dr. Triller:

Visoka zbornica! Danes sem v redkem prijetnem položaju, da lahko prav iz srca pozdravljam predlog, ki ga je stavil gospod tovariš Jarc.

Vse, kar se je govorilo pri raznih odsekih in v javnosti glede vrednosti sedanjih trgovskih tečajev, odgovarja popolnoma resnici.

Mi imamo v Ljubljani 5 ali 6 takih trgovskih tečajev, katere naše deklice prav pridno obiskujejo, toda ti tečaji trajajo samo eno leto, kar pa nikakor ne zadošča za temeljito naobrazbo, in se vsled tega širi po Ljubljani samo nekaj nov proletarijat. Dandanes že ne dobite več dobre sobarice, ker vse deklice silijo v kak tak trgovski kurz, kjer se nauče nekoliko strojepisja, jako površno nekoliko knjigovodstva, in ko po enem letu tako 16 do 17 letna dekleta stopijo v življenje, pa apelirajo na to, da bodijo uradnice v pisarnah, v kontorjih itd.

Ponudb je veliko, toda če vprašamo po usposobljenosti dotičnih absolventk, vidimo, da je usposobljenost, zlasti za privatna podjetja tako nezadostna, da odgovarja komaj 10% najponižnejšim zahtevam; če se danes razpiše ena sama služba, se gotovo oglasi 60 do 70, da celo do 100 absolventinj takih trgovskih tečajev, ki so brez službe.

Tako ne more iti dalje. Zakaj mi bomo naenkrat imeli površno izobraženo žensko mladino, s katero ne bomo vedeli, kam, ker bo, kakor rečeno, premalo izobražena in zaradi tega ne bo usposobljena za razne službe in ker ne bomo imeli dovolj prostora za vse absolventinje takih trgovskih tečajev, kakor jih imamo sedaj. Zaraditega sem jaz že v kuratoriju mestnega dekliškega liceja sprožil vprašanje, če ne bi se dalo temu odpomoči stem, da se enoletni trgovski tečaj na tem

zavodu spremeni v dveletno trgovsko šolo. Če pa naša dežela napravi tako, šolo tem boljše, kajti potem mestni dekliški licej gotovo ne bo imel povoda, deželni trgovski šoli konkurirati, ker bo ena taka šola popolnoma zadostovala.

Priporočal bi pa že sedaj, da bodi ta šola stroga, da naj veliko zahteva in naj se puste le take deklice absolvirati šolo, ki bodo v istini pokazale, da so si v 2 letih pridobile popolno usposobljenost za pisarne, kontorje itd., ker le če se bo tako postopalo, bo šola dosegla namen, ki ga imamo pred očmi.

Na vsak način pa pomenja ta predlog korak naprej in nekaj potreben poskus za asanacijo nezdravih razmer, in zato bom jaz z velikim veseljem glasoval za stavljeni predlog. (Živahno odobravanje in ploskanje v središču. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen im Centrum.)

Deželni glavar:

Ker ni nihče več oglašen k besedi, je debata zaključena in ima sklepno besedo go spod poročevalec.

Poročevalec Jarc:

Se odpovem besedi.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec se je odrekel besedi, in bomo torej glasovali.

Prosim tiste gospode, ki se strinjate s predlogi in obenem z resolucijo šolskega odseka, da izvolite vstati.

(Zgodi se — Gehdicht.)

Sprejeto, in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Na vrsto pride točka:

9. Poročilo upravnega odseka o zakonskem načrtu glede odkupa posestev se držačih novčanih in pridobninskih davščin za cerkve, župnije in njih organe. (Priloga 64., k prilogi 28.)

9. Bericht des Verwaltungsausschusses über den Gesetzentwurf, betreffend die Ablösung der auf Realitäten haftenden Geldgiebigkeiten und Naturalleistungen für Kirchen, Pfarren und deren Organe (Beilage 64, zur Beilage 28).

Prosim gospoda poročevalca.

Poročevalec Jaklič:

Visoka zbornica! Upravni odsek se je o tej točki posvetoval in je prišel do sklepa, kakor ga imate gospodje v rokah v prilogi 64.

Predlog upravnega odseka se torej glasi:
„Visoki deželni zbor skleni:

1. Priloženi zakonski načrt se odobri.

2. Deželnemu odboru se naroča, da zakonskemu načrtu izposluje Najvišjo sankcijo.“

Prosim visoko zbornico, da te predloge sprejme.

Deželni glavar:

Otvarjam generalno debato.

K besedi sta dosedaj oglašena, in sicer »contra«, gospoda poslanca dr. Novak in Višnikar.

Podajem besedo prvemu kontragovorniku dr. Novaku.

Poslanec dr. Novak:

Visoka zbornica! Vprašanje bire je treba po mojem mnenju in mislim, tudi po mnenju večine te zbornice enkrat končno rešiti, in sicer tako, da se zemljišča oproste in razbremenene od teh dajatev, kakor so se oprostila raznih desetih in tlak. Obžalovati je le, da se to ni zgodilo že s cesarskim patentom iz l. 1849. in da se že takrat ni odpravila bira napram cerkvam in njih organom, in da je bilo prepuščeno deželnim zakonodajstvom, če in na kak način naj se bira odkupi. Za deželo kranjsko se je to zgodilo z zakonom iz l. 1882., ki je bil pa promulgiran šele l. 1886. Ta zakon se je pozneje izpremenil v toliko, da se je l. 1892. cenitev bire nekoliko drugače določila, kakor je pa bila določena prvotno, to je leta 1882.

Po mojem mnenju je obžalovati, da se kmečko ljudstvo v deželi kranjski ni posluževalo pravic, katere mu daje zakon za odkup bire, v tej meri, kakor bi se lahko, in da ni še prišlo do prepričanja, da je bira nekaj krivičnega za kmeta. (Klici na levi — Ruje linš: „To pa ni res!“) No, če jo Vi smatrate za pravično, potem pa nikar ne predlagajte, da naj se odkupi. Za kmeta je bira krivična že raditega, ker jo mora kmet plačevati, dočim sta meščan in delavec od bire oproščena. Resnica je, da bira ni enakomerno razdeljena med prebivalstvo. Če je kmet razprodal svoje posestvo in si je pridržal samo hišo, mora vendar plačevati biro v isti obliki in meri, kakor poprej, dasiravno ima sedaj manjše posestvo. (Klici na levi — Ruje linš: „Saj ni res!“ — Poslanec dr. Pegan: „Saj se zoper to lahko zavaruje s kupno pogodbo!“) Pri indolenci našega kmeta se prav lahko zgodi, da na to pozabi, ta krivičnost postane potem pribita in je ne odpravi nihče s sveta.

Dosedaj je bil pri izvrševanju svoje pravice glede odkupa bire vsak posameznik popolnoma neodvisen od sosesstnikov. Po preteku zakonitega roka je naznanil svoje želje in zahteve okrajnemu glavarstvu s prošnjo,

da naj se bira odkupi, in politična oblast je potem vpeljala zadevno postopanje in izvršila odkup, pa naj je bilo to potem ostalim sovaščanom všeč ali ne. In če je en sam obvezanec zahteval odkup bire, se je bira lahko odkupila, ne samo za njega, ampak tudi za celo občino. Gospodje, če Vam je na tem ležeče, da se bira odkupi, potem skrbite, da se ljudstvo v obilnejši meri seznani s tem zakonom. Resnica pa je, da se ljudstvo v zadnjih letih veliko bolj zanima za prostost svojih zemljišč, tudi kar se tiče odkupa bire, ker ravno v tem pogledu prihajajo obilna vprašanja na razne zastope ter mnogobrojne prošnje za različne informacije. In v tem trenutku, gospodje, pa pridete Vi, in hočete to pravico naenkrat posamezniku prikrajšati. (Medklici na levi — Zwiſchenruſe linš.)

Dosedaj je lahko vsak posameznik izvrševal svoje pravice, ne da bi bil pri tem navezan na voljo sosesstnikov. (Poslanec dr. Pegan: „Izvrševal jih je samo tisti, ki je hotel župniku nagajati!“)

Deželni glavar

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend):

Prosim, ne motiti gospoda govornika! (Medklici poslanca dr. Pegana — Zwiſchenruſe das Abgeordneten Dr. Pegan).

Poslanec dr. Novak:

Prosim, ali imam jaz besedo, ali gospod dr. Pegan?

Deželni glavar:

Vi imate besedo, gospod dr. Novak. Gospod dr. Pegan naj blagovoli to vpoštevati.

Poslanec dr. Novak

(nadaljuje — fortſahrend):

Po dosedanem zakonu se je torej vsak posameznik lahko od bire odkupil, ne da bi bil pri tem odvisen od večine svojih sovaščanov. V spričo velike indolence, ki vlada po deželi, včasih pa tudi radi neopravičenega strahu in bojazni pred pastirjem — upravičencem, kateremu je ljubša bira in natura, bo kaj lahko mogoče, da posameznik, ki mu je na tem ležeče, da se bira odkupi, ne bo mogel doseči te absolutne večine, kakor jo zahteva načrt predležečega zakona. Treba bo samo reči župniku, da ima raje biro v naturalijah, pa bo dotičnik težko dobil absolutno večino, ki je potrebna za odkup bire za njegovo posestvo. Bira je pa tudi ponižujoča za duhovnika samega, kajti jaz ne vem, če je za duhovnika posebno prijetno hoditi, dandanes od hiše do hiše z vrečico v roki in pobirati tiste malen-

kosti, ki so dostikrat tudi odvisne od dobre ali slabe volje lastnika. Dalje je pa bira za kmeta krivična tudi v tem pogledu, ker včasih postane deloma neprostoVOLjna. Bira, ki je bila v začetku morda prostovoljna, je vsled dolgotrajnega odrajtovanja prišla nekako v navado in vsled tega postala kot obvezna bira.

Če je torej na eni strani neprijetno za duhovnika, hoditi z vrečico od hiše do hiše, na drugi strani pa bira krivična za posamezne posestnike, potem je po mojem mnenju dolžnost vseh prizadetih interesentov, da izkušajo kolikor mogoče pospeševati odkup bire. Če je v resnici upravičencem ljubše, da ne hodijo od hiše do hiše pobirat naturalij, potem bi bili po mojem mnenju zavezani, predložiti tak zakonski načrt, s katerim se odkup bire kolikor mogoče pospešuje, ne pa takega načrta, s katerim se odkup samo obtežuje.

Odkup sam pa prizadetih interesentov ne more dosti boleti, ker se odkupnina lahko razdeli na daljšo vrsto let. Odkup bire je pa potreben že po naravi sami, ker se mora temeljni princip proste lastnine uveljaviti končno tudi glede bire, in zagadatelj je vsaka določba, ki ovira prosto izvrševanje posamezniku pristojećih pravic, do cela neopravičena. Take zapreke, ki jih določa predležeci zakonski načrt, so v nasprotstvu s temeljnimi principi proste lastnine, in zaraditega je stranka, kateri imam čast pripadati, naravno v takem položaju, da mora glasovati proti predloženemu načrtu tega zakona.

Predlagam torej, da visoka zbornica odkloni predloge upravnega odseka. (Živahno odobravanje in ploskanje v središču — Lebhafter Beifall und Händeklatschen im Zentrum.)

Deželni glavar:

K besedi pride sedaj oglašeni progovornik gospod poslanec dr. Krek.

Poslanec dr. Krek:

Gospodje! Jaz se moram že zaraditega pogniti za predlog odseka, ker je ta predlog posledica resolucije, katero sem imel jaz čast staviti v tej zbornici. O tem predmetu, o biri, se je tukaj v tej zbornici že večkrat razpravljalo, in vselej so liberalni zastopniki stali na drugačnem stališču, kakor pa naši zastopniki, kmetski na drugem, kakor pa mestni. Zato mislim, da ni treba danes zopet ponavljati vseh tistih razlogov, ki govore za to, da je predlog, kakor ga priporoča odsek, pravilen. Za nas bi moralo pravzaprav merodajno biti to, da ljudstvo splošno biro želi, in da ljudstvo smatra, da je sama sitnost, hudobija (Poslanec Jarc: „Tako je!“) ali kakor ljudje pravijo, liberalna zlehtnoba, če se v posamez-

nih slučajih sproži odkup, in kjerkoli se je to zgodilo, povsod ljudje s prstom kažejo za do-tičnikom in pravijo, ta beštija nas je spravil v to sitnost in to samo zato, da je fajmoštru nagajal. (Klici na levi — Ruße (inf.): „Tako je!“) To je stališče za nas.

Ampak, gospodje, na eno besedo pa moram odgovoriti prečastitemu gospodu predgovorniku dr. Novaku. On je trdil, da je bira tudi za duhovnika sramotilna. Toda dve stvari sta, ki se tičeta bire. Ti dve stvari sta tako lepi, tako nežni, tako pesniški, da jih moram posebej poudarjati. Prvič je bira edini ostanek starega naturalnega gospodarstva v javnosti, in ta ostanek je ravno v zvezi z razmerjem, ki ga ima ljudstvo do tiste inštitucije, ki je tudi po svojem človeškem delu najbolj konservativna, v razmerju do cerkve. To je tako lepa, da medtem, ko se ves svet pokorava kapitalističnemu načelu, cerkev tukaj tudi glede na popolnoma človeško plat varuje stara načela in se drži tistih starih načel, kako naj se duhovnik preskrbi, in se izogiblje temu, da bi duhovnik postal navaden uradnik.

Drugi moment je pa še lepši in še nežnejši. To je ozka zveza med duhovnikom in kmetom, ki se zrcali ravno v biri, in katera zveza bi bila oslABLjena, kakor hitro bi duhovnik dobival svoje stvari, ki jih potrebuje od ljudstva drugače kakor potom bire. Ta zveza duhovnika s kmetskim ljudstvom ima ravno v biri svoj poseben pečat. Dobro vem, da je naša srednješolska vzgoja, pa tudi življenje v sedanjem času tako, da se duhovščina, preden vstopi nazaj k svojemu delu, večinoma odtuji kmetu in potem lahko dobite duhovnike, ki pravijo: Proč z biro, ker ne vedo, da bi z odkupno bire padla tudi nekaj lepega, nekaj za duhovski stan potrebnega in za cerkev koristnega. Zato moramo ravnótako z vso odločnostjo zanikati stališče nasprotnikov, ki hočejo tudi proti volji večine faranov odpraviti biro, kakor bi morali v tem slučaju nastopiti nasproti sistemu, kdor bi hotel vtihotapiti med našo duhovščino naziranje, da je za duhovnika najboljše, če se s kmetijo nič ne peča. To so liberalne misli, to so misli, katere se nikakor ne zlagajo s cerkvenim življenjem. Duhovnik na kmetih čuti s kmetskim stanom in ravno zaraditega je duhovnik poklican, da vodi ljudstvo k boljšemu napredku, ga tolaži v slabih časih, ga krepi, kadar omaguje in ga vodi, kadar treba tudi do bojov in zmag. (Klici na levi — Ruße (inf.): „Tako je!“) Tako je torej duhovnik, ki je navezan na to, da dobi naturalne pridelke od ljudstva v najožjem stiku z našim ljudstvom ter na ta način spozna vse njegove dobre in slabe lastnosti.

Iz teh momentov torej sledi, da vsak pozikrus razrušiti to zvezo našega duhovnika s kmetom, napraviti iz duhovnika gospoda, ki

nima s kmetijstvom nič opraviti, ločiti duhovnika od kmečkega gospodarstva, uničiti v njem zanimanje za kmetijstvo in njegov uspeh, vsak tak poizkus pomenja po mojih mislih nazadovanje. To bi nam morda dalo v javnosti duhovnike-uradnike, ne pa duhovnikov-župnikov, kakor jih potrebuje naš narod, duhovnikov, ki z vsemi kapljami svoje krvi ljubijo naš narod, ki nam s svojim znojem ustvarja kruh in ki nam s svojim delom zagotavlja našo svobodo. (Viharno ploskanje na levi — *Stürmischer, anhaltender Beifall und Händeklatschen links.*)

Deželni glavar.

Do besede pride sedaj drugi kontragovornik gospod poslanec Višnikar.

Poslanec Višnikar:

Visoko zbornica! Strinjam se s spremembo § 5., katero spremembo sem sam stavil v odseku, ne pa tudi s spremembo § 13. (Poslanec — *Abgeordneter Dr. Pegan*: »To je pa specialna razprava!«), ki meri na to, da se odkup bire kolikor mogoče obteži ako ne popolnoma onemogoči. Gospodje, proti tej spremembi govorim iz popolnoma stvarnih razlogov in ne iz »liberalne žlehtnobe«, kakor se je izrazil častiti gospod predgovornik dr. Krek. Vprašanje nastane, ako je ta prememba zakona sploh potrebna in umestna. Gospodje, zakon obstoja že nad 25 let ter daje zavezancem velike olajšave pri plačevanju njihovih obveznosti. Po tem zakonu imajo obvezanci pravico zahtevati od upravičencev, da tekem enega meseca naznanijo svoje zahteve za odkup, in ako se je v naši deželi navzlic temu le v malo občinah odpravila bira, je to dokaz, da predlagana sprememba zakona ni potrebna.

Določba § 13., da namreč eden lahko zahteva odkup bire za celo občino, je na videz res krivična, toda ako se pa postavimo na načelo, ki se določa s cesarskim patentom iz leta 1848. in 1849., ako se postavimo na to načelo, da mora vsaka lastnina biti bremen prosta, izgleda stvar malo drugačna. Antidiluvialna bremena so se tekom časa večinoma odpravila. Leta 1781. se je odpravilo suženjstvo pod cesarjem Jožefom II., leta 1848. se je odpravilo podložništvo »Untertanverband« in v cesarskem patentu z dne 4. marca 1849 se je izreklo, da so davščine napram cerkvam in šolam ter njih organom odpravljene proti primerni odškodnini. Gospodje, te davščine, ta bremena pravno ne obstojajo več, zakon ščiti le dejansko stanje. V tem zmislu se glasi tudi poznejša naredba za odkup teh davščin trgovskega ministrstva iz leta 1850. in iz leta 1851., toda ta stvar se je zavlačevala do

današnjega dne. Državni osnovni zakon iz leta 1867. pravi, da je vsaka stalna realna dolžnost odkupljena in da se v bodoče nobena nepremičnina ne sme več obtežiti s kakim neprememljivim realnim bremenom. Odkup davščin je del agrarnega vprašanja in deželni zakon 15. junija 1882 je pravzaprav le izvršilni zakon obstoječih državnih zakonov in cesarskih patentov. Na podlagi § 13. je smel zdaj zavezanec zahtevati odkup bire tudi proti volji upravičenca. Te pravice se mu z novim zakonom ne more vzeti. Paragraf 1. tega zakona pravi (bere — *liest*): »Nepremagljive davščine v rečeh in v denarjih, ki grede cerkvam, župnijam, njih organom in služabnikom (§ 2.), katere obstoje še kot realna bremena, se imajo odkupiti, na kolikor se to ni zgodilo že vsled mojega patenta 4. marca 1849.« Odkup je tedaj tukaj imperativen. Vzrok, zakaj se odkup vrši po občinah, je pač v prvi vrsti ta, da je težko za vsakega posameznika razpravo vršiti, ker bi bilo postopanje predrago, evidenca v tej zadevi jako težavna. Zato eden lahko provocira odkup bire za celo občino. Najbolje bi bilo, ko bi bil ta odkup obligatoričen, ker pa to ni, je najbolje, da se vrši postopanje skupaj za celo občino, ker se cenilni tarifi sestavijo celotno za celi davčni okraj. Jaz mislim, da je odprava bire v interesu zavezancev, kakor tudi upravičencev. Naš kmet se je iznebil tlake že pred šestdesetimi leti in, gospodje, to so bila veliko večja bremena, kakor je pa ta malenkostna kolektura. Ako je to šlo, se bo tudi bira dala igranje odpraviti. Jaz trdim, da je to v interesu obeh strank. Prvič je to v interesu zavezancev. Zakaj? Gospodje, ta davščina, bira, se spreminja glede osebe in vrednosti. Kakor veste, je pri nas razkosavanje zemljišče na dnevnem redu. Vsled tega je težava tudi z biro, naloženo na $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{6}$ zemlje itd. Pojm podružništva dandanes že skoro popolnoma zginja. Ako je kdo razprodal zemljišče na drobno ter si pridržal samo hišico z vrtilčkom in kako njivo, je bira ostala ista, kakor je bila prej, in tako se zgodi, da marsikateri posestnik, ki ima polovico več posestva, plačuje manj bire, kakor pa kdo drugi, ki ima morda samo hišo. To razmerje ni za današnji čas več primerno in pravično. Seveda bi se lahko reklo, da se bira pri razprodaji zemljišča lahko razdeli na odprodane parcele, ali gospoda moja, bira v naturi se ne da deliti niti po davkih niti po parcelah.

Drugič je pa odprava bire tudi v interesu upravičencev samih. Kdor je imel kdaj kaj z biro opraviti, ta ve, da je mnogo slučajev, v katerih duhovnik svojo biro izgubi. Stroški za pobiranje bire so pa končno tudi precejšnji. Pri kongrui se računa za pobiranje 20 odstotkov, poleg tega so pa še pri-

delki, ki jih dobi, mnogo slabši. Kongrua se je že uredila leta 1898. in pozneje še leta 1907. Po uredbi kongruie ne bo noben duhovnik na izgubi, ako se bira odpravi, ker to, kar pri biri manj dobi, kakor znaša plača, se mu izplača iz verskega zaklada ali iz državne blagajne. V tem oziru bi bil potem duhovnik res nekaj državnih uradnikov. Jaz torej trdim, da duhovnik ne bo imel nobene izgube, ako se odpravi bira, ker to, kar pri kongruui manj dobi, prejme izplačano v denarju. Večkrat se očitata duhovnikom, da se zaradi tega potegujejo za to, da se obdrži bira, ker imajo vsled tega boljše dohodke. No, jaz nisem tako malenkosten, da bi to komu očital, ker vem, da so, če eden ali drugi nekoliko več dobi, pa dotični pridelki toliko slabši. Gospodje, ki ste iz vinorodnih krajev, veste, kako vino dobi duhovnik. To vino, znano pod imenom »kolektur«, dobro, slabo, sladko, kislo in plesnivo, vse gre v eno posodo. Potem si lahko predstavljate kvaliteto takega vina. Torej jaz prav nič ne očitam, če kak duhovnik mogoče nekaj več dobi, in tudi tega ne trdim, da duhovniki zaradi bire kmeta preganjajo. Toda duh časa zahteva, da se ta zastarana bremena vendar enkrat odpravijo. Gospodje, meni je dobro znano, da mnogi duhovniki želijo, da se bira odkupi, ker se jim ne zdi dostojno hoditi z vrečico od hiše do hiše in pobirati tisto malenkostno biro. Prvikrat se je o tej zadevi v deželni zboru razpravljalo leta 1875. in takrat je dr. Razlag navajal neki slučaj iz Štajerskega, ko se mu je neki duhovnik pritoževal, kako kmetje duhovnikom pri pobiranju bire slabo postrežejo in se iz duhovnikov naravnost norčujejo. Rekel je tudi, da bi se duhovniki radi iznebili bire, ako bi se jim le dovolila za to primerna plača. To se je storilo vsled uredbe kongruie in zaradi tega odpade tudi razlog, ki navidezno govori proti odpravi bire. Gospodje, navedem naj še drugi slučaj. V Ribnici so imeli v neki občini cerkovnika, ki je imel za plačo samo biro. Mož se je pritoževal, da ne more shajati z dosedanjjo plačo in je prosil, da naj se mu zboljšajo njegovi prejemki. Sedaj je pa nastalo vprašanje, na kak način naj se to zgodi. Bira se ne da zvišati, na davke pa zopet ne gre, ker bi se potem pritegnili temu plačilu vsi občani, in zato so bili ljudje v veliki zadregi, kdo naj pokrije to povišano cerkovnikovo plačo, ali naj tisti, ki so že dosedaj dajali, več prispevajo, ali pa se, kar bi bilo bolj pravično, pritegnejo temu tisti, ki niso dosedaj nič prispevali za cerkovnika.

Gospodje, jaz mislim, da je v interesu kmeta, da se ta bira odpravi. Jaz se ne bojim ugovora, da je odprava tlake in desetine blagodejno vplivala na napredek našega kmeta, in tako bi bilo le želeli, da se tudi ta ostanek

nekdanjih bremen odpravi. Mnogo posestnikov že danes plačuje svojo biro v relutu ali v denarju, ker marsikateri kmet nima več toliko pridelka, da bi mogel odrajtovati biro v naturi. (Postanec — Abgedneter Matjašič: »Denarja ima pa še manj!«) Tako mora n. pr. plačevati v denarju predivo, ker lanu doma več ne pridelava. Čemu so potem tisti stroški za pobiranje, ki se zaračunijo z 20 odstotki. Ako je kmet dolžan dajati duhovniku en merik žita, ki je vredno morda kakih 5 K, bi se s 100 K lahko odkupil za večno. Ta odkupnina se lahko plačuje v dvajsetletnih obrokih v večjih zneskih ali pa takoj. Ako se potem odračunava še tistih 20 odstotkov, ki se sedaj zaračunavajo za pobiranje, bi kmet mnogo manj plačeval, kakor sedaj plačuje.

Gospoda moja! Cesarski patent iz l. 1849. govori tudi o davščinah za šole. Znano Vam pa je, da so te davščine za šole že davno odpravljene, ker so tisti časi, ko je bil učitelj obenem tudi organist in cerkovnik, ki je imel pravico pobirati biro, tudi že davno minuli. Dalje opozarjam na to, da sedaj ni edini kmet, oziroma posestnik tisti, ki vzdržuje cerkev in njene organe. V tem pogledu opozarjam na državni zakon z dne 31. decembra 1894 o zaloganju potrebščin katoliških župnij, potem pa deželni zakon z dne 20. marca 1890 o plačevanju stroškov za postavljanje in vzdrževanje cerkev, cerkvenih in prebendnih poslopij in pripravo cerkvenih potreb. Vse te potrebščine se ne pokrivajo z biro, ampak se na podlagi davkov odmerijo in plačujejo. Ako se torej lahko te potrebščine pokrivajo po davkih, potem, gospoda moja, se bo lahko zgodilo tudi v drugih slučajih.

Gospodje, § 13. zakona glede odkupa davščin za cerkve, župnije in njih organe se je spremenil že s sklepom deželnega zbora z dne 16. oktobra 1888, toda dotični sklep ni dobil Najvišjega potrjenja, ker je ta sprememba načelna in bistvena ter podere zakonu podlago. To velja tudi danes.

Glavna zapreka, da se ta davščina ni odpravila, je po mojem mnenju ta, da so dotični stroški previsoki in da je odkupno postopanje preveč komplicirano. Posebno naj pa omenjam v tem pogledu §§ 17. in 18. dež. zak. z dne 13. junija 1882, kjer je določeno, da o pritožbah proti cenitvam sodi deželna komisija, v kateri sedita poleg deželnega predsednika, oziromanjegovega namestnika, še dva deželna vladna svetnika in dva deželna odbornika. Čemu je tega treba, če je cenitev že pravilno izvršena, ne vem.

Zaradi tega je bilo že v seji deželnega zbora dne 11. februarja 1895 soglasno sklenjeno, da se deželnemu odboru naroči, da predloži deželnemu zboru spremembo teh določil glede cenitve.

Gospoda moja, jaz se usojam to resolucijo, katera je bila takrat soglasno sprejeta, ad verbum ponoviti. Ta resolucija se glasi (bere — left):

»Deželnemu odboru se naroča, predložiti v prihodnjem zasedanju načrt zakona, s katerim se spreminjata §§ 17. in 18. zakona z dne 13. junija 1882, št. 25/1886, ter uvedejo prostejše določbe glede sestavljanja komisij za ustanavljanje odkupnih cen, ugovorov in končnih razsodb.«

Prosim visoko zbornico, da to resolucijo sprejme. (Živahno odobravanje in ploskanje v središču — Lebhafter Beifall und Händeklatschen im Centrum.)

Deželni glavar:

Ta predlog stoji v debati.

K besedi pride sedaj protigovornik gospod poslanec Drobnič.

Poslanec Drobnič:

Visoka zbornica! Sedaj bom pa jaz v kratkih besedah kot kmet odgovoril in pojasnil svoje stališče v tej zadevi gospodu doktorju in gospodu sodniku. (Klici na levi — Rufe links: »Dobro, dobro!«) Kakor jaz stvar razumem, se ta dva gospoda ne zavzemata za odkup bire zategadelj, da bi duhovniški stan zboljšala, ampak zato, ker kmetovskih razmer ne razumeta tako, kakor jih mi razumemo. Z Vašim predlogom, gospod nadsvetnik, bi Vi položaj duhovskega stanu samo poslabšali in bi stvar samo zavlekli in bi napravili nepotrebne pisarije. Mi pa poznamo duhovske razmere in zato smo farški podrepaniki itd. Toda jaz pravim, da smo pripravljeni za duhovnike še več žrtvovati, kot pa to malenkostno biro, kajti največji reveži so danes naši duhovniki, zlasti pa naši ubogi kaplani. Na drugi strani so pa razmere na kmetih zopet take, da kmet najtežje da denar, tisto malenkostno biro pa prav lahko odrajuje. Poznam pa tudi duhovnike, ki sploh ne marajo, da bi se bira odkupila, in zato, gospod nadsvetnik, je najboljša, da takoj umaknete svoj predlog, če ste ga res stavili iz ljubezni do duhovskega stanu. Toda jaz mislim, da ste imeli pri tem vse druge namene. Prosim, gospod nadsvetnik, da mi oprostite in mi ne zamerite mojih besed, ker govorim tako odkrito, toda jaz poznam Vaše in naše razmere in vem, da če mi pritrdimo Vašemu predlogu, da se bodo naši kmetje hudovali in rekli: kakšen davek ste nam pa zopet naložili. Sedaj bomo morali plačevati nove davke, medtem ko smo prej le malenkostno biro odrajevali. (Živahno pritrdjevanje in ploskanje na levi — Lebhafter Zustimmung und Händeklatschen links.)

Jaz mislim, gospodje, da sem zadostno pojasnil svoje stališče in da ste torej lahko prepričani, da je najbolje, če umaknete svoje predloge.

Za enkrat torej lahko končam. Če pa hočete kaj več izvedeti, bom pa drugič bolj obširno govoril. (Živahno odobravanje in ploskanje na levi. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Deželni glavar:

K besedi se je oglasil, in sicer „pro“, gospod poslanec Matjašič.

Poslanec Matjašič:

Visoka zbornica! Jaz bom čisto nakratko povedal svoje mnenje glede tega dela. V prvi vrsti se popolnoma strinjam s tovarišem Drobničem, ki je čisto natančno pojasnil stališče duhovnika in kmeta glede odkupa bire. Iz vsega, kar so gospodje nasprotniki povedali v svojih izjavah, je jasno razvideti, da ti gospodje pri tem nimajo drugega namena, kakor zasejati razpor med duhovnika in kmeta, kajti kmet zmirom lažje plačuje v pridelkih kakor pa v denarju. Da bi se pa od te bire naenkrat odkupili, je splošno nemogoče, ker so skoro vsi kmetje brez vsakih denarnih sredstev, medtem ko ima naravne pridelke vsakdo, ker jih leto za letom prideluje s krvavimi žulji. Torej bo par kilogramov sena, košarico krompirja, par litrov pšenice itd. vsakdo lažje odrajal, kakor pa bi se odkupil od bire z denarjem, katerega večkrat niti za sol, za svečavo in obleko nima. In če se dobi sempatja kak kapitalist, ki želi da bi se bira odkupila, potem je gotovo, da drugi ljudje stem niso zadovoljni in da navadno nastane raditega med ljudstvom veliko razburjenje in vpitje. To se je zgodilo n. pr. v Beli Krajini, ko je nastalo med ljudstvom veliko razburjenje radi odkupa bire in to na željo enega samega takega kapitalista.

Gospodje nasprotniki žele, da bi se bira odkupila samo zaradi tega, ker ne poznajo razmer našega kmečkega ljudstva, in zato bomo mi glasovali proti predlogom, ki so jih stavili v tej zadevi. (Živahno odobravanje in ploskanje na levi — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Deželni glavar:

Ker ni nihče več oglašen k besedi, je debata zaključena in ima sklepčno besedo gospod poročevalec.

Poročevalec Jaklič:

Visoka zbornica! Gospodom nasprotnikom so že govorniki našega kluba dovolj pojasnili naše stališče v tej stvari, in zato bom jaz od-

govarjal samo na neko čudno trditev gospoda poslanca dr. Novaka, katero je že povedal v odseku, ko smo o stvari razpravljali, namreč to, da se njemu strašno brutalno in nečloveško zdi, če se mora eden ukloniti večini v občini. To se mu zdi brutalno, medtem ko se mu ne zdi čisto nič brutalno, če se mora večina pokoriti posamezniku. Torej, gospodje, kdo pa zahteva odkup bire? To so večinoma tisti, ki hočejo nagajati župniku in različni razkosevalci gruntov. Tem je seveda stvar neljuba, in zato bi radi, da bi se odkup bire izvršil. (Poslanec — Abgeordneter Višnikar: „V drugih deželah se je že izvršil!“) Seveda jako ganljiva je pa skrb gospoda nadsvetnika Višnikarja za dobrobit duhovščine, (Živahna veselost na levi — Lebhafter Heiterheit links.) ki je tako ganljivo pripovedoval, kakšni reveži so duhovniki zlasti po vinorodnih krajih, ko dobivajo tisto kislo in po gnilobi smrdeče vino, katero morajo uživati. (Ponovljena živahna veselost na levi — Erneute lebhafter Heiterheit links.) Potem se njemu smilijo duhovniki radi tistih groznih stroškov, ki jih imajo s pobiranjem bire. (Poslanec — Abgeordneter Višnikar: „20 procentov!“) V dokaz temu, da duhovščina zahteva, da se bira odkupi, je gospod nadsvetnik Višnikar navedel neki nad štirideset let star zgled, ki je zapisan v knjigah deželnega zbora. Ta zgled, ga je gospod nadsvetnik navedel in pa ta njegova globoka skrb za duhovščino, nista mene čisto nič prepričala, da bi odstopil od svojega predloga in zaradi tega predlagam, da preidemo v specialno debato. (Živahno odobravanje in ploskanje na levi — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Deželni glavar:

Bomo torej glasovali o predlogu gospoda poročevalca, da se preide v specialno debato o tem zakonskem načrtu.

Gospodje, ki ste za prehod v nadrobno razpravo, izvolite vstati!“

(Zgodi se — Gehdicht.)

Prehod v nadrobno razpravo je sklenjen in se tedaj prične specialna razprava, in sicer o celem zakonskem načrtu skupaj.

Prosim gospoda poročevalca, če ima kaj omeniti.

Poročevalec Jaklič:

Predlagam, da se sprejme zakon tak kakoršen je.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Ker ne, je debata zaključena ter bomo torej glasovali in sicer najprej o §§ 5. in 13.

Gospodje, ki se strinjate z besedilom § 5. in § 13., prosim, blagovolite vstati.

(Zgodi se — Gehdicht.)

§§ 5. in § 13. sta sprejeta.

Sedaj bomo glasovali o členu I. tega zakonskega načrta.

Prosim tiste gospode, ki se strinjajo s členom I. tega zakonskega načrta, da izvolite vstati!

(Zgodi se — Gehdicht.)

Je sprejet.

Sedaj prosim glasovati o členu II.

Gospodje, ki se strinjate tudi s členom II. zakonskega načrta, izvolite vstati!

(Zgodi se — Gehdicht.)

Je tudi sprejet. In sedaj bomo glasovali o naslovu in uvodu tega zakonskega načrta.

Gospodje, ki pritrjujete naslovu in uvodu, izvolite vstati!

(Zgodi se — Gehdicht.)

Sprejeto.

Poročevalec Jaklič:

Predlagam tretje branje.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec predlaga tretje branje, to je glasovanje o zakonskem načrtu v celoti.

Gospodje, ki pritrjujete zakonskemu načrtu v celoti, izvolite vstati!

(Zgodi se — Gehdicht.)

Sprejeto.

Sedaj bomo glasovali o resoluciji gospoda poslanca Višnikarja, ki se glasi (bere — liest):

„Deželnemu odboru se naroča, predložiti v prihodnjem zasedanju načrt zakona, s katerim se spreminjata §§ 17. in 18. zakona z dne 13. junija 1882, št. 25/1886, ter uvedejo prostejšje določbe glede sestavljanja komisij za ustanavljanje odkupnih cen, ugovorov in končnih razsodb.“

Gospodje, ki se strinjate s to resolucijo, izvolite vstati!

(Zgodi se — Gehdicht.)

Je manjšina in je torej ta resolucija odklonjena. (Poslanec — Abgeordneter dr. Novak: „Živjo bira!“ — Poslanec — Abgeordneter dr. Zajec: „Živjo Kočevska posojilnica!“)

Gospodje, prosim za mir. Sedaj imamo glasovati še o drugi točki odsekovega predloga, ki se glasi (bere — liest):

„Deželnemu odboru se naroča, da zakonskemu načrtu izposluje Najvišjo sankcijo.“ (Medklici na levi in v središču — Zwischenrufe links und im Zentrum.)

Gospodje, prosim za mir!

Pozivljam tiste gospode, ki se strinjajo s to točko, da izvolijo vstati!

(Zgodi se — Gehdicht.)

Je tudi sprejeta, in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Gospodje, sedaj bom pa jaz sejo za četrto ure prekinil, potem bom pa prosil za tajno sejo, v kateri bomo najprej rešili različne osebne zadeve. Po tajni seji se pa prične generalna debata o deželnem proračunu.

(Javna seja prestane ob 1 uri popoldne in se zopet nadaljuje ob 2. uri 55 minut popoldne.)

Die öffentliche Sitzung wird um 1 Uhr Nachmittags unterbrochen und um 2 Uhr 55 Minuten Nachmittags wieder aufgenommen.)

Deželni glavar

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend):

Javna seja je zopet otvorjena. Prosim gospoda zapisnikarja, da prečita zapisnik tajne seje.

Zapisnikar Demšar

(bere — lieft):

„Zapisnik

tajne seje v deželnem zboru kranjskem dne 7. februarja 1912.

Deželni glavar odvarja sejo ob 2. uri 4. minute popoldne in konstatuje sklepčnost.

Poročevalec poslanec dr. Krek:

Prošnja R. Jakopiča za brezobrestno posojilo v znesku 20.000 K v svrhu izplačevanja svojega umetnega paviljona se odkloni.

Prošnja profesorja Voduška za zvišanje letne nagrade za meteorološko opazovanje se odkloni.

Poročevalec poslanec Pogačnik:

Karolu Peternelu se zviša letna pokojnina na 1200 K.

Okrožnemu zdravniku dr. Dušanu Perišiču se zviša pokojnina na letnih 1600 K.

Poročevalec poslanec dr. Žitnik

Prošnje deželnih uslužbencev, uradnikov, oficijantov, pisarniških pomočnikov in strojepisk za draginjske podpore in trajno odpomoč se odklonijo.

Prošnja bivšega deželnega dacarja Peljha na za milostno podporo se odstopi s priporočilom deželnemu odboru.

Poročevalec poslanec Bartol:

Prošnja vpokojenega učitelja Avgusta Adamiča za podporo se odstopi deželnemu odboru.

Prošnja Terezije Črnologar za denarno podporo se odstopi deželnemu odboru.

Prošnja J. Gantarja, nadučitelja v pokoju, za milostno podporo in prošnja Frančiška Golmajer se odstopi deželnemu odboru.

Prošnji Pavla Borštnik se ne ugodi.

Prošnja Friderike Konschegg se odstopi deželnemu odboru.

Poročila personalnega odseka:

Poročevalec baron Liechtenberg:

Poslanec dr. Zajec predlaga, da se osebni zadevi vrneta personalnemu odseku. Sprejeto.

Poročevalec poslanec dr. Zajec:

Prošnja Amalije Baloh za povišanje pokojnine se odkloni.

Prošnja Ane Hofbauer se odkloni.

Prošnji Ignacija Repše za definitivno nameščenje v deželni službi se ugodi.

Ko se zapisnik prečita in odobri, zaključí deželni glavar sejo ob 2. uri 25 minut.

Šusteršič l. r.

Fran Demšar l. r., dr. Carl baron Born l. r.

Deželni glavar

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend):

In sedaj prehajamo, gospodje, k točki:

10. Poročilo finančnega odseka o deželnem proračunu za leto 1912. (Priloga 55., k prilogi 20.).

10. Bericht des Finanzauschusses über den Landesvoranschlag pro 1912 (Beilage 55, zur Beilage 20).

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec dr. Krek:

Gospodje, pri razpravi o deželnem proračunu bi rad videl, da bi naš gospod deželni glavar ne bil tako strog glede na vzdrževanje dostojnosti v tej visoki zbornici, in sicer zaradi tega, ker bi rad videl, da bi se tukaj popolnoma jasno izrazilo, kar se je govorilo v različnih zakotnih gostilnah, v Spodnjem in Gornjem Logatcu, v Trnovem, v Šiški in na Dunajski cesti, in da bi se tudi s tistimi besedami, kakor so se govorile, tukaj nastopilo, da bi se nam dala tako priložnost, da bi mogli kmalu primerno odgovoriti. Jaz bi želel — seveda bi bilo za to treba dovoljenja gospoda deželnega glavarja, katerega si pa ne upam dobiti, da bi vse tiste zabavljice, ki so se kdaj izrekle ustno ali pismeno, tiskano ali hektografirano (Veselosť na levi — Heiterfeit links.) vrgle proti našemu deželnemu gospodarstvu, jasno in v tisti obliki, kakor so jo

gospodje drugod vajeni, tudi tukaj v tej zbornici prišle na dan. Toda ta želja se meni žalibog ne more izpolniti in zaraditega moram poskušati, da razmeram primerno vendarle dosežem to, kar mislim. Neobhodno je potrebno, da proračunska debata reši gotova vprašanja, katera se v interesu dežele in v interesu njenega napredka morajo rešiti, vprašanja namreč, ali je naše gospodarstvo v resnici gospodarstvo sleparjev, ali je v resnici bankrotno, ali je v resnici brezvestnost lastnost tistih, ki vodijo sedanjo večino deželnega zbora in deželnega odbora.

Da dosežem ta svoj smoter, bi stopil na stališče, da se razgovarjam z našim volilcem, in tega našega volilca je veliko in je razširjen po celi deželi. Tega našega volilca, ki ima svoje nazore in svoje mišljenje ter svojo sodbo, bi torej vprašal: Prijatelj, kaj sodiš ti o deželnem gospodarstvu, kakor je zabeleženo tukaj v tem proračunu, da se bo vršilo l. 1912. in kaj sodiš o tem, kar se je že zgodilo in zvršilo od strani sedanjega deželnega odbora. Potem bo ta volilec rekel najpreje: Sedaj vem, da je deželni odbor nekaj domačega zame, in da je hiša, kjer stanuje deželni odbor, nekak ljudski dom (Živahno pritrdjevanje na levi — Lebhaite Zuftimmung linfs.), kamor smem tudi jaz, kjer so gospodje prijazni in če tudi ne dobim vselej tega kar želim, mi pa vendar dajo prijazen nasvet v vsaki stvari. In če potem temu volilcu povem, da se to dejstvo kaže tudi v številkah in mu povem, da je l. 1908. rešil naš deželni odbor nad 16.500 aktov, l. 1909. nad 20.000, l. 1910. nad 22.000 in l. 1911. pa, ne všteti tega, kar je rešil stavbni urad, 22.977 (Klici na levi — Ruje linfs: „Čujte, čujte!“) in večina tega se nanaša na zadeve deželne kulture — potem bo ta naš volilec vedel, da se tukaj notri dela in bo rekel: Gospodje odborniki so pridni, uradniki so pridni in deželni odbor izvršuje tu res veliko dela.

To bo naš volilec vedel in če bo potem vprašal, koliko dobijo tisti deželni odborniki, ki vso svojo inteligenco in vse svoje moči izrabljajo od zore do mraka za ljudski blagor, mu lahko odgovorim, da je ostala remuneracija tista, kakor je bila pred 20 leti! In če se temu volilcu še pove, s kakšno vnemo, marljiv kakor čebela, s kakšno inteligenco dela naš dr. Lampe (Viharno odobravanje in ploskanje na levi — Stürmischer Beifall und Händeklatschen linfs), potem bo vedel, da je tukaj nekaj dela narejenega, ki ni samo delo za denar, ampak je delo, katero diktira ljubezen do naše rodne zemlje. (Ponovljeno viharno odobravanje in ploskanje na levi — Erneuter stürmischer Beifall und Händeklatschen linfs.)

In če potem vprašam posebej našega volilca, kmeta, naj si ogleda, kaj stoji tukaj notri za kmečke stvari, in naj na podlagi tega,

kar se je že do sedaj zgodilo, razsodi, kakšno je gospodarstvo v deželi, mi bo kmet, naš volilec, rekel: To je že precej. Zelo sem Vam hvaležen, saj se za naš stan do zadnjega časa nazaj, takorekoč ni nihče zmenil, kmet ni nič pomenil, reklo se nam je, da smo sirovi kmetavzarji, in kamor smo prišli, povsod so nas imeli za manj vredne ljudi. (Klici na levi — Ruje linfs: „Tako je!“) Danes pa upam, da bo rekel naš kmet, volilec: Danes imam ugled, danes se v resnici, v dejanju izvršuje tisto, kar se je prej velikokrat poudarjalo le pri pijači, da je kmet steber države in dežele. Danes bo rekel naš volilec, da ve, koliko se zanj dela, dela v vseh ozirih in na poljih. In če mu potem povem še nekoliko številk, koliko se je napravilo tečajev, kako se skrbi za kmetijski pouk na deželi, bo zažarelo oko našega kmeta in se bo z globoko hvaležnostjo zahvaljeval deželnemu odboru, ki je to stvar inavguriral. Nagrad učiteljem za kmetijski pouk se je dovolilo, neglede na grmsko kmetijsko šolo l. 1908. 4000 kron, l. 1909. 3000 K, l. 1910. 6929 K in l. 1911. 6000 kron. Za lastno izobrazbo v kmetijskem oziru pa se je dalo učiteljem l. 1910. 2748 kron in l. 1911. 1787 K. In če bom predočil številke za gospodinjske šole in gospodinjske tečaje, ki jih razen Nižje Avstrijske ne prireja do sedaj še nobena druga avstrijska dežela, bodo povzdignile svoj glas naša kmečka dekleta, naše žene in naše matere in se bodo zahvaljevale deželnemu odboru, ki je toliko storil za gospodinjsko izobrazbo našega ženstva. L. 1908. se je izdalo v ta namen 2000 K, l. 1909. 4492 K, l. 1910. 10.664 K in l. 1911. pa že 13.892 kron. (Klici na levi — Ruje linfs: „Čujte, čujte!“) Za mlekarški tečaj na Vrhniki, ki nima dobička od njega samo naša dežela, ampak tudi sosednje dežele, ki pošiljajo na ta tečaj svoje sinove, se je potrošilo l. 1909. 3484 K, l. 1910. 3432 K, l. 1911. 2905 K. Za kmetijske tečaje se je izdalo l. 1909. 1200 K, l. 1910. 3606 K, l. 1911. 3535 K. Predavanj v teh tečajih je bilo l. 1909. 20, l. 1910. 35, l. 1911. 80, na živinorejskih tečajih na Vrhniki in v Selcih pa se je vršilo 45 predavanj. (Klici na levi — Ruje linfs: „Čujte, čujte!“) Omenjam končno poučna potovanja, iz katerih so naši kmetovalci prinesli toliko koristnega nazaj v domovino in ki bodo imela za posledico, da naš kmet, poučen v najvažnejših panogah kmečkega gospodarstva, ne bo nosil več dragega denarja za plemensko živino v tujino, ampak bo doma priredil, kar mu je potrebno. Za ta potovanja se je izdalo l. 1910. 5265 K, l. 1911. pa blizu 500 K. Vsega skupaj se je za kmetijski pouk izdalo l. 1908. 6000 K, l. 1909. 12.177 K, l. 1910. 31.645 K, in l. 1911. 28.553 K.

Vseh teh predavanj, ki jih je priredil deželni odbor, se je udeležilo povprečno 15.000

ljudi in večina teh ljudi se je udeleževala teh predavanj s pridom in je nesla seboj zavest, da nekaj več ve, da je treba začeti gospodarstvo na drugi podlagi, kakor je pa bilo doslej, nov duh se je zanesel med najširše sloje našega ljudstva, veselo razpoloženje je zavladovalo med našimi kmetovalci, vesela volja za nadaljno delo. (Navdušeno pritrdjevanje na levi — Begeisterte Zustimmung links.)

Potem omenjam glede našega kmetskega volilca, kaj se je storilo za povzdigo živinoreje. In če živinorejcu povem, da se je za govedorejo izdalo od l. 1910. do l. 1911. skupaj 152.354 K, za prašičerejo 34.436 K, za premovanje telet nad 36.000 K, da se je torej od l. 1909. izdalo vsega skupaj več kot 223.000 K za to panogo našega gospodarstva, potem sem uverjen, da bo naš živinorejec, naš volilec, v tej točki izrekel, da se je začela nova doba in da je v tej novi dobi prišel tudi nov duh med naše kmete, nov duh med vse naše gospodarje. Naj omenim pri tej priliki samo en okraj, če govorim s svojim ožjim volilcem, namreč kamniški okraj. In če mu rečem, da se je tu v par letih vsled vpliva delovanja deželnega odbora popravilo več kot sto hlevov in svinjakov v enem samem okraju, da se je plemu živine kvalitativno neprimerno izboljšalo in da danes preprosti ljudje, kateri niso imeli poprej nobenega zmisla za umni napredek, dobro vedo, na kak način je treba skrbeti, da se vjame vsaka kapljica gnojnice, kako je treba skrbeti za dobro krmo, za čiste in zračne hleve itd., potem bo naš volilec vedel preceniti delo deželnega odbora za povzdigo ljudske blaginje. To, gospodje, so realne gospodarske potence, to je podlaga, ki nam obeta veselo prognozo za bodočnost našega naroda. (Viharno odobravanje in ploskanje na levi — Stürmischer Beifall und Händeklatschen links.)

Poglejmo sadjerejo! To je stvar, ki se je poprej popolnoma zanemarjala. (Klici na levi — Ruhe links: „Res je!“) Da se je izboljšanje naše sadjereje res začelo, je sad našega deželnega odbora. (Klici na levi — Ruhe links: „Tako je!“) Podpor za sadne drevesnice se je izdalo leta 1910. 1630 K, leta 1911. 3503 K, drugi stroški za sadjarstvo so znašali 2235 K, skupaj 7368 K. Šolskih vrtov se je izboljšalo 16, predavanje za sadjerejo se je vršilo nad 60.

Potem naj omenim zadrugništvo. Za zadrugništvo se je izdalo leta 1909. 34.990 K, leta 1910. 88.150 K, leta 1911. 115.176 K. (Klici na levi — Ruhe links: „Čujte! čujte!“) Za obrtne zadruge, to bode zanimalo našega volilca-obrtnika, in teh imamo tudi veliko, konštatiram z veseljem, da se je izdalo 7800 K. Kmetijskim zadrugam sploh in mlekarski zvezi se je dalo v 25 slučajih 85.000 K. Deželni vinarski zadrugi se je dalo 20.400 K po načelu, da je treba najprej skrbeti za komercialno

stran našega vinarstva, in šele od te strani omogočiti dobro in pravilno tehniko.

Preidimo k pomoči občinam glede občila. Za občinska pota se je izdalo od leta 1908. do 1911., in sicer skupaj za več okrajev za 30 cest 13.523 K, za vodnjake pa samo leta 1911. v 63 slučajih 8810 K. Podpore iz melioracijskega zaklada tu seveda niso vštete. Za hleve, ker sem že nekoliko omenil, se je izdalo leta 1909. 400 K, leta 1910. blizu 4000 K, leta 1911. pa v 205 slučajih 45.645 K, skupaj torej nad 50.000 K in poleg tega se je prevzelo na deželni zaklad v 11 slučajih plačevanje obresti od posojil, najetih za zgradbo hlevov, za daljšo vrsto let. Pri tej priliki pa moram omeniti, in to služi na čast našemu ljudstvu, da je bilo veliko ljudi, ki so pod vplivom tega dela deželnega odbora sami popravili svoje hleve in da niso zahtevali nobenih podpor, da torej naš napredek ne sloni na beračiji (Klici na levi — Ruhe links: „Tako je!“), ampak na tem, da skrbi naš deželni odbor s svojo marljivostjo in zmisлом za gospodarski napredek dežele predvsem za dobre zglede.

In če se potem vpraša, koliko se je zgodilo na polju melioracij, mu odgovorim sledeče: leta 1908. in 1909. se je zgradilo 17 vodovodov in drugih vododobavnih naprav za okroglo 1.050.000 K, 13 cest in mostov za 280.000 K; leta 1910. 24 vodovodov, zgradb hudournikov itd. za 1.290.000 K, 26 cest in mostov za 1.160.000 K; leta 1911. 19 vodovodov, zgradb hudournikov, uravnav in melioracij planin za 335.000 K, 9 cest in mostov za 830.000 K. Torej se je od l. 1908. investiralo vsega skupaj 4.000.945 K za najpotrebnejše stvari vsakega gospodarstva, za vodo in za občila. (Klici na levi — Ruhe links: „Čujte! čujte!“)

Projekti, ki so pripravljeni in ki se bodo začeli izvrševati leta 1912., pa obsegajo: 13 vodovodov za 550.000 K, 3 zgradbe hudournikov za 345.000 K, 3 melioracije planin in 32 cest in mostov za 2.200.000 K. Vsega skupaj za 3.261.000 K.

V petih letih, če vštejemo letošnje, bo torej investiranih za ceste, za preskrbljenje vode in za melioracijo planin ter pašnikov 8.206.000 K. (Klici na levi — Ruhe links: „Čujte, čujte!“)

In tukaj moram zopet ponavljati, da vpliva zgled dežele tudi na občine in da je tista stara okostenelost ravno z delovanjem deželnega odbora spodbita. Napreden duh gre tudi v tiste kraje, kjer bi bil še pred nekaj leti govoril popolnoma zastoj, da naj se da kak groš za popravilo kake ceste.

Potem pa pride vprašanje našega volilca, ki je nekoliko umetniško navdahnjen, ki ima zmisel za kulturne stvari, naš inteligent, in tudi teh imamo, in vpraša, kaj se je pa tukaj storilo. Na to mu morem odgovoriti, da se je

še le z našo večino začelo podpiranje umetnikov. Od leta 1909. se je dalo 19 umetnikom 6200 K podpore. Za nakup slik, s čimur se je umetnikom največ pripomoglo, se je izdalo leta 1910. in 1911., ker se je to nakupovanje še le takrat začelo, 8510 K. Vsega skupaj se je nakupilo 23 slik. Za relief „Maria in stellis“ se je izdalo 2049 K, za nakup sohe Anastazija Grūna pa še posebej 230 K. Pod posebnim naslovom za slike deželnih glavarjev pa 928 K, za sliko bivšega deželnega glavarja pl. Detele.

In edini zavod, ki ga imamo, ki služi kulturi, to je naš muzej, je še le pod vplivom večine tega deželnega zbora, pod vplivom marljivosti, pridnosti našega deželnega odbora in seveda tudi pod skrbnostjo sedanjega muzejskega vodstva, postal pravi ljudski dom. (Klici na levi — Ruŕe linŕs: „Res je!“) Vsakdo, ki je poznal prej deželni muzej, ve, da ni bilo tam nobenega reda, da je bilo vse razmetano, kakor na kakem pogorišču. Danes je pa tukaj red in ne samo red, ampak danes je tudi obisk ves drugačen, kakor je bil pa preje. Samo lanskega leta je bilo 18.277 obiskovalcev, od teh 4078 korporativno iz dežele in mesta. Povprek pride 1 korporativni obisk z dežele na vsak teden. Večinoma so bile to šole, 466 obiskovalcev, 2440 je bilo pa obiskovalcev raznih drugih prebivalcev. Pa ne samo šolarji, ampak tudi druge korporacije pridno obiskujejo naš muzej, kakor Marijine družbe, (Klici na levi — Ruŕe linŕs: „Čujte, čujte!“) fantje in dekleta, (Poslanec Jarc: „Obrtniški vajenci!“) obrtniški vajenci i. t. d. i. t. d. Prirastek na vrednosti je ogromen. Samo l. 1911. se je nakupilo 6684 novih predmetov za vsoto 16.904 K.

Gospodje! Naš deželni odbor je nasprotnik kulture. To je znano in popolnoma jasno. (Veselost na levi — Šeiterfeit linŕs.) Vprašajmo pa našega volilca, kaj on sodi o tem in rekel bo, da se čudi, kako je naenkrat prišel nov duh, da se zidajo vsepovsod nove šole, da hočejo danes že v vsakem kotu imeti novo šolo. Bojim se celo, da bode rekel, da je takorekoč dolžnost nas izobražencev v tem oziru gledati tudi nekoliko na finančno stran, da se ne bodo preveč obtežile po šolstvu dežela in občine. Rekel bo kmalu: Primum vivere, dein philosophari. Ta želja po novih šolah, izražena v številkah, je naravnost ogromna. Od l. 1908. do l. 1911. se je ustanovilo 40 novih ljudskih šol in 190 novih razredov. (Klici na levi — Ruŕe linŕs: „Čujte, čujte!“) Vse to se je zvršilo pod patronanco kulturi nasprotnega deželnega odbora in pa kulturi nasprotne deželnozborske večine. (Veselost na levi — Šeiterfeit linŕs.)

Potem pa skrb za mesta! Z meščanom, trgovcem, obrtnikom, ki tudi v velikem številu spada med naše volilce, se tudi lahko pogovorimo. On ve, da prej ni bilo ne trgovske šole, ne obrtnopospeševalnega urada (Klici na

levi — Ruŕe linŕs: „Trgovska in obrtna zbornica je spala — ves budget gre za uradnike!“), in da obe ti dve središči, iz katerih se izkristalizira naš, za narodno življenje neobhodno potreben trgovski in obrtni naraščaj, da se torej ti dve središči imata za svoj obstoj zahvaliti edinole naši deželnozborski večini. (Živahno pritrdjevanje na levi — Šebŕajte Žuŕtimung linŕs.) To ve naš volilec in zato bo z veseljem poslušal, če mu povem, da je dosedaj dovršilo trgovsko šolo 83 učencev, od katerih je večina iz Kranjskega in sicer 23 iz Ljubljane, 49 pa z dežele, ostali so iz Štajerske, Koroške, Dalmacije, Primorske in Hrvaške. To kaže, da je ta zavod na dobrem glasu, seveda samo med tistimi ljudmi, ki nas razumejo in ki govore naš jezik. (Živahna veselost na levi — Šebŕajte Šeiterfeit linŕs.) Pa tudi uspehi te šole so dobri. Koncem šolskega leta 1910/11. je bilo 12 odličnjakov, prvi red je dobilo 54 učencev, drugi red 8, tretji red pa dva učenca. Ponavljalni izpit se je dovolil 7 učencem in pred koncem šolskega leta je izstopilo 6 učencev. Uradno inšpekcijsko poročilo je, kakor pravi tovariš Jarc, zelo ugodno in pravi, da je ta šola ena najboljših šol v Avstriji, (Klici na levi — Ruŕe linŕs: „Čujte, čujte!“) ampak to bo razumel seveda samo tisti, ki nas razume, to je naš volilec. (Živahna veselost na levi — Šebŕajte Šeiterfeit linŕs.)

Obrtnopospeševalni urad je začel poslovati aprila meseca l. 1911. Medtem je do danes odgovoril posameznim obrtnikom v 1236 slučajih. Vlog posameznih zadrug, županstev, trgovskih tvrdk i. t. d. niti ne štejem. Obrtniki, ki preje niso nikjer dobili pomoči in zanesljivega sveta (Klici na levi — Ruŕe linŕs: „Za trgovsko in obrtno zbornico niso vedeli!“) imajo danes kraj, kamor gredo lahko vprašat za svet, kjer najdejo za svoje težnje umevanje. Ta urad, ki obstoji komaj eno leto, je v tem času priredil že 1 tečaj za čevljarje, katerega se je udeležilo 25 čevljarskih mojstrov, 1 tečaj za krojače, 1 tečaj za krojačice in 1 tečaj za knjigovodstvo. Prve tri vse v Ljubljani, zadnjega pa na Bledu. Vseh teh tečajev se je udeležilo 120 obrtnikov in vseh teh 120 obrtnikov, vem, bode reklo, da je zavod res nekaj izbornega in da so se res nekaj dobrega naučili. Le pojdite jih vprašat! Kar se tiče drugih tehničnih del, se je uvedel motorični obrat za sodarsko zadruo na Česnici in elektrificiral obrat mizarske zadruge v Št. Vidu nad Ljubljano. Sedaj so pa v teku priprave za Vajeniški dom v Ljubljani. In za vse to delo je nastavljen 1 vodja, 1 kontoristinja in 1 sluga. To je delo, ki ga je izvrševal obrtnopospeševalni zavod.

In sedaj, gospodje, pogledjmo zadružno šolo. Ta zadružna šola je za zadružništvo nujno potrebna, ker v tej šoli se vzgajajo moči, ki morejo potem res uspešno delovati za ljud-

stvo. Do sedaj je od l. 1909. do 1911 dovršilo to zadružno šolo 73 učencev. Tukaj moram poudarjati, da je veselo znamenje, da se je glas te zadružne šole razširil na ves naš jug tako, da imamo iz Hrvaške in Dalmacije 15 učencev, iz Bosne in Hercegovine 5, iz Primorske 2, iz Koroške 6, iz Štajerske 18 učencev itd. Gospodje, to je naša zadružna šola in v tej zadružni šoli sedi poleg fanta, ki je dovršil samo ljudsko šolo tudi abiturient in jurist in vsi pravijo, da je šola izborna in da se v šoli veliko naučijo. Razumejo pač naš jezik. (Bučna veselost na levi — *Eschallende Heiterkeit* linfs.) Naš volilec, ko sliši te podatke, pa seveda tudi vpraša: Koliko pa ta reč košta, kako pa dežela shaja? In potem pridem s številkami in pravim: Prijatelj, seveda ta reč stane. Za to reč je treba denarja. In nato me naš volilec nadalje vpraša: Koliko dolga pa imate, ker ste toliko novega napravili? Koliko pa je tistega dolga, o katerem slišim toliko govoriti, kadar pridem v nedeljo po maši v štacuno ali popoldne v gostilno kakoga liberalca? Nato mu povem natančne številke iz knjigovodstva, da je znašal l. 1910. viseči dolg, ki pomenja efektivno izgubo, ker plodonosnih investicij se ne more tu šteti, celih 257.329 K 37 h. (Klici na levi — *Huie* linfs: „Čujte, čujte!“) To je bilo l. 1910. Kako bo pa l. 1911. bomo pa seveda videli šele takrat, ko bomo imeli v rokah računski zaključek za to leto. (Poslanec — *Abgeordneter* dr. Triller: „Ne bo držalo!“) Ponavljam, toliko znaša dolg in tako torej danes ta stvar stoji. Potem pride naš volilec, ko sliši te številke in reče: Ja, pa Vi imate sedaj denar tudi v električnih napravah, ki bodo povzdignile vse naše delo. Tega nič ne štejete! Koliko je pa to vredno? Vi imate nadalje Robež, kamor hodijo iz Bolgarije in Srbije po bike, medtem ko je do sedaj naš živinorejec nosil denar na Predarlsko, Solnograško in v druge kraje. To je zopet nekaj. In potem bo rekel naš volilec: Pride čas, ko bo treba govoriti o tem, da bomo tudi pokrili vse to, kar je bilo do sedaj napravljenega dolga; in imeli bomo toliko dohodkov, da bomo lahko pokrivali svoje stroške, pride ta čas, ampak tega časa se jaz ne bojim, jaz, Vaš volilec, kmet, delavec, obrtnik, meščan, vaščan, inteligent in preprost človek, jaz vem, da ste nekaj naredili, da se je v deželi povzdignilo vse gospodarstvo. Naš volilec se tistega dne ne boji in tudi mi, njegovi poslanci, se ga ne bojimo. Danes pa tisti dan še ni prišel, danes natančnega računa o teh akcijah sploh ni mogoče napraviti, ker ne vemo, koliko bo znašal državni prispevek in ker ne vemo še natančno vseh stroškov, ker novi cestni zakon še ni potrjen. In zato danes tudi ne moremo priti z nobenimi konkretnimi predlogi.

In če naš volilec še izve, da je naše posojilo najcenejše, kar ga je v zadnjih časih kak deželni odbor sploh dobil in da je primanjkljaj pri nas nerazmerno manjši kakor drugod, bo naš volilec rekel: Vem, da ste pošteni ljudje, vem, da ne vodite zastonj samo naših društev in zavodov, ampak vem, da ga ni med Vami, ki bi iskal v javnem življenju samo vinar dobička. In zato tudi vem, zakaj se na tisoče ljudi drži, kar jim prej ni bilo mogoče, ko ni bilo takih naprav. To vem, bo rekel naš volilec in bo hvaležen župniku in kaplanu, ki žrtvujeta svoj prosti čas za društva in posojilnice, hvaležen bo odbornikom, ki vodijo kmetske posojilnice in zadruge živinorejske ali kakoršnekoli. In ta naš volilec bo videl v vsem tem gospodarstvu, da je nekaj lepega, kar dviga duha, in zaradi tega bo hvaležen, lahko rečem nam vsem, ki delajo zanj, hvaležen pa zlasti tistim, ki krvav pot pote, zlasti v našem deželnem odboru. (Viharno pritrdjevanje na levi. — *Stürmischer Beifall* linfs.)

Gospodje, to pa velja seveda samo za nas, tako sodijo le tisti, ki razumejo naš jezik. (Veselost na levi — *Heiterkeit* linfs.) Zakaj drugim je znano, da smo mi sleparji in lopovi, znano je, da je naš volilec reakcionarna masa, neumen in nedostopen za vsako pametno besedo, da se mora ta volilec temeljito preobrniti, potem bo šele mogoče govoriti z njim, da je ta naš volilec najbolj zaostala masa, najbolj nazadnjaški rod, kar ga živi na naši hemisferi. (Živahna veselost na levi — *Lebhafte Heiterkeit* linfs.)

Deželni odbor žre, deželni odbor krade in zapravlja in deželni odbor ne misli drugega, kakor to, kako bi na sleparski način spravil to ubogo deželo in njeno prebivalstvo na boben. (Ironičen smeh na levi — *Ironischer Gelächter* linfs.) To je znano, to je skrb našega deželnega odbora. In dalje je znano tudi, zakaj deželni odbor tako dela. Temu smo krivi mi farji, naši mežnarji, naši ministrantje in naše kuharice. (Živahna veselost na levi — *Lebhafte Heiterkeit* linfs.) Tega smo krivi mi, in zaradi tega mi farji in mežnarji in kuharice ne mislimo drugega, kakor to, kako bi držali to ubogo ljudstvo v temi in mračnjastvu in kako bi ga mogli bolje molzti in pri tem sami obogateti. Seveda je pri tem res le to, da ima najboljše plačani naš kanonik slabšo plačo, kakor katerikoli svetnik pri sodnji in da je katerikoli naš duhovnik izmed vseh akademično izobraženih stanov neprimerno najslabše plačan. Da je naš kaplan, naš župnik plačan tako slabo, kakor kak slab sluga pri državi, to je seveda samo sleparija, to je „pesek v oči“, da bi ljudstvo držali v temi, da bi zadrževali vsak kulturni in gospodarski napredek, samo z namenom, da bi duhovniki kvišku prišli in bi se od krvi našega ljudstva

odebelili. Zato žive naši župniki in kaplani tako skromno, da bi mogli naše ljudstvo oslepariti in samo zato vstajajo že ob štirih zjutraj in narede do osme ure, ko liberalni inteligent šele vstane, več dela, kakor pa oni ves dan. In zato ta naš bori kaplan opravlja sedaj trikrat več dela, kakor prej, poleg dušnega pastirstva ima še 20, 24 in 25 ur na teden šole, pota na vse kraje, zvečer društvo, v nedeljo društvo, dan za dnevom društvo. To ni nobeno delo, to je samo hinavstvo, in zaraditega iz te hinavščine, iz te podlosti gre naš kaplan na delo, gre na lov, da bi napolnil svojo bisago. Ta bisaga je taka, da ni danes domala nobenega kaplana, ki se loti javnega dela, da ne bi imel dolgova. Tipus takega sleparskega farja je pa naš Evgen s svojo zakrpano suktnjo. (Viharno odobravanje, ploskanje in klici na levi — Stürmischer Beifall, Händeklatschen und Rufe links: „Živio naš Lampe!“) Gospodje, tako je, seveda pri teh razmerah drugače ne more biti, kakor da mora dežela na kant, dežela mora bankerotirati. Gospodje, do tega mora priti. Ko bomo mi vse zapravili in ko bo dežela bankerotirala, bodo, kakor sem jaz poučen, prišli oni gospodje in bodo iz prebitkov Glavne posojilnice in Zveze slovenskih zadrug (Poslanec dr. Triller: „To ni vredno proračunske debate!“) zbrali potrebni kapital in kar bo še manjkalo, bodo vzeli iz kakšnega liberalnega zavoda, za varnost bodo pa zbrali plunke na nune in razbite šipe, s katerimi se je ovekovečila liberalna stranka. S tem posojilom bodo kupili kranjsko deželo, katero bodo potem prekrstili v kraljestvo prenovljenega Agromerkurja. Čas kraljestva prenovljenega Agromerkurja pride, ampak danes, gospodje, imamo še žalostno nalogo, rešiti deželni proračun, in zaraditega predlagam, da preidemo v specialno debato. (Dolgotrajno burno odobravanje in ploskanje na levi — Anhaltender stürmischer Beifall und Händeklatschen links.)

Deželni glavar:

Otvarjam generalno debato.

K besedi so oglašeni, in sicer „contra“, gospodje poslanci grof Barbo, dr. Triller, Lenarčič in Gangl, — „pro“ gospoda poslanca dr. Eger in dr. Žitnik.

Dajem besedo prvemu kontragovorniku gospodu poslancu grofu Barbotu.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Pechtenberg

(prevzame predsedstvo — den Vorſitz übernehmend):

Ich ersuche den Herrn Abgeordneten Grafen Barbo das Wort zu ergreifen.

Abgeordneter Graf Barbo:

Hohes Haus! Die finanzielle Lage unseres Landes wird in der Öffentlichkeit je nach dem Parteistandpunkte, den der Betreffende, der darüber spricht oder schreibt, innehat, sehr verschieden beurteilt.

Der Herr Berichterstatter hat in seinen Eingangsworten, mit welchen er den Übergang in die Spezialdebatte empfahl, zwar eine sehr große politische Rede gehalten; er hat ein Lob ausgesprochen auf die Landtagsmajorität und auch ein Lob ausgesprochen auf den Landesausschuß. Was das letztere anbelangt, so muß ich ja als Mitglied des Landesausschusses dem Herrn Berichterstatter für diese Worte eigentlich einen Dank aussprechen. Ich kann das umsomehr tun, ohne mir bewußt zu sein, daß ich mir eine Unbescheidenheit zuschulden kommen lasse, nachdem ja gar manches von dem, was der Landesausschuß getan hat, eben in mein Referat fällt und einige von den Maßnahmen, welche der Herr Berichterstatter als besonders erspriessliche hervorgehoben hat, speziell aus meiner Initiative hervorgegangen sind.

Ich erinnere nur auf das eine Wort: Kobež, welches der Herr Berichterstatter auch angeführt hat.

Meine sehr geehrten Herren! Es war vor zwei Jahren hier im hohen Hause, wo ich mit dem Antrage, betreffend die Errichtung eines Jungstierhofes gekommen bin, welcher Antrag jedoch zuerst bei der Majorität keine Gnade gefunden hat. Ich wurde damit spazieren geschickt, und nur meiner Zähligkeit ist es zu verdanken, daß ich nicht locker ließ und neuerdings mit dem Antrage kam. Ich glaube also vollkommen berechtigt zu sein, wenn ich gar manches von dem, was der Herr Berichterstatter als vom Landesausschuße erspriesslich Geleistetes angeführt hat, mir selbst zugute halte.

Über die finanzielle Lage des Landes hat jedoch der Herr Berichterstatter eigentlich nichts gesagt.

Nehmen wir nun den Bericht des Landesausschusses über den Landesvoranschlag für das Jahr 1912 zur Hand, so werden wir in demselben auch kein klares Bild über die finanzielle Lage des Landes im allgemeinen finden, wenn wir nicht aus dem Voranschlage gewisse Zahlengruppierungen vornehmen, wenn wir in unsere Betrachtungen nicht auch den Meliorationsfonds einbeziehen und wenn wir nicht die Ausgaben berücksichtigen, welche gemacht werden und im Voranschlage des Landesfonds nicht enthalten sind. Um ein richtiges Gesamtbild zu bekommen, müssen wir all dies miteinbeziehen. Es ist jedoch gewiß von größter Wichtigkeit und im Interesse des Landes, ein möglichst klares Bild von der finanziellen Lage des Landes zu haben, und eigentlich Pflicht jedes einzelnen Abgeordneten, sich ein solches zu verschaffen.

Meine sehr geehrten Herren! Ich will es unternehmen, Ihnen in meinen Ausführungen ein solches Bild zu bieten, und zwar in ganz objektiver Weise, daran eine ganz objektive Kritik knüpfen und entsprechende Schlussfolgerungen ziehen.

Im Voranschlage, wie er vom Landesausschuße vorgelegt wurde, sehen wir, daß ein Abgang von zirka

1½ Millionen vorhanden ist. Nach den Beratungen des Finanzausschusses hat sich dieser Abgang noch durch Einfluß von zwei Posten um 82.000 K erhöht.

Meine sehr geehrten Herren! Mancher von Ihnen wird über diesen Abgang den Kopf schütteln und es sehr bedenklich finden, daß bei einem Voranschlage von 6½ Millionen ein so bedeutendes Defizit von über 1½ Millionen vorhanden ist, welches nicht bedeckt sein soll. Aber mancher von Ihnen tröstet sich mit dem Sprichwort: Es wird ja nicht so heiß gegessen wie gekocht! Wir haben ja im Jahre 1910 auch einen präliminarmäßigen unbedeckten Abgang von 1.042.210 K gehabt und der faktische, rechnungsmäßige Abgang betrug nur 396.577 K, war also um 645.632 K oder um zirka 60% geringer als im Voranschlage.

Nun muß ich Ihnen aber, meine Herren, diese Hoffnung, daß es sich im Jahre 1912 ebenso verhalten wird, leider zerstören. Wir haben nämlich im Jahre 1910 bedeutende Präliminarreserven gehabt, was im Jahre 1912 nicht der Fall ist.

Betrachten wir einmal die Einnahmen. Unter den Einnahmen haben wir an eigener Bedeckung den Betrag von 1.404.512 K. Ich glaube, daß diese eigene Bedeckung erzielt werden wird, überschritten wird sie jedenfalls nicht werden. Ebenso ist es bei den Staatsbeiträgen im präliminierten Betrage von 1.190.000 K und bei den Zuschlägen zur Verzehrungssteuer im Betrage von 480.000 K.

Die Einnahme aus der Bierauflage ist mit 450.000 K präliminiert. Im Jahre 1910 hat dieselbe nur 298.147 K, daher um 152.000 K weniger als pro 1912 präliminiert erscheint ergeben. Und wir haben vom 1. Mai 1910 auch schon die erhöhte Bierauflage mit 4 K per Hektoliter gehabt. Es ist daher nicht sehr rigoros, sondern ziemlich liberal präliminiert, wenn wir annehmen, daß die Bierauflage uns im Jahre 1912 den genannten Betrag einbringt.

Die Einnahme aus den 40% Landeszuschlägen zu den direkten Staatssteuern sind auf 1.500.000 K veranschlagt. Dieselben haben im Jahre 1910 nur 1.459.778 K ergeben, also um zirka 40.000 K weniger als pro 1912 präliminiert ist. Ich glaube zwar auch, daß der veranschlagte Betrag einkommen wird, aber ich habe dies angeführt, um zu beweisen, daß wir auf eine Erhöhung der Einnahmen gegenüber dem Präliminare nicht rechnen können.

Nun, meine Herren, zu den Ausgaben!

Bei den meisten Ausgabenposten werden sich Ersparungen nicht erzielen lassen. Bei all denjenigen Posten, welche den Landeshaushalt im engeren Sinne betreffen, sind Ersparungen unmöglich. Dahin gehört z. B. auch der Normalschulfonds und eine Reihe von anderen Kapiteln. Allerdings ist eine Anzahl von Ausgabenposten in einigen Kapiteln sehr liberal bemessen und ist dem Landesausschusse ein ziemlich weiter Spielraum gegeben, innerhalb dessen er mit den Geldern verfügen kann. Es ist dies ein Zeichen des Vertrauens, welches der Landtag dem Landesausschusse gegenüber zum Ausdruck bringt. Wenn jedoch der Landtag dieses Vertrauen dem Landesausschusse durch die Votierung dieser Posten ausdrückt, so glaube ich andererseits, daß es

nicht überflüssig, sondern sehr gut angebracht wäre, der Öffentlichkeit gegenüber, daß der Landtag klar und deutlich zum Ausdruck bringt, daß der Landesausschuß nicht leichtem Herzens das ausgeben soll, wozu er strenge nach dem Wortlaute des Voranschlages berechtigt wäre. Mit einem Worte: Der hohe Landtag möge aussprechen, daß der Landesausschuß innerhalb seines Wirkungsbereiches so viel als möglich sparen soll. Aus diesem Grunde, meine Herren, beantrage ich folgende Resolution: (Bere — liest:)

„Dem Landesausschusse wird aufgetragen, sich bei den Ausgaben der tunlichst Beschränkung zu befleißigen und bei den einzelnen Krediten womöglich Ersparungen zu erzielen.“

(Odobrovanje na levi — Beifall links.)

Nun, meine sehr geehrten Herren, das Bild, welches ich bisher entrollt habe, ist nicht sehr erfreulich. Leider muß ich noch eine weitere Verdüsterung dieses Bildes bringen, denn wir haben noch ganz bedeutende Ausgaben zu bestreiten, welche im Landesfondsvoranschlage gar nicht enthalten sind. Es sind die folgenden:

1. Für Bauten und Inventarsanschaffung zur Entlastung der Landesirrenanstalt zu Studenz werden 54.000 K beansprucht.

2. Für Erweiterungsbauten im Landespitale werden insgesamt 445.000 K beansprucht.

Auf Rechnung dieser Kosten wurden bis Ende Dezember 1911 ausgegeben 135.486 K, so daß noch rund 310.000 K zur Beausgabung gelangen werden. Diese Post ist im Voranschlage nicht enthalten. Weiters sind für die Errichtung einer Wirtschaftsschule 3000 K und für Hebung der Viehzucht außer dem, was im Voranschlage enthalten ist, noch weitere 76.000 K präliminiert worden. Dann, meine Herren, wurden für die Elektrizitätsanlagen schon im Jänner dieses Jahres allein über 100.000 K ausgegeben. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Zajec: „Gräulich!“)

Ich kritisiere ja gar nichts; ich führe nur die nackten Tatsachen an!

Die Landesbank hat zu Beginn ihrer Tätigkeit nicht unerhebliche Vorschüsse für die Gehalte der Beamten und für die notwendigen Anschaffungen usw. erhalten müssen, und es ist jedenfalls sehr zweifelhaft, ob die Bank schon sehr bald in der Lage sein wird, das, was ihr vorgestreckt worden ist, wieder zurückzuerstatten.

Nehmen wir nun diese Posten, die ich hier angeführt habe, ohne die Landesbank und ohne Elektrizitätsanlage, weil ich die auf ein anderes Konto, auf das der Investitionen, nehme, so haben wir 443.000 K vor uns, welche im Landesvoranschlage pro 1912 nicht enthalten sind, aber ausgegeben werden. Und so erhöht sich der Abgang auf rund 2.000.000 K. (Klici — Rufe: „Čujte!“)

Nun wollen wir einmal einen Vergleich ziehen zwischen dem Jahre 1907 und dem Jahre 1912. Es ist dies ein Zeitraum von fünf Jahren, und der gibt uns dann ein besseres Bild, wie sich die einzelnen Ausgaben gehoben haben. Wenn wir das vergleichen, dann sehen wir, daß die Ausgaben für das Sekretariat im Jahre 1907 K 31.694 betragen, im Jahre 1912 aber mit 69.843 K präliminiert sind. Die Kosten

für das Landesbauamt sind von 34.404 K auf 74.810 K gestiegen, die Kosten für die Landesbuchhaltung von rund 38.000 auf rund 64.000 K, und ich muß gleich jetzt bemerken, daß bei der Buchhaltung noch eine Erhöhung wird stattfinden müssen.

Sie haben gehört, wie sich die Zahl der Akten von Jahr zu Jahr rapid vermehrt. Diese Vermehrung betrifft namentlich die Buchhaltung und das Bauamt und es wird unbedingt eine Vermehrung der Kräfte bei der Buchhaltung ebenso notwendig sein wie beim Bauamt.

Dann haben sich die Ausgaben für das Hilfsamt vom Jahre 1907 von 12.000 K rund auf 34.000 vermehrt. Für Landeskulturorgane war im Jahre 1907 keine spezielle Post eingesetzt; heute beträgt dieselbe 10.278 K. Desgleichen haben sich in diesen fünf Jahren die Auslagen für die Offizianten und das Aushilfspersonal von 15.000 auf rund 27.000 K erhöht und sind die Ausgaben für die Amtsdienere von 8987 K auf rund 13.000 K gestiegen. Die Kosten für die Bezüge der Beamten und der Dienerschaft haben sich daher insgesamt um rund 155.000 K vermehrt, also um zirka 102%.

In denselben fünf Jahren sind die Auslagen für Pensionen, Provisionen usw. um 178% gestiegen.

Vergleichen wir da z. B. Kärnten! Kärnten gibt für diese zwei Kategorien 235.478 K aus, während bei uns die Auslagen hierfür 410.000 K ausmachen.

Ich habe das nur angeführt als Beispiel, warum sich alles in den Ausgaben steigert und warum wir immer mehr Defizit haben.

Beim Sanitäts- und Humanitätswesen haben sich die Ausgaben in den fünf Jahren von 813.000 auf 1.002.394 K, daher um 23% erhöht; beim Kapitel über Unterricht, Kunst, Wissenschaft und Bildungsweisen von 1.600.000 auf rund 2.000.00 K, also um zirka 24%.

Beim Kapitel über die öffentliche Sicherheit, Kapitel III. C.: Zwangsarbeitshaus — hat sich der reine Abgang in diesem Quinquennium von 13.834 K auf 40.763 K erhöht, weil für das Anstaltspersonal, für welches 1907 nur 57.132 K ausgegeben wurden, nun 81.562 K eingesetzt sind, obwohl es nicht vermehrt worden ist. Dies ist eine Folge der Gehaltsregulierung, welche wir vor drei Jahren durchgeführt haben. Dazu kommen noch die außerordentlichen Ausgaben im Betrage von 20.600 K für Gebäudereparaturen. Das erklärt den großen Unterschied in den Ausgaben für die Zwangsarbeitsanstalt gegenüber den Ausgaben im Jahre 1907.

Dann nehmen wir das Kapitel VII. b: Haushaltungsschulen zc. Im Jahre 1907 wurden nur 2000 K ausbezahlt und für das Jahr 1912 sind aus diesem Titel 33.000 K präliminiert. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Triller: „To je še najboljša, najbolj opravičena točka!“ — Poslanec — Abgeordneter Dr. Zajec: „Uradnikom pa ne?“)

Für Zuchttrinder waren im Jahre 1907 nur 7000 K präliminiert, heuer 48.000 und 80.000 K, also zusammen eine Erhöhung von 121.000 K. Die Post für Prämiierungen ist von 500 K auf 20.000 K gestiegen. Für Förderung der Schweinezucht war im Jahre 1907

nichts präliminiert, heuer 16.500 K. Für Stallverbesserungen war vor fünf Jahren nichts eingesetzt, im Jahre 1912 aber 30.000 K. Für Kleinviehzucht vor fünf Jahren nichts, jetzt 3000 K. Sonstige Auslagen: 1907 nur 200, jetzt 4000 K. Geflügelzucht: 1907 nichts, jetzt 1500 K. Auch die Ausgaben für die Fischezucht sind von 100 K auf 2000 K erhöht worden. Für Bienenzucht früher nichts, jetzt 4000 K. Für Subventionen an Weinbaugenossenschaften: 1907 nichts, jetzt 15.000 K; für Förderung des Weinbaus überhaupt: früher nichts, jetzt 5000 K. Für Obstzucht: Baumschulen zc. sind gleichfalls neu eingesetzt worden 12.000 K. Für das landwirtschaftliche Genossenschaftswesen war vordem nichts eingesetzt; jetzt haben wir die Subvention an die „Zadružna zveza“ 12.000 K und an Subventionen für das landwirtschaftliche Genossenschaftswesen überhaupt 60.000 K bestimmt. Dazu kommen noch kleinere Unterstützungen für Wasserversorgung: früher nichts, jetzt 5000 K, und desgleichen neu: Unterstützungen für verschiedene Landeskulturzwecke: 15.000 K.

Da muß ich bemerken, daß sich die reine Auslage beim Landeskulturfonds, bei Kapitel VII., von 139.015 K im Jahre 1907 auf 416.036 K, also um 277.000 oder rund um 199% erhöht hat.

Nun, meine Herren, ich halte diese Erhöhungen für ganz berechtigt. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Triller: „Mi tudi!“) Wir müssen ja trachten, unsere Landwirtschaft mit einem raschen Zuge hinaufzubringen. Ich glaube, daß all diese Posten ganz zweckentsprechend sind; aber sie müssen auch richtig verwendet werden.

Nehmen wir als Beispiel das Kapitel über Stallverbesserungen. Die Prämien und Subventionen, die aus diesem Titel gegeben werden, sollen, wie schon der Herr Berichtstatter sehr richtig bemerkt hat, nicht den Eindruck von Unterstützungen für den einzelnen machen. Diese Post ist nicht dazu da, daß Geld hinausgegeben wird und daß einzelne Besitzer ein paar hundert Kronen bekommen, sondern sie ist dazu bestimmt, um Musterstallungen zu errichten als Beispiele, nach welchen auch die Nachbarn ihre Stallungen verbessern.

Es wird aber bei der Verteilung der Subventionen auch daran unbedingt festzuhalten sein, daß nicht in eine Gegend zu viel gegeben wird und in andere fast gar nichts.

Ich habe eine Karte von Krain anfertigen lassen mit Nadeln mit gefärbten Knöpfen, um zu zeigen, wo überall Stallungen verbessert wurden, Viehzuchtgenossenschaften, genossenschaftliche Molkereien, Schweinezuchtstationen, Zuchttierstationen zc. bestehen, Subventionen für Wiesen, Schulgärten usw. gegeben worden sind. Wenn Sie sich diese Karte ansehen, so werden Sie manche Teile des Landes ganz dicht mit Nadeln besetzt finden, während andere Gegenden absolut leer sind. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Pegan: „Tam, kjer so občine v naprednih rokah!“)

Ja, weil manche Gegenden wirtschaftlich fortgeschritten sind und aus denselben mehr Gesuche kommen. Aber man muß beim Landesausschusse trachten, möglichen Ausgleich zu treffen.

Wenn Sie sich die Karte anschauen, so sehen Sie, daß in der Umgebung von Stein zum Beispiel kaum mehr ein Platz vorhanden ist, um eine Nadel hineinzustecken. (Klic — Ruf: „Tam je dr. Krek poslanec!“)

Andererseits hingegen, zum Beispiele in Unterfrain und besonders in Gottschee, finden Sie eine vollkommene Wüste. (Poslanec — Abgeordneter Kobi: „V Borovnici tudi nič ne najdete!“)

Doch, in Franzdorf schon auch!

Nun, meine Herren, diese Posten wären meines Erachtens nicht lange, nicht durch viele Jahre mehr im Budget enthalten bleiben; dann müssen sie eliminiert werden. Sie müssen ihre Wirkung ausüben, um Beispiele zu schaffen, und dann hört das auf. Denn es geht nicht an, daß man jedem einzelnen Bauer auf Kosten des Landes einen Stall baut. Das muß sich die Bevölkerung klar machen.

Nehmen wir weiter das Kapitel „Handel und Gewerbe“. Hier haben sich die Ausgaben seit dem Jahre 1907 von 30.900 K auf 88.828 K, also um 57.928 K oder um 187 % erhöht.

Verkehrswesen! Das Verkehrswesen hat sich nach dem Voranschlage nicht erhöht, und zwar deswegen, weil früher unter diesem Kapitel auch alle neuen Straßen enthalten waren und für die Kosten derselben der Landesfonds aufkommen mußte, während sie jetzt der Meliorationsfonds trägt. Wenn wir aber einzelne Posten vergleichen, zum Beispiel: Löhnungen der Straßeneinräumer, so finden wir auch hier eine Erhöhung von 50.000 auf 73.000 K; Reparaturen von Brücken zum Beispiel auch von 5000 auf 8000 K. Das gleiche ist bei einzelnen weiteren Posten der Fall, so daß wir auch in diesem Kapitel, wenn wir einzelne Posten in Betracht ziehen, eine Vermehrung haben.

Nun, meine Herren, man darf gewiß nicht die finanzielle Frage von der volkswirtschaftlichen trennen. Es wäre ganz falsch, wenn man engherzig wäre und sagen würde: Wir müssen das finanzielle Gleichgewicht herstellen, wir zahlen nur das aus, wozu wir unbedingt verpflichtet sind. Dieses Prinzip hätte zur Folge, daß sich die Volkswirtschaft nicht nur nicht heben würde, sondern zurückginge und die steuertragende Bevölkerung nicht mehr imstande wäre, die finanziellen Lasten zu tragen, welche sie tragen muß. Aber es ist auch falsch, wenn man die Sachlage nur vom volkswirtschaftlichen Standpunkte auffaßt. Man muß bei der Bemühung um die Hebung der Volkswirtschaft doch auch die finanzielle Frage mit in Betracht ziehen. Dann wenn man unbeschadet und ohne jede Rücksicht auf die Herstellung des finanziellen Gleichgewichtes nur auszuheult, um die Volkswirtschaft zu heben, so kann die Folge eintreten, daß die finanziellen Lasten so groß werden, daß die Bevölkerung, wenn auch sich die Volkswirtschaft gehoben hat, nicht imstande ist, dafür aufzukommen. Beides muß also in einen vernünftigen Einklang gebracht werden.

Wenn wir nun einen Blick in die Zukunft werfen, so werden wir sehen, daß wir in derselben auch noch größere Ausgaben haben. Ich meine zunächst die Lehrerfrage.

Meine Herren, wir können machen, was wir wollen, wir können die Sache, wie schon viele Jahre, noch eine Weile herumziehen, aber schließlich muß diese Frage doch geregelt werden. Mit Unterstützungen, Steuerzuschüssen zc. ist ja doch nur rein für die drückendste Notlage, momentan geholfen. Schließlich muß eine gerechte Regelung dieser Frage doch stattfinden. Es ist ja eigentlich doch eine Schande, daß der Lehrer, der doch eine gewisse Intelligenz darbietet (Klic na levi — Rufe links: „Če jo ima!“) und auch größtenteils besitzt, der doch mit gutem Beispiel vorangehen soll, der Opfer gebracht hat für seine Studien, schlechter bezahlt ist als Aufseher in der Zwangsarbeitsanstalt. (Odobravanje na desni in v središču — Beifall rechts und im Zentrum.)

Dieser Zustand ist unhaltbar; die Lehrerfrage muß geregelt werden!

Dann haben wir noch den Bau des Landhauses vor Augen. (Klic na levi — Ruf links: „Je padlo v vodo!“) Ja, der eine Bau ist ins Wasser gefallen, der andere doch nicht und kann auch nicht. Die landwirtschaftliche Burg ist zu klein; die Ämter haben keinen Platz darin. Wir haben schon auf dem Auerspergplatz Wohnungen aufnehmen müssen. Es wird also doch schließlich zum Bau kommen müssen. Der Bau auf dem Fürstenhofplatz ist auf 850.000 K veranschlagt. Diese Auslage wird kommen; sie wird uns nicht erspart werden, oder wir müssen hohe Mietzinse zahlen. (Poslanec — Abgeordneter Lenarčič: „Besser letzteres!“)

Nun kommen wir zu einem weiteren Punkte. Wir müssen auch unsere Schulden abzahlen.

Wir haben Schulden! Wie viele, das werde ich nachher erzählen. Jetzt möchte ich nur darstellen, wie sich das Jahreserfordernis nach dem gegenwärtigen Stande der Landesschulden in den nächsten Jahren beziehungsweise Zeitperioden gestalten wird.

In den Jahren 1912 bis 1916 haben wir je 1,128.000 K abzuführen. Wir bekommen allerdings aus demselben Titel Interkalarzinsen, und zwar sind dieselben im Jahre 1912 auf 472.000 K berechnet. Diese Interkalarzinsen verringern sich von Jahr zu Jahr, weil wir von den 10.000.000 K immer mehr Geld bank herausnehmen und von denselben bei der Union immer weniger bleibt. Sie verringern sich nach Berechnungen, die gemacht worden sind, jedes Jahr um rund 37.000 K.

Meiner Ansicht nach wird diese Sache etwas rascher vor sich gehen. Ich glaube, diese zehn Millionen werden nicht für 15 Jahre reichen, sondern es wird entschieden eine kürzere Spanne Zeit sein, für welche sie zur Verfügung stehen werden.

Nun kommen wir zum Jahre 1917. In diesem Jahre wird die Schuldabzahlung samt Interessen 1,148.000 K ausmachen, im Jahre 1918 1,164.000 K, von 1919 bis 1928 1,150.000 K. Vom Jahre 1929 sinkt das Jahreserfordernis etwas, weil wir von 1928 an schon einen Teil der Schuld zurückgezahlt haben werden und sich infolgedessen die Interessen verringern. Aber nehmen wir zum Beispiel das Jahr 1918 und 1920. Das sind meiner Ansicht nach kritische Jahre.

1,164.000 K nur für Schulden! (Poslanec — Abgeordneter Dr. Triller: „Après nous le deluge!“)

Und das selbstverständlich auch nur dann, wenn wir keine neuen Schulden machen. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Eger: „Wo ist denn der Berichtstatter?“)

Nun, meine Herren, möchte ich Ihnen, weil wir schon von Schulden gesprochen haben, auch auseinanderlegen, welche Schulden wir haben. (Bere — lieft:)

a) Feste Schulden.

1. Vom 4% Landesanlehen vom 1. Juli 1888 im Betrage per 8,000.000 K schulden wir noch	4,917.400 K — h
2. 3% Staatsdarlehen für den Aufbau der landschaftlichen Gebäude (aus Anlaß des Erdbebens) per 1,000.000 K, gegenwärtiger Stand	797.500 „ — „
3. 3% Darlehen der Krainischen Sparkasse in Laibach (für die Regenerierung der Weingärten) aus den Jahren 1898 und 1899 per 80.000 K; da schulden wir noch	44.000 „ — „
4. 4% Darlehen der Zentralbank der böhmischen Sparkassen (für die Landwehrkaserne) aus dem Jahre 1906 per 720.000 K im Reste per	626.788 „ 18 „
Feste Schulden haben wir also zusammen	6,385.688 K 18 h

b) Schwebende Schulden.

Schulden zur Deckung des Abganges der laufenden Wirtschaftsgebarung, aufgenommen bei den eigenen Fonds, und zwar:

1. beim Garantiefonds der Unterkrainerbahnen (nach dem Stande vom 31. Dezember 1911)	346.580 K — h
2. beim Landesmeliorationsfonds (nach dem Stande am 31. Dezember 1911)	1,508.600 „ — „
Zusammen	1,855.180 K — h

II. Meliorationsschulden:

1. 4% Meliorationsanlehen der Zentralbank der böhmischen Sparkassen in Prag, aufgenommen im Jahre 1907	4,000.000 K — h
Und dann 2. das 4 1/2% Meliorationsanlehen vom Jahre 1911	10,000.000 „ — „
Zusammen	14,000.000 K — h

Das Ganze zusammengekommen, die festen und die schwebenden Schulden sowie die Meliorationsschulden, ergibt die Gesamtsumme von 22,240.868 K 18 h.

Freilich steht dem gegenüber auch noch ein Aktivum. Das sind vor allem die Wertpapiere des Landesfonds mit 1,748.100 K. Dann haben wir Forderungen an unverzinslichen Reblausvorschußen nach dem Stande Ende 1910 im Betrage von 510.433 K. Dazu kommt

noch der Wert der Gebäude. Hier können wir natürlich die Burg nicht rechnen, die brauchen wir ja, sondern ich meine solche Liegenschaften, welche einen reellen Wert repräsentieren und die wir eventuell verkaufen können, zum Beispiel die Landwehrkaserne in Laibach, Robež, Stauden. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Zajec: „Und die Brücke von Gurkfeld!“)

Nein, die Brücke nicht, sondern nur das Mauthaus.

Ferner haben wir von den 22 Millionen Schulden noch ein Aktivum übrig, und zwar (bere — lieft):

I. Mobile Gelder.

1. Guthaben bei der Unionbank in Wien (4 1/2% Verzinsung)	5,075.647 K 68 h
2. Guthaben bei der Laibacher Filiale der Allgemeinen Verkehrsbank (4 3/4% Verzinsung)	1,402.989 „ — „
3. Guthaben bei „Ljudska posojilnica“ in Laibach (4 3/4% Verzinsung)	1,246.025 „ — „
(Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Čujmo!“)	
4. Guthaben bei „Vzajemno podporno društvo“ in Laibach (4 1/4% Verzinsung)	323.762 „ 77 „
5. Guthaben bei „Zadružna Zveza“ in Laibach 4 6% Verzinsung)	373.339 „ 06 „
6. Guthaben bei sonstigen Geldinstituten (4 1/2% Verzinsung)	7.644 „ 50 „
Wir haben also mobile Gelder zusammen	8,429.408 K 01 h

Ich halte aber nicht alle diese Gelder für mobil. (Klic v središču — Ruf im Zentrum: „Po vsej pravici!“)

Über das Guthaben bei der „Ljudska posojilnica“ oder bei der „Zadružna Zveza“ können wir nicht jederzeit verfügen. Wir würden ja diese Institute in eine mißliche Lage bringen, wenn wir sagen würden, daß sie das Geld sofort zurückzahlen müßten. Das geht nicht von heute auf morgen. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Pegan: „Precej dobite!“ — Poslanec — Abgeordneter Dr. Triller: „Anuitete so!“ — Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Denar je precej na razpolago!“)

Nichtmobile Gelder haben wir folgende (bere — lieft):

1. Guthaben beim staatlichen Meliorationsfonds für die Entwässerung des Laibacher Moores (4 1% Verzinsung)	1,819.721 K 40 h
2. Guthaben bei den Interessenten für verschiedene Bauten (4 5% Verzinsung) zirka	2,000.000 „ — „
3. Guthaben gegenüber dem allgemeinen Landeshaushalte (4 5% Verzinsung)	1,508.600 „ — „
so daß wir zusammen	5,328.321 K 40 h
nichtmobile Gelder im eigentlichen Sinne des Wortes haben.	

Wenn wir rekapitulieren, so haben wir:

I. Mobile Gelder	8,429.408 K 01 h
II. Nichtmobile Gelder	5,328.321 „ 40 „
Summe	13,757.729 K 41 h

Diesem Aktivstande stehen Guthabungen der Baufonds an den Landesmeliorationsfonds mit zirka 2,700.000 „ — „ gegenüber, so daß sich aus den Anlehenslößen noch ein Rest von 11,057.729 K 41 h oder rund 11,000.000 K — h herausstellt, gegenüber 22 Millionen Schulden.

Nun, meine Herren, vergleichen wir unsere Schulden mit denjenigen von Kärnten!

Kärnten hat 9 Millionen Schulden, aber es ist in der glücklichen Lage, einen bedeutenden Teil der Schulden beim Staate zu haben, nämlich 4,731.000 K ist Kärnten dem Staate schuldig und zahlt diese Schuld sehr lax zurück. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: „Dobro, da vemo!“ — Poslanec — Abgeordneter Dr. Pegan: „Nam pa država ne da!“)

Nun, meine sehr geehrten Herren, wenn wir schon vom Meliorationsfonds sprechen, dessen Aktivierung wir alle begrüßt haben und dernotwendig ist, wenn die Landeskultur gefördert werden soll, wenn wir Straßen bauen, Wasserleitungen ausführen und Meliorierungen durchführen wollen, so möchte ich bei dieser Gelegenheit denn doch auch bemerken, daß es aber auch unbedingt notwendig ist, daß die Vorteile des Meliorationsfonds im ganzen Lande gerecht verteilt werden. Es geht nicht an, daß in manchen Gegenden viel verwendet wird und in manchen fast gar nichts.

Der allervernachlässigste Teil ist das Gebiet von Gottschee. Für Gottschee ist durch Jahrzehnte und Jahrzehnte gar nichts geschehen! (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Suha Krajina!“)

Suha Krajina ist auch nicht gut daran; von ihr gilt ganz das gleiche! (Poslanec — Abgeordneter Dr. Pegan: „Tako je!“)

Durch Jahrzehnte ist für Gottschee gar nichts gemacht worden, keine Melioration, keine Straße, kurzum: nichts! (Klic na levi — Ruf links: „Res je to!“)

Es hat daher das Land die Verpflichtung, hier sehr viel nachzuholen!

Was ist in den Jahren von 1907 bis inklusive 1910 vom Meliorationsfonds verwendet worden? 1,391.684 K und 65 h! Und wieviel davon ist in das Gebiet von Gottschee gekommen? Beiläufig 26.000 K! (Poslanec — Abgeordneter Dr. Pegan: „Koliko pa prej, ko ste bili z liberalci v zvezi?“)

Damals haben wir überhaupt keinen Meliorationsfonds gehabt und waren auch viel sparsamer bei den Subventionen. Damals ist auch nichts getan worden! Das ändert jedoch an meinen Ausführungen gar nichts. Ich konstatiere aber ausdrücklich, daß in diesen vier Jahren nur 26.000 K für Gottschee ausgegeben wurden, das ist 2% von der Gesamtsumme, welche im Lande verbraucht wurde und darunter ist noch die Post für die Umlegung der Landesstraße Tschermoschnitz—Mitterdorf inbegriffen, was schon allein einen verhältnis-

mäßig großen Bruchteil des obigen Betrages ausmacht nämlich zirka 11.700 K. Ich gebe zu, daß im Jahre 1912 eine kleine Besserung bemerkbar ist. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: „Nun also!“)

Also warten Sie doch und wollen Sie nicht Schlüsse machen, bevor Sie mich angehört haben. Sie wissen ja gar nicht, was ich Ihnen noch alles erzählen werde! Veselost — Heiterkeit.)

Im Jahre 1911 ist also eine kleine Besserung bemerkbar. Es ist gemacht worden die Straße von Ebental gegen Malgern, die Wasserleitung in Tschermoschnitz, die Wasserleitung in Nessetal. Auch das Projekt für die Straße Rieg—Morobitz ist fertig. Ich betone aber noch einmal, daß, nachdem durch Jahrzehnte so viel veräunt wurde, es nur recht und billig ist, wenn man jetzt etwas rascher daran geht, das Veräunte nachzuholen. Ich möchte bei dieser Gelegenheit nur auf einige Objekte hinweisen, welche vor allem dringend sind. Es sind das folgende: die Umlegung der Straße Gottschee—Nessetal die Straße Graßlinden—Unterlag, die Straße Altbacher—Tiefenreuter—Grintowitz, dann eine sehr alte Geschichte: die Korrektur der Zufahrtsstraße in Mitterdorf, ferner die Straßen Stalzen—Skrell—Fliegendorf—Verdreng, Römergrund—Lichtenbach—Büchl, Verdreng—Reintal, Scheerenbrunn—Stalldorf—Tschermoschnitz, Ebental—Setich, Rufenberg—Tiefental gegen Malgern und endlich die Straße von Unterwarmberg gegen Kleinsasitz, — also ein ganzer Spasiezettel von Straßen, um welche die Bevölkerung schon Jahre und Jahre petitioniert.

Die Wasserleitungen Stockendorf, Mrauen und Rieg, sowie die Anlage von Zisternen in mehreren Ortschaften sind dringend nötig. Nur ein Beispiel zur Illustrierung, wie gegenüber dem Gottscheer Gebiet vorgegangen wurde:

Im Jahre 1897, also vor 15 Jahren, hat die Gemeinde von Stockendorf angefragt, der Landesausschuß möge einen Ingenieur hinausschicken, damit er einen Plan für die Wasserleitung mache. Der Landesausschuß hat geantwortet, er habe keinen Ingenieur zur Verfügung und könne daher nichts tun, die Gemeinde soll sich selbst einen Plan beschaffen. Das haben die Leute auch getan. Sie haben sich einen Plan machen lassen und denselben auch aus eigenen Mitteln bezahlt. Den Plan haben sie an den Landesausschuß eingeschickt und um Subvention zum Bau gebeten. Jetzt hat der Landesausschuß gesagt: Wir können eine Subvention nur dann beim Landtage beantragen — damals war man nämlich in dieser Beziehung viel rigoröser als heute; damals hatte der Landesausschuß kein solches Pouvoir wie heute; nur geschimpft ist auf ihn worden von allen Seiten — wenn der Plan überprüft ist. Früher kann von einer Subvention nicht die Rede sein. Überprüft kann aber der Plan nur werden, wenn ein Ingenieur sich das Objekt an Ort und Stelle anschaut. Die Gemeinde schrieb zurück: Wir bitten also dringend darum, daß ein Ingenieur zur Überprüfung des Planes hinauskommt. Er ist nicht gekommen! Die Bezirkshauptmannschaft in Tschernembl hat Jahr für Jahr urgiert, ob der Ingenieur denn heuer kommen

wird, damit die Leute ihre Wasserleitung bekommen, und jedes Jahr hat der Landesauschuß geantwortet: Heuer wird er kommen! Und dann kam der Herbst, ohne daß ein Ingenieur geschickt worden wäre. Dann hieß es auf neuerliche Anfragen, was denn damit sei: Ja, heuer war das Jahr zu trocken! Das nächste Jahr hieß es dagegen: Heuer war das Jahr zu naß, daher die Quellen zu ergiebig, so daß man sich kein richtiges Bild machen könne, und deswegen ist der Ingenieur nicht hinausgegangen.

Auf solche Weise wurden diese armen Leute 12, 15 Jahre hingezogen. Also, so ist vorgegangen worden! Die Leute müssen schließlich verzweifeln und sich für Landesfinder zweiter Ordnung halten, dies namentlich, wenn sie sehen, daß im Nachbarbezirke Parallelstraßen gebaut werden, Parallelstraßen in ganz geringer Entfernung voneinander. Nur weil die Leute gestritten haben und jeder die Straße bei seinem Hause haben wollte, hat der Landesauschuß dort beiden die gewünschten Straßen gebaut. Wenn die Leute in Gottschee dies sehen, so muß ihnen vorkommen, daß mit ihnen Hohn getrieben wird! Sie haben nicht den einfachsten Weg, um hinauskommen zu können aus ihren verlassenen Ortschaften, und im Nachbarorte werden Parallelstraßen gebaut!

Nun, meine Herren, um auf das finanzielle Bild zurückzukommen, wollen wir nun auch von den Einnahmen sprechen. Denken wir einmal nach, auf welche Weise wir größere Einnahmen erhalten könnten.

Das erste, was man denkt, wenn man den unbedeckten Abgang von 1 1/2 Millionen sieht, ist: die Umlagen erhöhen.

10% unserer Umlagen macht 37.000 K aus. Wir können uns also leicht ausrechnen, wie hoch wir die Umlagen erhöhen müßten, um einen derartigen Abgang zu bedecken, wie er in unserem Landeshaushalte vorhanden ist. Eine solche Erhöhung ist ganz unmöglich! Eine kleine Erhöhung macht gar nichts aus, und ich habe die Ansicht, daß die Umlagen bei uns, wenn man auch in anderen Ländern sagt: Ihr Krainer habt viel geringere Umlagen als wir, — daß bei uns die Umlagen schon so hoch sind, daß man sie überhaupt nicht nennenswert erhöhen kann. Eine Erhöhung der Umlagen in einem solchen Ausmaße, daß sie für die Landeseinnahmen merklich fühlbar wäre, wird bei uns erst dann möglich sein, wenn sich unsere Volkswirtschaft durch all die Maßnahmen, welche zu diesem Zwecke unternommen werden, so gehoben haben wird, daß sich das Einkommen des einzelnen wesentlich vermehrt. (Poslanec — Abgeordneter Lenarčič: „Kdaj bo to?“)

Das wollte ich noch sagen: Wir geben jetzt für die Landeskultur sehr viel aus. Natürlich haben momentan, zunächst mehr oder weniger Vorteil davon nur die einzelnen. Für die Allgemeinheit wird sich der Vorteil erst mit der Zeit fühlbar machen. Nehmen wir zum Beispiel die Stallbauten. Wie kommt schließlich der B dazu, mehr Umlagen zu zahlen, weil der A eine Subvention für seinen Stall erhalten hat? Das wird sich erst ausgleichen, wenn auch das Einkommen des B höher sein wird.

Eine Erhöhung der Umlagen, das betone ich nochmals, wird also erst dann möglich sein, wenn sich die Volkswirtschaft entsprechend gehoben haben wird.

Neue Steuern? Darüber haben wir uns schon sehr viel die Köpfe zerbrochen, nicht nur wir, sondern auch schon unsere Vorgänger. Ich bin nun schon 16 Jahre im Landtage, und fast jedes Jahr wurde beschlossen, dem Landesauschuß aufzutragen, daß er darüber nachdenken soll, was für neue Steuern einzuführen wären. Der Landesauschuß hat nachgedacht, aber er findet halt auch nichts; er kommt immer nur mit Vorlagen über neuen Steuern, welche bei allen Steuerzahlern eine große Opposition finden und die Einnahmen des Landes nicht nennenswert vermehren würden. Ganz natürlich, weil auf jede Steuer, die etwas einträglicher ist, schon der Staat von vornherein die Hand darauf legt.

Nun, meine Herren, eine weitere Vermehrung des Einkommens sollen lukrative Anlagen bringen. Wir haben die Landesbank. Aber ich glaube, bei der Errichtung der Landesbank hat man sich nicht mit dem Gedanken getragen, damit dem Lande größere Einnahmen zu sichern. Dieselbe wurde aus volkswirtschaftlichen Gründen errichtet und wir können froh sein, wenn wir nichts dazuzuzahlen haben werden.

Dann zum Beispiel das Schlachthaus. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Triller: „Infandum, regina, jubes...“)

Ich glaube nicht, daß das Schlachthaus als Objekt gedacht ist, welches berufen wäre, unsere Landesfinanzen in Ordnung zu bringen.

Dann die Elektrizitätsanlagen! Ich will nicht viel darüber sprechen, nur das eine will ich sagen, daß die eine Anlage, das ist die in der Završnica, nach dem recht optimistischen Voranschlage der Sachverständigen dem Lande durch eine Reihe von Jahren einen Verlust von jährlich 40.000 K bringen wird. Wenn wir also dazuzahlen müssen, so ist das jedenfalls keine lukrative Anlage.

Also alle diese Ideen, durch solche „lukrativen“ Unternehmungen dem Lande aufzuhelfen, können anders ausfallen, der Erfolg kann ein verlustbringender sein und das Gegenteil davon erzielt werden, was man beabsichtigt hat.

Es bleibt also nur noch die Staatsaushilfe. Wir warten schon einige Jahre darauf.

Mir kommt das so vor wie ein lustiger, junger Herr, der auf Rechnung seines reichen Onkels Schulden macht und sich denkt, der Onkel wird schon zahlen. Aber der gute alte Onkel ist selbst ein leichtsinniger Herr und macht selber Schulden! (Veselost — Heiterkeit.)

Im Staatsvoranschlage pro 1912 haben wir ja auch ein Defizit von 200 Millionen. Also von diesem armen „reichen Onkel“ haben wir nicht viel zu erwarten. Zu hoffen, daß er unsere Schulden zahlen wird, wäre gefehlt.

Dann hat auch schon der Onkel einmal ein Testament gemacht und da war das Land Krain sehr schlecht bedacht worden. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Triller: „Ein ungeratener Sohn!“ — Klic — Ruf: „Unsechten das Testament!“)

Ja erhoffen wir das beste Testament und daß es halten würde, aber auch das beste Testament wird nicht imstande sein, das zu bedecken, was wir an Abgang haben, umso weniger das, was noch dazu kommen wird. Wir müssen also uns selbst zu helfen trachten.

Ich habe gesagt, daß ich ein möglichst objektives Bild unserer finanziellen Lage, rein nur in Zahlen entwickeln werde, und glaube, daß ich meinem Versprechen nachgekommen bin. Es ist mir selbst gewiß nichts weniger als erfreulich, daß das Bild kein schönes, kein günstiges ist, und ich habe dabei durchaus nicht schwarz gemalt. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Pegan: „Grau in Grau!“)

Aber es wäre sehr verfehlt, wollten Sie in Rosa malen; das wäre ebenso verfehlt, wie schwarz zu malen. Denn wenn Sie in Rosa malen, so werden die Ansprüche der Bevölkerung neuerdings gesteigert und Sie erzeugen nur Unzufriedenheit, täuschen sich selbst und die Bevölkerung!

Die Lage ist ernst und der Blick in die Zukunft nicht erfreulich. (Prirjevanje na desni in v središču — Zustimmung rechts und im Zentrum.)

Was ziehe ich also für eine Schlusskonklusion? Daß wir alle uns zusammennehmen, daß wir gemeinsam arbeiten, daß wir uns vereinen zur wirtschaftlichen Arbeit, daß wir gemeinsam trachten, ein Gleichgewicht in den Landeshaushalt zu bringen und daß in dieser Frage die Politik nicht mitzureden soll. Es wäre sehr verfehlt, wollte man sich immer nur darauf berufen, daß die Majorität es will, und sich auf den Testamentstandpunkt stellen wollte, daß die Majorität alles durchführt, diese Majorität, innerhalb welcher selbst jede gegenteilige Ansicht wieder majorisiert wird. (Klici na levi — Rufe links: „Oho, oho!“)

Es ist verfehlt, wenn Sie die Einwendungen der Minorität nicht berücksichtigen.

Wir wollen ja alle mitwirken und das Unsere zur Sanierung der finanziellen Lage des Landes beitragen.

Meine sehr geehrten Herren von der linken Seite des hohen Hauses! Sie bilden die Majorität und Sie tragen in erster Linie die Verantwortung. Sie nehmen damit eine große Last auf sich und es wäre ungerecht, wenn man Sie allein verantwortlich machen wollte dafür, daß die finanzielle Lage des Landes nicht günstig ist.

Es wird allerdings gegenwärtig manches viel liberaler beschlossen als in anderen Jahren. Früher ist sehr gespart und geknausert worden. Jetzt geht das leicht, große Kredite zu erhalten, hat doch erst dieser Tage ein Mitglied Ihrer Partei in einem Ausschusse ausgerufen: „Jetzt haben Sie gleich 20 Freiplätze votiert und früher war es fast unmöglich nur 2 Freiplätze für den gleichen Zweck zu erhalten. Nur mit größter Mühe konnte man das Geringste erwirken!“ Jede Kleinigkeit ist früher vom Landtage bestimmt und sehr genau erwogen worden. Das geschieht jetzt nicht. Der Landtag gibt dem Landesausschusse plain pouvoir. Wenn auch der Berichterstatter lobt, daß der Landesausschuß so viel Geld für nützliche Zwecke ausgegeben hat, — es ist ja recht schön, daß alle diese Zwecke unterstützt werden — aber, meine Herren, das Geld aus-

geben geht leicht, wenn man es zur Verfügung hat und sich nicht darum zu kümmern hat, woher man es nimmt. Dann ist die Sache nicht schwer.

Ich mache Sie nicht dafür verantwortlich, daß die finanzielle Lage nicht günstig ist; das bringt die Zeit mit sich, die Verhältnisse bewirken es. In anderen Ländern ist es auch nicht besser. In Kärnten haben sie auch eine Million Defizit; sie sind uns also noch etwas nach. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Triller: „Eno tretjino tega za šole!“)

Sie werden uns wahrscheinlich noch erreichen. Aber, meine Herren, eine große Verantwortung würden Sie übernehmen, wenn Sie diese finanzielle Lage leichtsinnig behandeln, und eine große Verantwortung hätten Sie, wenn Sie mit gewagten Spekulationen glauben, das finanzielle Gleichgewicht herzustellen zu können. Wir werden nicht mehr sein, die Parteien werden nicht mehr sein, aber die Folgen werden sich fühlbar machen, und die wird das Land tragen! (Zivahno odobranje in ploskanje na desni in v središču — Lebhafter Beifall und Händeklatschen rechts und im Zentrum.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Riechtenberg:

Zum Worte gelangt als erster Proredner der Herr Abgeordnete Dr. Eger.

Abgeordneter Dr. Eger:

Hohes Haus! Ich habe mich in der Budgetdebatte zum Worte gemeldet, weil ich vor allem auf einige Bemerkungen des Herrn Abgeordneten Dr. Kref antworten will, von dem ich erwarten konnte, daß er als Berichterstatter anwesend sein werde, um das folgende in seiner Gegenwart vorbringen zu können.

Herr Abgeordneter Dr. Kref hat es früher bei der Debatte bezüglich der Bewilligung einer Subvention für die „Kočevska posojilnica“ für passend befunden, einige politische Momente hineinzuverweben, und hat die deutschnationale Partei für die Schreibweise der deutschen Blätter verantwortlich gemacht.

Herr Abgeordneter Dr. Kref scheint diesbezüglich ein schlechtes Gedächtnis zu haben. Denn er selbst hat sich ja seinerzeit dagegen verwahrt, daß politische Parteien für die Schreibweise der Blätter verantwortlich gemacht werden. Allerdings hat es sich damals um den „Slovenec“ gehandelt; aber so viel Konsequenz muß ich dem Herrn Abgeordneten Dr. Kref. doch zumuten, daß er das, was er für sich in Anspruch nimmt, auch dem Gegner zubilligt. (Poslanec — Abgeordneter Graf Barbo: „So ist es!“)

Das gleiche hat auch der Herr Landeshauptmann vorgebracht; da er sich aber heute nicht auf den Standpunkt des Herrn Abgeordneten Dr. Kref stellt, so richten sich meine Worte nur an die Adresse des letzteren.

Was die „Wage“ betrifft, so glaube ich, findet man kaum ein Exemplar dieses Blattes in Laibach. Ich weiß von derselben nur so viel, daß sie vom

früheren Redakteur der „Zeit“ herausgegeben wird. Die Quelle, aus welcher die „Wage“ ihre diesbezügliche Information geschöpft hat, ist mir nicht bekannt. Jedenfalls ist das, was uns Herr Abgeordneter Dr. Kref aus dem Artikel vorgelesen hat, unrichtig; daß nämlich Geistliche an den zugrunde gegangenen Geldinstituten beteiligt wären; das ist jedenfalls falsch. Ebenso klar ist es aber auch, daß uns Herr Abgeordneter Dr. Kref den Beweis, die „Wage“ habe dies aus einem deutsch-nationalen Blatte abgeschrieben, schuldig geblieben ist. Ich hätte es hier zweckmäßiger gefunden, wenn Herr Abgeordneter Dr. Kref das betreffende deutsch-nationale Blatt selbst zur Verlesung gebracht hätte. Wenn er dies nicht tun kann, so kommt es mir deplaciert vor, mich oder die deutsch-nationale Partei für den Artikel in der „Wage“ verantwortlich zu machen.

Im „Grazer Tagblatt“ ist, wie Herr Dr. Kref selbst sagt, nichts weiter gestanden, als daß die slowenischen Geldinstitute in gemischtsprachigen Gegenden ausgesprochen nationale Aufgaben haben.

Hohes Haus! Wenn wir uns in diese Frage näher einlassen wollten, so wäre es nicht schwer, den striktesten Beweis dafür zu erbringen, daß in gemischtsprachigen Gegenden nicht nur Ihre Vorschusskassen, speziell in Südsteiermark und Kärnten, sondern auch die deutschen, und auch die deutschböhmisches und tschechischen tatsächlich ausgesprochen nationale Aufgaben erfüllen, und der klarste Beweis dafür ist der heutige Fall.

Von Ihrer Seite wurde es gar nicht bestritten und Ihr eigener Redner, der Abgeordnete Herr Jaklič, hat es speziell hervorgehoben, daß die „Kočevska posojilnica“ eine ausgesprochen nationale Gründung war, und Sie kommen jetzt und verlangen einen Kredit von 30.000 K für die Sanierung dieses Institutes! Brauche ich noch einen Beweis, daß die „Kočevska posojilnica“ ausgesprochen slowenische nationale Aufgaben zu erfüllen hat!

Ich glaube daher, daß die Aufregung des Herrn Abgeordneten Dr. Kref über den Artikel des „Grazer Tagblattes“ nicht am Platze war.

Etwas anderes hat er nicht vorgebracht, daher waren seine Ausführungen durchaus unbegründet.

Ich komme nun zu einem andern Kapitel.

Herr Abgeordneter Dr. Kref hat gemeint, er und seine Partei seien im Verkehr mit uns sehr vorsichtig geworden. In der Politik nicht vorsichtig zu sein, wäre ja Naivität, und, meine Herren, naiv sind ja nur Kinder! Über diese Jahre sind wir doch schon hinaus! Es wird von niemandem erwartet, daß er dem politischen Gegner mit Naivität gegenübertritt, erwartet muß aber werden, daß wir mit einer gewissen Ehrlichkeit einander entgegenkommen und daß wir das einhalten, was wir uns zugesichert haben.

Im Anschluß an diese Bemerkung bitte ich, daß der Landesausschuß seinen Verpflichtungen gegenüber Gottschee nachkommt und erfüllt, was er versprochen hat.

Herr Abgeordneter Graf Barbo hat uns von einer Landkarte erzählt und sehr anschaulich geschildert, wie einzelne Dörfer im Gebiet von Gottschee nicht einmal

Fuß- und Fahrwege haben. Ich will mich in Details nicht einlassen und erwarte, daß es diesbezüglich besser werden und daß da das Prinzip der Ehrlichkeit durchgreifen wird.

Was mich aber speziell bewogen hat, bei der Budgetdebatte das Wort zu ergreifen, ist ein anderer Gegenstand, nämlich die Frage der landschaftlichen hydroelektrischen Anlagen.

Vor allem einige Reminiszenzen!

In der Landtagsitzung vom 23. September 1909 stellten die Herren Abgeordneten Dr. Lampe und Genossen einen Dringlichkeitsantrag des Inhaltes:

„Der Landesausschuß wird ermächtigt, in Oberkrain elektrische Überlandszentrale zu errichten und zu diesem Behufe die erforderlichen Wasserkräfte anzukaufen.“

In der Landtagsitzung vom 14. Oktober 1909 hat der Ausschuß für Landesunternehmen, der eigens für diesen Zweck ins Leben gerufen worden war, einen Antrag gestellt, der vom hohen Hause auch angenommen wurde; dieser lautete:

„Dem Landesausschuße wird ein Kredit von 20.000 K für die Vorstudien und die Verfassung von Plänen, betreffend die Verwertung verschiedener Wasserkräfte zur Gewinnung von Elektrizität, bewilligt.“

Das war im September und Oktober 1909. Am 26. Jänner 1910 hat es der Landesausschuß für richtig befunden, dem Landtage einen Bericht vorzulegen über das Stadium, in welchem sich die Frage der Landeselektrizitätsanlage damals befand. Dieser Bericht wurde dem Ausschusse für Landesunternehmen abgetreten, welcher über denselben in der Sitzung vom 1. Februar 1910 mündlich berichtete, worauf vom hohen Hause folgende Beschlüsse gefaßt wurden:

1. Der Landesausschuß wird ermächtigt, unter den im Berichte des Landesausschusses angeführten Bedingungen die Frage der Verwertung der krainischen Wasserkräfte gemeinsam mit dem k. k. Eisenbahnministerium weiter zu verfolgen.

2. Der Landesausschuß wird beauftragt, über alle wesentlichen Stadien der Angelegenheit dem Landtage Bericht zu erstatten.“

Bei dieser Gelegenheit hat Seine Excellenz Abgeordneter Baron Schwegel in die Debatte eingegriffen und wiederholt betont, daß es wohl selbstverständlich sei, daß der Landtag bei jeder weiteren Aktion in dieser Richtung befragt werde. Den gleichen Gedanken hat auch der Herr Abgeordnete Baron Apfaltrern ausgesprochen und Herr Abgeordnete Dr. Lampe selbst hat in der Sitzung vom 28. Oktober 1910 wörtlich folgendes hervorgehoben (bere — liest):

„Sele potem, ko homo imeli račun o rentabiliteti, homo stopili do vprašanja, ali bo dežela kaj gradila ali ne.“

Der Beschluß, welchen der hohe Landtag damals gefaßt hat — es handelte sich damals nur um den Mühlenankauf — war folgender:

1. Die vom Landesausschuße durchgeführte Abklärung der Wasserwerke zwischen Mautschitz und Swile, beziehungsweise Mojshe und Flödnig um den Betrag von 190.000 K wird nachträglich genehmigt.

2. Dem Landesausschusse wird für die Fortsetzung der auf die Verwertung der krainischen Wasserkräfte abzielenden Erhebungen und Projektarbeiten für das Jahr 1911 ein Kredit von 50.000 K zur Verfügung gestellt.

3. Der Landesausschuß wird beauftragt, diese Aktion mit aller Energie weiter zu verfolgen und alles zu verfügen, was geeignet ist, die Ausnützung der Wasserkräfte im Lande ebemöglichst zu realisieren."

Hohes Haus! Ich glaube nach diesen Beschlüssen, mit denen der Landesausschuß allerdings den Auftrag erhielt, die Aktion fortzusetzen, wobei aber immer hervorgehoben wurde, daß der Landesausschuß nur ermächtigt wird, Vorarbeiten vorzunehmen, und vor jeder wichtigen Aktion verpflichtet wird, an den Landtag heranzutreten, welchem er über seine diesbezüglichen Schritte Bericht zu erstatten hat, — nach all dem dürfen wir doch erwarten: erstens, daß der Landesausschuß erstens nicht abermals über den bewilligten Kredit von 50.000 K hinausgeht, und zweitens, daß er dem Landtage über seine Vorkehrungen Bericht erstattet.

Ich war schon etwas erstaunt, daß man diesmal von der Einberufung des Ausschusses für Landesunternehmungen vollständig abgesehen hat, obwohl dieser Ausschuß, glaube ich, jetzt mehr am Platze wäre als jeherzeit, und noch erstaunt bin ich darüber, daß uns bis heute kein Bericht vorliegt über das Stadium, in welchem sich die Angelegenheit gegenwärtig befindet.

Hohes Haus! Aus Zeitungen, aus Berichten Dritter, von Leuten, die zufällig hinaufkommen, hören wir, daß der Landesausschuß bereits ein vollkommen fertig gestelltes Projekt bezüglich der Anlage in der Završnica der Bezirkshauptmannschaft Radmannsdorf zur Kommissionierung vorgelegt hat, daß er an derselben Stelle ein anderes konzeffioniertes Projekt von Tobell gekauft, daß er schon einen Stollen ausgeführt, die Čopjsche Mühle erworben hat, und heute hörten wir vom Herrn Abgeordneten Grafen Barbo, daß im Jänner dieses Jahres allein nicht weniger als 100.000 K für die elektrischen Anlagen ausgegeben worden sind!

Hohes Haus! Das sind Verhältnisse, die für einen Landtagsabgeordneten unerträglich sind! Ganz unerträglich ist es, daß wir durch dritte Leute und aus Zeitungen erfahren müssen, was mit dem Gelde des Landes geschieht. (Poslanec — Abgeordneter Galle: „Sehr richtig!")

Der Landtag hat gegenüber dem Landesausschusse bezüglich der Ausgaben nicht nur ein Kontrollrecht, sondern auch das Bewilligungsrecht. Dieses Recht wird aber vollkommen illusorisch, wenn der Landesausschuß die entscheidenden Schritte selbst unternimmt, ohne den Landtag zu befragen, und wenn er dann Millionenprojekte vorlegt und vom Landtage lediglich erwartet, daß er nachträglich zu allem Ja und Amen sagt.

Das Landesbudget wird uns vorgelegt; es ist ein ganzes Buch. Wir finden darin Posten von 50 K, von 70 K, auch von einigen Hellern. Darüber können wir tagelang debattieren. Von diesen Millionenprojekten jedoch steht nichts im Budget! Ich erkläre es ganz

offen als eine Frohelei, wenn man uns auf der einen Seite zumutet, daß wir tagelang das Budget studieren sollen, um vielleicht einige Heller zu ersparen, uns hingegen auf der anderen Seite keine Gelegenheit gibt, über Millionenausgaben etwas zu erfahren oder gar zu beschließen. Das ist ein Vorgehen, welches sich der Landtag als Korporation nicht gefallen lassen sollte. Ich verwahre mich dagegen und erwarte, daß der Landesausschuß noch im Laufe dieser Session seiner Aufgabe nachkommt, dem Landtage über den Stand der elektrischen Anlagen Bericht zu erstatten, und daß er, wenn er Geld braucht, vom Landtage die entsprechenden Kredite in Anspruch nimmt.

Ich bemerke nur noch, daß ich mich zu dieser Stellungnahme auch deshalb veranlaßt sah, weil ich mich für die Zukunft geniere, wenn es heißen wird, daß auch ich die Ehre hatte, diesem hohen Hause anzugehören, welches über Millionen von Schulden, die gemacht werden, erst nachträglich unterrichtet wurde, und weil ich hier als Vertreter von Steuerzahlern sitze und mit verantwortlich bin für alles, was mit den Landesmitteln geschieht, die Verantwortung aber nicht übernehmen kann, wenn ich nicht weiß, wie das Geld des Landes verwendet wird.

Ich erwarte, daß der Landesausschuß seiner Verpflichtung nachkommen wird; und in dieser Erwartung werde ich auch für den Antrag des Finanzausschusses stimmen. (Zivahno pritrjevanje na desni in v sredi — Lebhaftige Zustimmung rechts und im Zentrum.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Lichtenberg:

Zum Worte gelangt als der zweite Kontraredner der Herr Abgeordnete Dr. Triller.

Poslanec dr. Triller:

Visoka zbornica! Ko smo razpravljali v tej zbornici o letošnjem proračunskem provizoriju, tedaj sem ocenjeval politično bilanco deželnozborske večine in takrat sem obljubil, da se bo naša stranka, kolikor je to v danih razmerah sploh mogoče, pri proračunski debati omejila zgolj na stvarno kritiko deželnega gospodarstva. Jaz sem hotel stem ustreči tudi želji gospoda dr. Lampeta, ki se je tedaj, ko je stal v razpravi računski zaključek melioracijskega zaklada, čudil, da se nihče iz naše stranke ni oglasil k besedi, češ, na javnih shodih ste nam očitali, da smo zapravili milijone, sedaj pa, ko je dana prilika, opravičiti taka očitanja, se pa nihče ne oglasi k besedi. Gospoda moja, mi smo si odziv na ta apel rezervirali na proračunsko debato in jaz bi se najraje omejil danes popolnoma na številke, v svesti si, da imajo številke veliko več elokvence, kakor pa najbolj plamteče besede. Toda ta moj namen mi je silno otežkočil gospod poročevalec finančnega odseka dr. Krek s svojim ravnotako vehementnim kot neokusnim napadom na čast narodno-napredne stranke, v katerem je izzvenel njegov referat. Zato že naprej prosim oproščenja,

ako bo ena ali druga mojih številke proti volji izvirirala v politično rekriminacijo, potrebno v svrhu zavrnitve provokacij gospoda poročevalca. Častite gospode od večine prosim, da nenavzočemu gospodu poročevalcu sporoče to moje oproščenje.

S. L. S. se je zadnji čas na različnih mestih, zlasti pa tudi danes tukaj v zbornici na usta gospoda poročevalca proglasila za stranko dela. Ne odrekam ji tega naslova. Vi delate, delate veliko, ampak vprašanje je, ali je kvantiteta Vašega dela spričo sedanjemu deželni gospodarstvu v soglasju tudi s kvaliteto. (Deželni glavar prevzame predsedstvo — Landeshauptmann übertnimmt den Vorsitz.) Vprašanje je, ali niso Vaši gospodarski načrti tako začrtani, da visoko presegajo moči dežele in da postanejo za deželo lahko danes ali jutri usodepolni.

Gospoda moja, če hočemo pravično in objektivno odgovoriti na to vprašanje, potem je potrebno nekoliko statistične primere. Ta statistična primera je dana v računskih sklepih za l. 1907. in za l. 1910. Računski zaključek za l. 1907. je zadnji, ki ga je sestavila takozvana liberalna-nemška kolicija. In računski zaključek za l. 1910. nam podaja zadnje zanesljive zaključke glede gospodarstva nove večine v prvih treh letih njenega gospodarjenja. In na podlagi teh števil in teh računskih računskih zaključkov se usojam trditi, da ste, moja gospoda od leve, prevzeli deželo v konsolidarnem gospodarskem položaju.

Moja gospoda, ako vzamete v roke računske zaključke do l. 1907., potem boste videli, da je vladalo do l. 1908. v tej hiši zdravo načelo, da je redne stroške vsekdar pokrivali z rednimi dohodki. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: „In pri tem ste zanemarili deželo!“) Dežele nismo zane-marjali, ampak obvarovali smo jo nevarnih dolgov in v resnici je prejšnja večina do zadnjega dne bilancirala glede dohodkov in troškov v ravnovesju, storila je to, akoravno jo je, in to je treba gospodu tovarišu Jarcu posebej podčrtati, pri tem v zadnjih letih silno ovirala sterilna obstrukcija S. L. S. Navzlic tej obstrukciji nam kaže računski zaključek za l. 1907. ob najstrožji kalkulaciji le malenkostni deficit v znesku 13.974 K. To številko 13.974 K, moja gospoda, prosim da obdržite v pameti. Pri tem je pa treba uvaževati, da je prejšnja večina izdaten del deželnih dohodkov te-zavirala v vseučiliškem zakladu (na leto 40.000 K) in v garancijskem zakladu dolenjskih železnic (na leto 50.000 K), dočim je sedaj to te-zaviranje popolnoma prenehalo.

Toda pripravljen sem bil na neki očitek in če sem prav razumel, ga je že izrekel gospod tovariš Jarc, oziroma dr. Pegan, očitek namreč, da se pod prejšnjim režimom za kmeta-reveža takorekoč ni nič storilo, da je kmet zaman trkal na vrata deželne zbornice, akoravno je prvi faktor v deželi. Jaz pravim počasi gospoda. Nikar ne pozabimo, da je prejšnja večina izvršila največje melioracijsko kulturno delo, katero se je do sedaj sploh izvršilo

v naši deželi, to je regeneracija vinogradov. To je bilo milijonsko delo in efekta te deželno-kulturne melioracije, tega efekta današnja večina še dolgo ne bo mogla doseči. Ampak pravite, to je bilo tudi edino kulturno delo. Gospod dr. Lampe je na shodu zaupnikov dne 5. januarja t. l. zaklical, da se za deželno kulturo ni ničesar storilo, dokler ni prišla sedanja večina na krmilo deželne uprave. Gospodje, v tem pogledu naj go-vore številke. L. 1899. se je izdalo za deželno kul-turo okroglo 319.000 K, l. 1900. — 300.000 K, l. 1901. — 373.000 K, l. 1902. — 444.000 K, l. 1903. — 426.000 K, in sedaj je prišla doba obstrukcije S. L. S. Takrat je imela seveda večina deželnega zbora, oziroma deželnega odbora vezane roke, toda vzlic temu se je l. 1904. izdalo za deželno kulturo še vadno 273.000 K. L. 1905. je ta svota pač padla na 151.000 K, ampak l. 1906. je zopet poskočila na 303.000 K in šele l. 1907. je zopet padla na 109.000 K, ker je takrat bil že na razpolago, sko-raj izključno kmetskemu prebivalstvu namenjen melioracijski zaklad v znesku 4 milijonov kron. Moja gospoda, če pravilno, objektivno in pravično uvažujete te številke, potem morate priti do pre-pričanja, da je prejšnja večina storila za deželno kulturo in za kmeta vsaj toliko, kakor današnja večina. (Klici na levi — Huje lufš: „Oho!“) Am-pak bila je takrat samo ta razlika, da se je to zgodilo brez vsakih demagogičnih in političnih strankarskih namenov. Toliko se mi je zdelo po-trebno omeniti v obrambo prejšnjega režima in to obrambo sem prevzel tem lažje, ker nisem imel časti, biti član te visoke zbornice, dokler je vladal prejšnji režim.

Gospoda moja, povrnimo se sedaj najprej zopet k gospodarskemu deficitu za l. 1907., in ga primer-jajmo z deficitom za l. 1910., z zadnjim računskim zaključkom, oziroma s prvim trienijem Vašega gospodarstva. Gospodarski deficit za l. 1907. je znašal, to, moja gospoda, še enkrat ponavljam 13.074 K, gospodarski deficit za l. 1910. pa znaša glasom računskega zaključka 396.000 K, oziroma kakor pravi deželni odbor, ker se je izven pro-računa predujemoma za deželno elektrarno, za odplačevanje dolga gledališkemu zakladu, za nakup novih obveznic izdal znesek 307.000 K, znaša tedaj deficit „pravzaprav“ le 89.000 K, oziroma če se upošteva, da je bil proračunan deficit za l. 1910. v znesku 1.042.000 K, bi se bilo prihranilo skoro 1 milijon kron in gospod dr. Lampe je z veliko enfazo nastopil in rekel: Vi nam očitae slabo gospodarstvo, toda pogledjte, v enem samem letu smo prihranili Vam, kranjskim davkoplačevalcem, en cel milijon kron. Moja gospoda, gospod dr. Lampe mi bo dovolil, če ta dozdevni prihranjeni milijon nekoliko niže obesim. Torej gospodarskega deficita je bilo 396.000 K. Pri tem se je pa nekaj prezrlo, da se je namreč to leto vsled sklepa na centrali-zacijo fondov kasiralo teh fondov za 235.000 K, To so bili: zaklad za pospeševanje javnih del, da-carski pokojninski zaklad, pokojninski zaklad de-

želnih uslužbencev, rezerva normalnošolskega zaklada, 3⁰/₀ni posojilni zaklad itd. Pravilnosti številke jih če ne ugovarja, ker odgovarjajo te številke tiskanemu poročilu. Torej če upoštevate, da se je za 235.000 K, ki jih navajate kot izreden dohodek deželnega zaklada, zmanjšalo naravno imetje dežele, znaša potem deficit 631.000 K, in če upoštevate še neizogibno izgubo pri melioracijskem zakladu, potem znaša efektivna izguba nad 1 milijon kron, tako da se od faktično proračunjenega primanjkljaja ni prav ničesar prihranilo. Seveda Vi pravite, da se mora najprej upoštevati, da se je 307.000 K izdalo izven proračuna, oziroma odračunši proračunjeni znesek 20.000 K za elektrarno, le 287.000 K. Ja gospoda moja, jaz ne vem, kako bi to grupiranje številke imenoval. Če bi se bilo l. 1907. v računskem zaključku tako kalkuliralo in bi računali vse, kar se je izdalo izven proračuna za plačilo dolgov, nakup obveznic itd., potem bi računski zaključek za l. 1907. ne izkazoval 13.000 K deficita, ampak 837.000 K čistega prebitka. Tako grupiranje številke, kakor ga vidimo v računskem sklepu za l. 1910., moramo torej z vso odločnostjo grajati in ga odločno odklanjati, ker nima drugega namena, kakor da slepi javnost in prebivalstvo o resničnem položaju naše dežele. Tu ne velja noben vzklic in izgovor na knjigovodstvo, kajti vsak otrok ve, da ni šteti za dohodek kasiranje fondov za 235.000 K, da to ni dohodek dotičnega leta, ampak da se je toliko znižala deželna imovina, da se je zmanjšal kapital deželnega premoženja. Kaj bi rekli Vi, če bi posestnik, kateremu donaša posestvo na leto 1000 K, šel in bi prodal eno njivo za 2000 K in bi potem rekel, letos mi je pa neslo posestvo 3000 K? Jaz mislim, da bi tak gospodar kmalu prišel pod kuratelo, če ne v konkurz in tako je tudi pri nas. Zakaj za stanje deželnega premoženja ni merodajen računski zaključek deželnega zaklada samega, ampak saldo vseh fondov, in to ste Vi pri računskem zaključku za l. 1910. popolnoma prezrli. In če se vprašamo sedaj kakšen je ta saldo, potem, moja gospoda, prihajam z jako preprostimi številkami. Omenjam samo, da sem številke zaokrožil na tisočake, ker pri takih vsotah manjši odlomki ne igrajo nobene vloge. Skupna čista imovina dežele je znašala koncem l. 1907. 2.800.000 K, koncem l. 1910. pa le še 2.300.000 K, ali natančno 2.320.000 K, čista imovina deželnega premoženja se je torej zmanjšala po prvih treh letih Vašega gospodarstva za okroglo pol milijona kron. Za resničnost teh številke jamčim in se podvržem vsaki kontroli. Izvajam pa iz teh številke logično konsekvenco, da smo že koncem l. 1910, bili na poti, ki pelje jadno navzdol, da smo zagazili v slepo ulico, ker redne stroške pokrivamo iz deželnih kapitalov, ki so jih nabrale prejšnje generacije za deželo. Kakšne posledice mora imeti tako gospodarstvo? Da bo pri tem čista imovina neizogibno padala v geometrični progresiji! Toda o tem bom pozneje nekoliko izpregovoril. Deželni

gospodarji, to ste Vi, večina te zbornice, bi morali pozorni postati, ako bi preprosto primerjali, ako naraščajo dohodki na eni in stroški na drugi strani, seveda samo redni.

Če bi bili to primerjali, bi se bili prepričali, da so znašali l. 1907. redni dohodki 3.600.000 K, l. 1910. so pa znašali 4.300.000 K, torej le za 700.000 K več. Nasprotno so pa znašali redni stroški l. 1907. 3.500.000 K, redni stroški l. 1910. pa 4.900.000 K, torej za 1.400.000 K več. To se pravi z drugimi besedami, da redni stroški naraščajo še enkrat tako hitro kot redni dohodki. Pri tem, moja gospoda, pa še ni popolnoma nič vpoštevano dejstvo, da so nekateri izmed teh stroškov taki, ki imajo danes še povsem embrionalni karakter. To velja zlasti glede stroškov za trgovino in obrt. Razširiti se bo morala trgovska šola, urediti se bo moral obrtno pospeševalni urad itd. Glavna stvar pa je, da se pri tem še ni vpoštevalo stroškov, katere bo imela dežela vsled novega cestnega zakona in ti bodo spadali med redne stroške dežele. Ti stroški bodo znesli, ako jih računamo še tako optimistično, vsaj pol milijona kron. Nadalje niso proračunani stroški za ljudsko šolstvo oziroma za regulacijo učiteljskih plač. V tem pogledu se nikar ne vstrašite, saj ne bom stavil nobenega predloga, ampak hočem predočiti le nekoliko številke, iz katerih blagovolite razvideti izdatek, ki bo nastal vsled neizogibne regulacije učiteljskih plač; ta regulacija je absolutno potrebna, ako neče dežela kranjska trpeti jako usodnih posledic. Lansko leto, moja gospoda, stala je kranjska dežela glede učiteljskih plač na predpredzadnjem mestu vseh avstrijskih provinc. Danes pa smo že v žalostnem položaju, da samo nekatere kmetske občine na Tirolskem še slabše plačujejo ljudsko učiteljstvo kakor kranjska dežela. Vse druge dežele so že zdavno zboljšale učiteljske plače. Vzemimo le sosedno Koroško deželo. Moja gospoda, najbolj plastično se kaže krivica, ki se godi ljudskošolskemu učiteljstvu na Kranjskem, če Vam povem, da pride na Koroškem za ljudsko šolstvo na vsako dušo prebivalstva 4 K, pri nas pa le nekaj nad 2 K stroškov. Če bi hoteli povišati učiteljske plače le na visočino štajerskih učiteljev, ki sedaj groze s pasivno rezistenco, potem bi imeli zopet okrog pol milijona kron več izdatkov na leto in tem izdatkom se, če hočemo obdržati ljudsko šolstvo na gotovem nivoju, absolutno ne bomo mogli izogniti. Častita gospoda, gospoda od leve, da bodele vedeli, kakšne posledice ima že sedaj Vaše neizprosno stališče proti ljudskošolskemu učiteljstvu, usojam se Vam podati naslednje številke: L. 1907. se je izdalo za ljudsko šolstvo 1.162.000 K, l. 1910. pa 1.290.000 K, torej za 0,9⁰/₀ več. Pri tem je pa treba uvaževati, da je število učiteljev naraslo za 10⁰/₀, tako da faktično učiteljstvo ni bilo v prvih treh letih Vašega režima deležno prav nobenega zboljšanja. Efekt tega Vašega postopanja se že kaže. L. 1907. je bilo v deželi kvalifikovanih učiteljev 443, l. 1910. pa le še 434, dočim je število učiteljic naraslo od 418 na

533. Nekvalifikovanih učiteljskih moči je bilo l. 1907. — 550, l. 1910. pa 531. Iz tega je razvidno, da je število učiteljev padlo za 0.9%, število učiteljic pa narastlo za 9.5%, kar je gotovo nezdrav pojav, in to tembolj, če se pomisli, da je v deželi od 415 šol 191 enorazrednic, na katerih ženska moč gotovo ni na mestu. Če vse to pomislim, potem lahko z mirno vestjo trdim, da danes kvaliteta našega ljudskega šolstva ni več na višini, na kateri bi morala biti, ni več na višini, na kateri je ljudsko šolstvo v naših sosednjih provincijah. Očitano se mi je sicer v finančnem odseku, da je le veselo znamenje časa oziroma socialnih razmer, ako hite ženske k šolski službi. Ampak to ni resnica. Ženske hite pač k drugim poklicem, ampak ne k učiteljskemu poklicu. K učiteljskemu poklicu hite samo one ženske, ki ne vedo nikamor drugam. In če se vrhutega še pomisli, da se je v zadnjem času vpeljal princip, da je učiteljski bedi pomagati po meri politične pripadnosti vsakega posameznika, potem ste nam vzeli pač zadnjo iskro zaupanja v objektivnost Vašega gospodarstva in danes smo prepričani, da Vam ljudske šole ne moremo nadalje z dobro vestjo zaupati. Na drugi strani pozabljate, da je treba pri tem diferencirati med učnim načrtom za deželo na eni strani in za mesta in industrijske kraje na drugi strani in zaradi tega se usojam jaz staviti resolucijo, ki tendira nekaj takega, kar je na eni strani v korist kranjski deželi in kar je na drugi strani absolutno potrebno, namreč to, da se z ozirom na strankarsko postopanje izviije ljudsko šolstvo iz rok političnih strank in se izroči državi. Usojam si torej staviti sledečo resolucijo:

„Visoki deželni zbor skleni:

Visoka c. kr. vlada se naproša:

1. da prevzame ljudsko šolstvo na breme države,
2. da predružači učni načrt za mesta in industrialne kraje na eni, za ostalo deželo na drugi strani,
3. da reformira v tem zmislu c. kr. učiteljšča.“

In sedaj, moja gospoda, po tem kratkem intermezzu, poglejmo nekoliko globlje v proračun za l. 1912. Na prvi pogled mora siliti tukaj v oči vsakemu opazovalcu številnost in visokost pavšalnih subvencij, glede katerih, kakor nas izkušnja uči in kakor nam izpričujejo tudi računski zaključki zadnjih let, deželni odbor ni podal nobenega zanesljivega in jasnega obračuna, glede katerih torej gospodari deželni odbor lahko kakor hoče. (Klici na levi — Ruße lufß: „Saj imate pravico se o tem prepričati pri knjigovodstvu!“ — Deželni glavar pozvoni — Landeshaupmann gibt das Glockenzeichen.) To pravico imamo res, ampak vsak posamezni poslanec nima časa, iskati zadevnih informacij pri knjigovodstvu. No, pa o tem bom še govoril pozneje. Zrcali se pa iz teh subvencij še neko drugo dejstvo, dejstvo namreč, da se kulturne in gospodarske potrebe onih volilcev, katere zastopamo mi, to je meščanstvo in tržanstvo, kolikor mogoče ignorirajo. Čuli bomo

seveda iz ust, žalibog zopet nenavzočega gospoda poročevalca dr. Kreka, katerega, kakor se kaže, deželno gospodarstvo silno malo zanima, izgovor, da je po naših trditvah dežela itak bankerotna, in da za to za naše volilce tudi ničesar zahtevati ne smemo. Na drugi strani pa dovoljujete za Vaše takozvane kulturne naprave ogromne subvencije. A tudi za naše volilce bi se dalo v okviru proračuna najti pokritje, ne da bi se komurkoli godila krivica. Exempli gratia ena sama številka deželnega proračuna na strani 34., ki pravi: Zadrudni zvezi v Ljubljani 12.000 K. Pri tem je deželni odbor pozabil na neko dejstvo, namreč na to, da ima Zadrudna zveza že podporo najmanj 33.000 K na leto s tem, da se ji je prepustil kot brezobrestno posojilo vseučiliški zaklad, tako da bo dobivala Zadrudna zveza sedaj na leto okrog 45.000 K podpore. Takrat, ko se je kasiral vseučiliški zaklad, se je to od večine utemeljevalo s tem, da bo Zadrudna zveza postala deželna organizacija z deželno kontrolo našega zadrudništva. Temu nasproti pa konstatiram, da se delovanje naše Zadrudne zveze še vedno razteza doli od Splita gori do Maribora in da o kaki deželni zvezi niti govora ni. Vzlic temu pa ta Zadrudna zveza dobiva 45.000 K podpore na leto. (Poslanec dr. Pegan: „Ste silno slabo informirani!“) Moja gospoda, pri tej priliki posebno obžalujem, da pogrešam na poročevalčevem mestu gospoda dr. Kreka. Gospod dr. Krek je danes ob koncu svojega referata ironično vprašal, je-li naj bi dežela iskala pokritje za svoje primankljaje pri liberalni Glavni posojilnici in pri tistem Agromerku? Moja gospoda, jaz konstatiram, da niti Agromerkur, niti Glavna posojilnica ni bila dele naše stranke (Klici na levi — Ruße lufß: „Čigavo pa!“), konstatiram pa še nekaj drugega, namreč to, da ste rabili vseučiliški zaklad za asanacijo Gospodarske zveze. Moja gospoda, jaz apeliram na pričo gospoda dr. Kreka, ki je na neki konferenci decembra meseca l. 1910. konstatiral, da bi utegnila Gospodarska zveza brez krepke podpore propasti. Ta apel je našel odmev v vaših srcih in tako se je žrtvoval ta vseučiliški zaklad. Obžalujem, da sem moral to razkriti, kajti jaz želim zdravje vsemu zadrudništvu brez razlike stranke. Ampak če se nam je danes na tak nekvalificiran način očitano, da smo mi napravili slovenskemu kmetu, slovenskemu obrtniku in trgovcu kak denar, potem sem jaz v silobranu, ako vam predočim resnico, da se imate le vseučiliškemu zakladu, ki ga je prištedila prejšnja večina, zahvaliti, da niste sami prišli v isti položaj, v katerem se nahaja uboga Kočevska posojilnica, ali pa Agromerkur. (Živahno odobravanje v središču — Lebhafter Beifall im Zentrum.) In sedaj, moja gospoda, prihajam k jako kočljivi točki. Jaz sem se hotel danes kolikor mogoče vzdrževati vsake politične reminiscence. Jaz bi želel, da bi se proračunska debata vršila na nekem višjem gospodarskem nivoju, do katerega ne pljuskajo politični strankarski valovi. (Medklici na levi — Zwischenuße lufß. — Deželni glavar pozvoni — Landes-

Hauptmann gibt das Glockenzeichen.) Toda to željo mi je, kakor sem uvodno omenil onemogočil danes gospod poročevalec. Protestiram torej, da bi bile političnemu preudarku deželnega odbora na milost in nemilost izročene take velikanske pavšalne subvencije, kakršne najdemo v proračunu, zlasti pri deželni kulturi. Tam so številke 48.000 K, 20.000 K, 15.000 K, 10.000 K, 20.000 K, zopet 10.000 K, 12.000 K, 30.000 K itd., skupaj pol milijona kron. Da je to naše nezaupanje proti deželnemu odboru upravičeno, zato imamo žalibog predrastičen dokaz. V proračunu najdete na strani 13 podporo gasilnim društvom v znesku 20.000 K. Tu moram predvsem opozoriti na to, da to ni bil deželni denar, ampak da so to prispevki zavarovalnih družb, ki jih plačujejo deželi v ta namen, da jih razdeli gasilnim društvom. Do sedaj se je vršila ta razdelitev po deželni zvezi gasilnih društev, kateri se je dala na razpolago dotična vsota. Lansko leto pa, meseca novembra ali decembra, jaz takrat še nisem bil član deželnega odbora, je gospod dr. Lampe stavil na videz jako pameten predlog, da naj deželni odbor to podporo sam razdeli, da se prepriča kako deluje to in ono društvo. Ta predlog je bil sprejet in je bila razposlana okrožnica na vsa županstva; ampak moja gospoda obenem je izšla tudi okrožnica tajništva S. L. S. na zaupnike in ta okrožnica se glasi: „Blagovolite nam naznaniti v čigavih rokah je to ali ono društvo in ali je po Vašem mnenju vredno podpore ali ne.“ To se pravi: ta tuji, deželi zaupani, denar se bo porazdeljeval le med ona društva, ki bodo po ustavi svojega načelstva ugajala deželnemu odboru.

Gospoda moja, danes se je Vaš gospod poročevalec zgražal nad krepkimi izrazi, ki se slišijo tuintam na naših shodih. Spričo ravno povedanemu pa res ne vem, kako se boste ubranili očitaniu, da napravljate iz deželne blagajnice, da celó iz tujega zaupnega denarja — strankarsko blagajnico. In to celo pri stvari, kot je gasilstvo. Mogoče da bo končno deželni odbor gasilnim društvom celo dekretiral, da pri liberalcu ne smejo gasiti. (Poslanec dr. Lampe: „Tako je delala deželna zveza!“ — Poslanec Turk: „Ni res!“ — Poslanec dr. Pegan: „Gospod Turk, Vi imate najmanj vzroka o tem govoriti!“)

Deželni glavar

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend):

Prosim za mir! Besedo ima gospod poslanec dr. Triller.

Poslanec dr. Triller

(nadaljuje — fortsetzend):

Če sem torej slučajno dognal tako početje pri taki točki kot je gasilstvo, potem prašam, kako se šele razdeljujejo ostale pavšalne subvencije. O tem mi preprosti poslanci nimamo nobenega pojma, ker nam o tem računski zaključek ničesar

natančnega ne pove. Tako se n. pr. pravi, da se je od proračunjenih 20.000 K porabilo 17.000 K, toda kam in komu se je dal dotični denar, tega nihče ne ve. Da se istotako pristransko postopa pri podeljevanju podpor za vzorne hleve, to je ja splošno znano. Ampak gospoda moja, pri tako očiti tendenci, da se težišče celega deželnega gospodarstva prenese v deželni odbor in da se deželnemu zboru kolikor mogoče vzame vsa kompetenca, mi bodeste pač priznali, da je pri taki večini treba skrajne previdnosti (Nemir in medklci na levi — Unruhe und Zwischenrufe links. — Klici v središču — Ruhe im Zentrum: „Tako je!“) in zaradi tega se bom jaz usojal v tem pogledu staviti poseben predlog... (Nemir in medklci na levi se nadaljujejo — Unruhe und Zwischenrufe links werden fortgesetzt. — Poslanec Pirc: „Gospod deželni glavar, ta človek, dr. Pegan, se nesramno obnaša!“)

Deželni glavar

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend):

To je nedostojen izraz in jaz pokličem gospoda poslanca Pirca zaradi tega k redu. (Poslanec Pirc: „Prosim, šema mi je rekel!“) Če je temu tako, bi bilo to ravnotako nedopustno. (Poslanec dr. Pegan: „Ni res, tega nisem rekel! Jaz nisem rekel ‚šema‘!“ — Poslanec Pirc razburjeno ugovarja — Abgeordneter Pirc widerpricht in erregtem Tone.) Prosim za mir! Gospod poslanec Pirc, prosim, obnašajte se dostojno! Vi nimate besede. Če je gospod dr. Pegan rabil kak neparlamentaren izraz, o tem se bom pozneje prepričal. Jaz ga nisem slišal. Vas sem pa slišal, da ste se neparlamentarno izrazili! In sedaj prosim za mir!

Prosim gospoda govornika, da nadaljuje.

Poslanec dr. Triller

(nadaljuje — fortsetzend):

Gospoda moja, od strani večine so se slišali klici, da pretiravam in da te podpore niso pavšalne subvencije. Jaz se usojam v tem pogledu sklicevati na najbolj klasično pričo, na gospoda dr. Lampeta, ki je javno rekel, da so za liberalce vsi deželni milijoni zapravljeni, to se pravi, da liberalci iz deželnih sredstev ne bodo nič dobili. Dobro, če ne bomo nič dobili, bomo tudi še to pretrpeli, ampak nekaj hočemo, namreč to, da se to postopanje za večen spomin razvidi iz računskih zaključkov. Mi hočemo, da se ta politični bojkot deželnega odbora, ki ga omogočuje deželni zbor stem, da daje deželnemu odboru tako neomejeno pooblastilo, zrcali in perpetuum rei memoriam vsakomur na popolnoma jasen način iz deželnega računskega zaključka. Zahtevamo ostrejšše kontrole. V tem oziru se je veliko govorilo celo v drugih deželnih zbora, kjer ne vladajo take abnormalne razmere kakor pri nas. Povsod se je naglašalo, da je kontrola deželnega gospodarstva nekaka anomalija.

Pri državi je eksekutiva popolnoma ločena od legislative. Eksekutiva pristojna ministrstvu, ki stoji pod kontrolo najvišjega računskega dvora, ki strogo pazi na to, kako se porabljajo od strani ministrstva državna sredstva, dovoljena od državnega zbora. Pri deželnih upravah je pa to vse kaj drugega. V deželni upravi deželni odbor ni drugega kot ekspozitura deželnozborske večine, to je ekspozitura politične stranke, ki izrablja brezobzirno svojo moč in tukaj manjka glede izvrševanja sklepov deželnega zbora vsakega nadzorstva. Če se ne motim, je prvi poslanec Renner na Moravskem — pozneje se je to vprašanje ventiliralo tudi v nižjeavstrijskem deželnem zboru — nasvetoval, naj se ali napravi posebna komisija deželnega zbora, ki naj bi imela nadzorstvo nad gospodarstvom deželnega odbora ali naj se pa knjigovodstvo napravi popolnoma neodvisno od deželnega odbora in se podredi direktno deželnemu glavarju, ki bo pri tem seveda osebno odgovoren za uporabo proračunjenih deželnih izdatkov.

Jaz za danes vzlic tem našim, zares že neznosnim razmeram, še ne grem tako daleč ter ne stavim nobenega drugega nasveta, kakor predlog, ki se glasi (bere — lieft):

„Deželnemu odboru se naroča, da odslej in sicer že v računskem zaključku za l. 1911. specificirano izkaže, bodisi v poročilu samem, bodisi v posebnih prilogah, porabo vseh v sprejetem proračunu navedenih deželnih subvencij.“ (Živahno odobravanje in ploskanje v središču — *Beifall und Händeklatschen im Zentrum*.)

To je torej moja druga resolucija, in sedaj, moja gospoda, prehajam k najvažnejši točki proračuna. Če pogledamo ta deželni proračun, najdemo neko številko, ki nas mora naravnost osupniti. To številko najdete na strani 38. ter se glasi: obresti od posojil za dotacijo deželne blagajnice 67.500 K. To so otrej obresti tistega dolga, katerega napravljate v začasno pokritje vsakoletnih primanjkljajev pri lastnih zakladih, kar imenuje poročevalec finančnega odseka skrajno evfemistično: pokritje primanjkljaja potom kreditne operacije.

Ta postavka je znašala koncem leta 1907. 8400 K, zakaj takrat je bila dežela dolžna samo garancijskemu zakladu dolenjskih železnic 200.000 kron. Drugih dolgov pri svojih lastnih zakladih ni imela. Koncem l. 1910. je pa znašal dolg dežele pri lastnih zakladih glasom računskega zaključka za l. 1910. že 562.000 K, ampak za obrestovanje tega dolga se je porabilo le 14.213 K, tedaj niti 3%. To je umevno, ker so se posamezni zneski rabili šele med letom, meseca marca, drugi aprila, maja, junija, tako da jih je bilo večinoma obrestovati le za del leta ter potemtakem povprečna obrestna mera ni bila višja, kakor 3%. V proračunu za l. 1911. — računskega zaključka še nimamo —, je pa ta potrebsčina izkazana že z zneskom 45.000 K, in torej poskočila v enem letu od 14.000 K na 45.000 K, dočim za l. 1912. znaša,

kakor rečeno, kar 67.600 K. To se pravi z drugimi besedami: če kalkuliramo, da je treba deželi obrestovati dotično viseče posojilo s 4% za celo leto, odgovarja to dolgu 1.700.000 K, na podlagi 3% obrestovanja pa celo 2 milijonov. Deželni odbor je torej v svojem proračunu sam priznal, da bo koncem l. 1912. dežela dolgovala svojim lastnim zakladom najmanj 1.700.000 K, rectius 2 milijona. (Klici v središču — *Rufe im Zentrum*: „Čujmo, čujmo!“ — Poslanec — *Abgeordneter Dr. Lampe*: „To je proračun!“) Toliko bo torej imela dežela koncem l. 1912. visečega in nepokritega dolga pri lastnih zakladih. In če se sedaj spominjam, da je čista imovina dežele znašala koncem l. 1910. le še 2.300.000 kron, tedaj je jasno, da bo koncem leta 1912. znašala komaj še 1 milijon kron in koncem l. 1913., to ni nobena fraza, moja gospoda, bo dežela Kranjska v tistem neizprosni položaju, v katerem mora navaden človek zapreti štacuno in nesti svoje ključke na sodnijo. (Klici v središču — *Rufe im Zentrum*: „Čujmo!“ — Poslanec — *Abgeordneter Dr. Zajc*: „O jej, o jej!“) Taki vzklici, gospod dr. Zajec, ne morejo ničesar predrugačiti. Jaz Vam dam na razpolago te svoje številke in če me prepričate, da ne odgovarjajo resnici, sem vsekdar pripravljen, kot lojalen človek, jih popraviti. Ampak za enkrat te številke stoje in zato se s strahom v srcu vprašam, kam jadramo? Naš častiti gospod deželni glavar, je nedavno temu v državnem zboru, v pikrih in ostrih besedah grajal državno „Schuldenwirtschaft“. Jaz upam, da bo sedaj, ko bo imel kot deželni glavar jasen vpogled v deželno gospodarstvo, grajal tudi to „Schuldenwirtschaft“ dežele.

In sedaj, gospoda, vprašam, prehajajoč k pokritju, s čim hočete pokriti te zevajoče primanjkljaje? Doklad nočete zvišati, pri subvencijah bi pač lahko nekoliko prihranili, toda tega ne smete, in tako pravite, da hočete za enkrat pokriti primanjkljaj s kreditno operacijo. To se pravi: apres nous le deluge, deželni odbor, delaj naprej dolgove, dokler bo šlo. Zanašate se pač na državno pomoč in jaz iz srca želim, v interesu davkoplačevalcev brez razlike strank in narodnosti, da bi se posrečilo vaši državnozborski delegaciji izposlovati kar najvišjo državno pomoč. Toda v tem pogledu je izrazil že moj predgovornik gospod grof Barbo svoje pomisleke. Jaz pa imam še neke druge in tu moram zopet stopiti na politična tla. Jaz pravim, da je naša deželnozborska delegacija zaigrala svoj vpliv na zboljšanje deželnih financ za strankarsko-politične koncesije. (Klici v središču — *Rufe im Zentrum*: „Tako je!“) Jaz pravim, da Vam je bilo veliko več ležeče na tem, da ste dosegli sankcijo strankarskega mestnega štatuta ljubljanskega, da je bilo za Vas veliko važnejše to, da ste dosegli, da se po celi deželi tam, kjer zmaga narodno-napredna stranka, razpušča na pritožbe Vaših volilcev občinske zastope in postavlja gerente, da pa tam kjer zmaguje S. L. S., zaman čakamo rešitve na pritožbe naših volilcev. (Medklici v središču —

Zwiſchenruſe im Zentrum. — Poſlanec — Abgeordneter dr. Pegan: „O tem bodo akti govorili!“ Moja gospoda, poglejte kako postopa državnozbornska delegacija ſoſednje deſele, Koroške in ſtajerske. Koroški državnozbornski poſlanci ſo že leta 1907. izpoſlovali na račun aſanacije deſelnih financ od države brezobreſtno poſojilo rectius nepovračljiv priſpevek, 400.000 K, ſtajerski državni poſlanci pa enak priſpevek celo v viſokosti 1 milijon kron. (Poſlanec — Abgeordneter Jarc: „Hribar je izpoſloval pa 700.000 K!“) Jaz miſlim, če bi ne zaſtopali naši državni poſlanci zunaj na Dunaju zgolj ſtrankarskopoliſtičnih interesov, kakor ſem že naglašal, potem bi ne bilo težko, da bi ſe bili za kranjsko deſelo doſegel ſličen priſpevek. (Poſlanec — Abgeordneter Jarc: „Škoda, da Vas ni na Dunaju!“) Jaz bi ne mogel nič ſtoriti, ker bi ne bil v Vaſi delegaciji, ki zaſtopa celo kranjsko deſelo, izvzemſi Ljubljano.

Pri tej priliki bi ſamo nekaj naglašal. Ker govorim že o občinskih volitvah, moram tudi odločno grajati, da ſe je v zadnjem času udomačila nezdrava navada, da ſe na željo poſameznikov dovoljuje, bi rekel, iz ſtrankarskopoliſtičnih razlogov delitev občin. Po mojem mnenju je delitev občin ſegla že tako daleč, da bomo imeli kmalu veliko občin, ki ne bodo ſtele več kot 300 prebivalcev. To je nezdravo ſtaliſſča javnih interesov in ſtaliſſča avtonomije. Saj le občine, ki imajo zaokroſeno ozemlje in ki ſtejejo vsaj 2000 prebivalcev morejo dandanes odgovarjati velikim zahtevam, ki ſe ſtavijo nanje od ſtrani države, ker le take občine morejo plačevati teoretično in praktično izveſbanega tajnika. Zaradi tega ſi uſojam v tem pogledu ſtaviti ſledečo reſolucijo, ki ſe glasi (bere — lieſt):

„Deſelnemu odboru ſe naroča, da ſe pri proſnjah za razdelitev poſameznih občin ozira na načelo, da je poleg želja prebivalſtva uvaževati tudi javnopravni interes in da temu intereſu odgovarjajo v kolikor mogoče zaokroſene občine ſ prebivalſtvom ne izpod 2000 in ne nad 4000 duſ.“ (Živahno pritrdjevanje v ſrediſſču — Lebhaſfte Zuſtimmung im Zentrum.)

Gospoda moja, kar ſe tiče Vaſe tolaſbe, da je pričakovati pokritja primanjkljaja, če ne ſe ravno v doglednem času, pa vendar ſe v pravem času iz raznih deſelnih podjetij, moram izjavljati, da ſe tej Vaſi nadi navzlic ſvoji želji ne morem pridružiti. Deſela je pokazala že do ſedaj, da ima pri ſvojih podjetjih ſilno neſrečno roko. To ſe kaže pri kmetijski ſoli na Grmu, pri deſelni priſilni delavnici in, mimogrede omenjeno nam kaže to tudi uſpeh tiſtega ſvoječasnega pretiranega pehanja za zakup državne užitnine. O tem ſe je tukaj že govorilo, in jaz hočem danes za tiſtih 100.000 K pogrniti plaſč krſčanskega uſmiljenja. (Veſeloſt v ſrediſſču — ſeiterfeit im Zentrum.)

Potem imamo elektriko. Jaz imam o Vaſih električnih napravah ſvojo posebno ſodbo. Želim, da bi prav dobro uſpevale, ampak v najboljšem

ſlučaju more deſela računati ſele čez deſetletja na kak prebitek, prej pa gotovo ne. Svaril bi pa pri tej priliki ſe posebno proti nezdravemu monopoliziranju naših vodnih ſil. (Medklici poſlanca dr. Zajca — Zwiſchenruſe deſ Abgeordneter dr. Zajec.) Gospod dr. Zajec mi bo pač dovolil, da nadaljujem. Monopoliziranje vodnih ſil je ſilno nevarno. Jaz ſem za to, da ima neko prednoſt posebno deſela, da ima prednoſt občina, ſem pa zoper vsako krivično ekspropriacijsko pravico, o kakrſni govori gospod dr. Lampe. Če bo deſela, če bodo občine monopolizirale vodne ſile, potem bo deſela morala te vodne ſile jako drago oddajati, če bo hotela imeti kak dobiček in ſ tem bo iz deſele pogнала privatno indusſtrijo v tiſte kraje, kjer ſi more privatna indusſtrija nabaviti cenejſe vodne ſile. Zaraditega bi jaz želel, da ſe v tem pogledu kolikor mogoče previdno poſtopa. Pri tej priliki opozarjam na to, da ſmo mi v deſelnem zboru, kakor je to omenjal že predgovornik gospod dr. Eger, dovolili deſelnemu odboru v ſvrho predpriprav za električne naprave kredit 20.000 K. Mi vemo, da ſe je ta čas za nakup tiſtih mlinov izdalo že nekaj ſtotiſočakov, ampak deſelni zbor kot prvi poklicani gospodar in kontrolor deſelnega goſpodarſtva do danes v tem pogledu ſe nima nobenega računa. Jaz miſlim torej, da je dolſnoſt, krvava dolſnoſt deſelnega odbora, da nam ſe v tem zaſedanju poda jaſen in točen račun, koliko in na kak načiſn ſe je do danes investiralo v ſvrho deſelne elektrarne.

Imamo ſe druga podjetja, na primer deſelno banko. Deſelna banka, kateri tudi želim najboljſhega uſpeha, kakor nam to kaže ſtatistika vſeh deſelnih bank pri najboljſhem goſpodarſtvu ſe dolgo vrſto let ne bo mogla izkazati nobenega efektivnega dobička.

Oſtane torej ſe deſelna klavnica in meſnica. Tudi tukaj pravite, je iſkati nov vir dohodkov za deſelo. (Poſlanec dr. Lampe: „Kaj je rekel?“) V tem pogledu ſmo ſlepi in gluhi, ker niſmo ſliſali ne ene ſtevilke in ne vemo ali bo to ſtalo 1 milijon, ali 10.000 K, mi ne vemo, ali ſe bo investiralo deſelnega denarja za 100.000 K ali 2 milijona kron in ali je rentabiliteta proračunjena na 10% ali na 100%. In to, da je deſelna zbornica, oziroma večina deſelne zbornice, navzlic temu dala deſelnemu odboru pouvoir najeti poſojilo v neomejeni viſokosti, znači naſ poseben milieu, v katerem ſe danes deſela kranjska nahaja. Iz deſelnih podjetij, katere ſ tako mladostnim darom uſtanaſljate, ſe dolgo nimate pričakovati nikakorſnega pokritja. Če trdite naſprotno, varate ſebe in davkoplačevalce.

Tak je torej ſaldo vaſe goſpodarſke politike.

Gospoda moja, pri tem pa Vi niſte originalni niſte, kajti Vi ſte le kopirali krſčanske ſocialce na Dunaju. Toda tam, moja gospoda, že vſtajajo Heilingerja in Hrabe in jaz upam, da ſe bodo naſli taki pogumni moſže tudi v Vaſih vrſtah, ki bodo napravili konec našim atentatom na pravico deſelnega zbora. (ſtevilni medklici na levi — Zahſt)

reiche Zwischenrufe links. — Poslanec dr. Tavčar: „Dr. Zajec bo Hraba!“ Jaz nisem poklican v to, da bi prepričal gospoda dr. Zajca o resničnosti svojih motivov in motivacij, ampak jaz pravim, da ni več daleč čas, ko bodo davkoplačevalci kranjske dežele brez razlike narodnosti in brez razlike političnega prepričanja proklinjali sedanjo večino deželnega zbora in za tisti čas se hoče naša stranka izogniti očitaniu, da ni bilo v tej zbornici nikogar, ki bi bil pravočasno povzdignil svoj svareči glas.

Gospoda moja, moja stranka bo glasovala zoper prehod v specialno debato, ker se v znak svojega slovesnega protesta zoper gospodarstvo večine specialne debate sploh ne bo udeležila. (Živahno odobravanje in ploskanje v središču — Lebhafter Beifall und Händeklatschen im Zentrum. — Govorniku somišljeniki čestitajo — Redner wird von den Gefinnungsgeuossen beglückwünscht.)

Deželni glavar:

Gospod poslanec grof Barbo je vložil sledečo resolucijo (bere — ličt):

„Dem Landesauschusse wird aufgetragen, sich bei den Ausgaben der tunlichsten Beschränkung zu befleißigen und bei den einzelnen Krediten womöglich Ersparungen zu erzielen.“

Gospod poslanec dr. Triller pa je vložil sledeče resolucije (bere — ličt):

„Visoki deželni zbor skleni:

A. Visoka c. kr. vlada se naproša:

1. da prevzame ljudsko šolstvo na brème države,

2. da predružači učni načrt za mesta in industrijalne kraje na eni, za ostalo deželo na drugi strani,

3. da reformira v tem zmislu c. kr. učiteljska.

B. Deželnemu odboru se naroča, da odslej, in sicer že v računskem zaključku za l. 1911., specificirano izkaže, bodisi v poročilu samem, bodisi v posebnih prilogah, porabo vseh v sprejetem proračunu navedenih deželnih subvencij.

C. Deželnemu odboru se naroča, da se pri prošnjah za razdelitev posameznih občin ozira na načelo, da je poleg želja prebivalstva vpoštovati tudi javnopravni interes in da temu interesu odgovarjajo v kolikor mogoče zaokrožene občine s prebivalstvom ne izpod 2000 in ne nad 4000 duš.“

Te resolucije stoje v debati.

Besedo ima sedaj progovornik gospod poslanec dr. Žitnik.

Poslanec dr. Žitnik:

Visoka zbornica! Z ozirom na to, da sta gospod poročevalec dr. Krek in prvi protigovornik gospod grof Barbo s številkami opisala

deželno gospodarstvo, mislim, da bom lahko v kratkih besedah izvršil svojo nalogo.

Neposredni predgovornik gospod dr. Triller (deželnega glavarja namestnik baron Liechtenberg prevzame predsedstvo — Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg übernimmt den Vorsitz) je ob priliki razprave o proračunskem provizoriju za leto 1912. dne 28. decembra preteklega leta izrekel te-le besede: „Narodnonapredna stranka bo glasovala proti predlogu gospoda poročevalca, in sicer zaradi tega, ker hoče s tem glasovanjem na posebno jasen način dokumentirati globoko nezaupanje nasproti stranki, ki danes gospoduje v kranjski deželi in je odgovorna za materialno stanje dežele.“

In da utemelji to svojo globoko nezaupanje do S. L. S., je gospod dr. Triller napravil dve bilanci, materialno in kulturno. Ti dve njegovi bilanci pa nista tako jasni in tako globoko premišljeni, kakor je globoko njegovo nezaupanje do naše stranke.

Gospod dr. Triller je namreč vzel v roke deželni proračun za l. 1912. in je navajal, da izkazuje ta proračun okroglo 1,400.000 kron primanjkljaja. Rekel je tudi, ako prištejemo k temu primanjkljaj, ki ga izkazuje proračun za l. 1911., ki je znašal 1,200.000 kron, potem stojimo pred dejstvom, da imamo danes nepokritega visečega dolga okrog 3,000.000 kron. Torej je po računu gosp. dr. Trillerja 1,400.000 in 1,200.000 kron že tri milijone kron.

Tako, gospodje, je gospod dr. Triller pretiraval tudi na javnih shodih. Ko mu je tedaj gospod dr. Lampe kot poročevalec zaklical: „To ni res!“ je gospod dr. Triller nadaljeval: „Tako sem jaz stvar razumel, ko sem na shodu v Planini trdil, da tedaj, ko je prevzela S. L. S. gospodarstvo v deželi, v deželni blagajni pač ni bilo preobilo denarja, da pa dežela tudi dolgov ni imela. Zato pravim, da me je gospod dr. Žitnik napačno razumel, ker mi je v Postojni očitil, da sem vedoma in hotoma govoril neresnico, in zaradi tega sem uverjen, da bo gospod dr. Žitnik lojalno popravil to očitjanje.“

Ta poziv gospoda dr. Trillerja je glavni povod, da sem se oglasil za besedo v proračunski razpravi. Lojalno izjavljam, da vzamem na znanje njegovo trditev, da pod besedo dolgovi ni razumel primanjkljaja v proračunu; toda ravnotako lojalno izjavljam, da vsako trditev, izgovorjeno na shodu v Postojni, vzdržujem in da ne prekličem niti pike. Da sem jaz v Postojni stvar razumel tako, kakor je g. dr. Triller noče razumeti, sem izvajal iz govora gospoda dr. Trillerja, ki ga je objavil v „Slov. Narodu“ dne 10. decembra 1911. Določni odstavek se glasi (bere — ličt): „Blagor občine je odvisen od blagra dežele. Sedaj pa

si oglejmo deželno gospodarstvo na Kranjskem, odkar imajo moč v rokah klerikalci. Dr. Pegan je pravil, da je naša klerikalna stranka, ko je nastopila svoje gospodarstvo, deželne blagajne prazne. Res ni bilo mnogo denarja v deželnih blagajnah, pa dežela tudi dolgov ni imela. Danes pa po tem kratkem času, ko so oni gospodarji, so deželne blagajne tudi prazne in dežela izkazuje v svojem proračunu za leto 1912, 1.400.000 K primanjkljaja.

Gospodje, na shodu v Planini, kjer je gospod dr. Triller govoril te besede, so bili gotovo večinoma kmečki posestniki. In sedaj Vas vprašam, ali so mogli poslušalci tedaj in pozneje „Narodovi“ bralci drugače tolmačiti besedo „dolg“, kakor tako, da je naša stranka zapravljala deželne dohodke in delala dolgove. Toda vsak razsoden človek dobro ve, da primanjkljaj v proračunu ni dolg. Koliko bomo imeli pravega primanjkljaja, oziroma dolga koncem l. 1911. in l. 1912., nam bodeta pokazala šele računski zaključka za ti dve leti. Koliko se je zmanjšal n. pr. končni primanjkljaj leta 1910. v primeri s proračunom, nam kaže računski zaključek za to leto. Ne bom navajal tukaj številke iz proračunov zadnjih let, omenim naj samo proračun za l. 1906, ki je bil zaonji, ki ga je rešila prejšnja večina te visoke zbornice. Tam je bil primanjkljaj proračunan z zneskom 661.255 K, toda koncem leta se je izkazalo, da je bil ta primanjkljaj koncem leta dosti manjši. S tem hočem reči, da tudi primanjkljaj za l. 1911. ne bo tolik, kakor ga izkazuje proračun. Koliko bo pa znašal dejanski primanjkljaj za l. 1912., tega pa danes nihče ne ve, niti naš finančni minister dr. Lampe, niti knjigovodstvo. To bomo izvedeli šele tedaj, ko dobimo v roke računski zaključek za to leto. Za tekoče leto se proračunava primanjkljaj okroglo na 1.500.000 K. Tega nisem in ne bom prikrival svojim volilcem na nobenem shodu. Ljudem pa je treba tudi povedati, odkod prihaja ta primanjkljaj. Ako črtamo iz proračuna razne podpore in deželni odbor strogo izterjuje od strank stroške v dobrodelnih zavodih, zniža se primanjkljaj gotovo za milijon kron. Govorili ste na raznih shodih, pisala so Vaša glasila, da smo za pravili 11 milijonov kron. Gospodje, kdor tako govori in piše, ta je naravnost brezvesten človek. Če nas Vaši listi psujejo, da smo zapravljivci, lumpi itd., potem je bila moja trditev, da ljudem pesek mečete v oči, najmilejši izraz, katerega sem sploh mogel rabiti. In zaradi tega vzdržujem vse, kar sem govoril na svojih shodih. (Poslanec dr. Tavčar: „Ne vem, kaj ste govorili?! Objavljeno je bilo v „Slovencu“.)

Gospodje, kakor sem že prej omenjal, nam kažejo računski zaključki prave primanjkljaje oziroma prave dolgove, in zato si usojam

navajati, da izkazuje računski zaključek za l. 1908. prebitka 9343 K 83 h. (Klici na levi — Ruže linš: „Čujte, čujte!“) Računski zaključek za l. 1909. izkazuje le 24.479 K primanjkljaja in računski zaključek za l. 1910. pa 89.187 K 10 h. Torej je vsega dolga v zadnjih štirih letih, za katerega je odgovorna S. L. S. skupaj 113.666 K 10 h. (Poslanec dr. Tavčar: „To računstvo ni pravilno.“) Prosim, jaz sem te številke izvedel pri knjigovodstvu, katero mora vedeti, katere številke so pravilne. Ako Vi tega ne verjamete, Vam ne morem pomagati. (Poslanec dr. Tavčar: „600.000 kron, če znate računati!“) Pouka v računstvu ne potrebujem, najmanj pa od liberalcev. Jaz torej opravičeno trdim, da ne zapravljamo deželnega denarja, oziroma krvavo zasluženih novcev, ki jih nosijo davkoplačevalci v deželno blagajno. Vsaka manjšina kot opozicija graja in kritikuje gospodarstvo večine. To je njena pravica. Toda kritika naj je stvarna in ne skrajno pretirana in povsem neutemeljena.

Ko pa Vi na eni strani kričite, da preveč izdajamo, zahtevate na drugi strani, da izdatno zvišajmo učiteljske plače. Jaz priznam javno, ter sodim, da mi moji tovariši ne bodo ugovarjali, če rečem, da naše učiteljstvo res ni sijajno plačano, (Poslanec Piber: „Slabo!“) nasprotno, slabo je plačano. Toda gospodje, imeli ste gospodarstvo v rokah mnogo let, zakaj pa niste že Vi izboljšali učiteljskih plač? Jaz sem že 22. leto član te visoke zbornice in se spominjam, da so učitelji opetovano prišli s prošnjami za povišanje plač. Zakaj jim torej takrat niste zvišali plač? Tedaj seveda učitelji večinoma še niso dobili v Vaše rogove. Danes pa zahtevate, da mi učiteljem izboljšamo plače. In ko bi mi to storili, bodele pa zopet v javnosti kričali in pisali, da zapravljamo. (Poslanec dr. Tavčar: „Poglejte, kaj Vi vse v javnost spravljate!“) Ko ste Vi imeli večino, zakaj niste Vi sklenili tega, kar sedaj od nas zahtevate. Jaz narodno-napredni stranki tega ne očitam, ampak samo konstatiram, da se učiteljem preje ni prav nič boljše godilo, kakor sedaj. (Poslanec Jaklič: „Še veliko slabše! Sedaj imajo draginske doklade!“ — Poslanec dr. Tavčar: „Vi ste najbolj informirani! Z Vami se ne grem!“)

Landeshauptmann - Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend):

Meine Herren, ich bitte keine Gespräche zu führen.

Poslanec dr. Žitnik

(nadaljuje — fortfahrend):

Dalje nam je gospod dr. Triller očitil, da mi uganjamo politični bojkot. Gospodje, jaz in gospod tovariš Povše sva najstarejša

člana te zbornice. Lahko bi navedel marsikateri slučaj, ko smo bili v manjšini, prosili in moledovali za vsako najmanjšo stvar, katera se pa nam končno ni odbila morda iz varčnosti, ampak iz drugih vzrokov. Omenim naj samo to, da so mnogi okraji desetletja čakali na zgradbe potrebnih cest, vodovodov in vodnjakov. (Poslanec — *Abgeordneter* dr. Zajec: „So vladale turške razmere takrat v deželi!“ Poslanec — *Abgeordneter* dr. Tavčar: „Proračune pogledajte!“) Takrat je bilo za melioracije proračunjeno na leto okroglo le 40.000 K. Danes pa imamo samo za melioracijska dela proračunjenih do pol milijona kron. Gospodje, ko sem jaz ob neki priliki govoril v zbornici o kmečkih razmerah in trdil, da je med vsemi stanovi kmet največji revež, mi je eden Vaših somišljenikov oponašal, da vedno kažem na kmečke žulje. (Klici na levi — *Mufe linfs*: „Čujte, čujte!“) Iz tega morete tudi Vi, mlajši tovariši, razvideti, s kakšnimi težavami smo se morali boriti takrat, če smo hoteli dobiti drobtinice iz mize tedanje večine.

Kako nečuveno napredna stranka pretirava, dokazuje dalje tudi trditev g. dr. Trillerja na shodu v Planini: „Jaz nimam nič proti klerikalcem, ampak če hočejo izvršiti vse to, kar so Vam obljubili, bodo morali zvišati deželne doklade za 10%.“ To je naravnost kruto zavijanje resnice, ki nima drugega namena, kakor hujskati ljudstvo in širiti nezaupanje do S. L. S. Če bi mi zvišali doklade na 100%, bi nam opravičeno očitati, da smo bebcji in tepci. Danes znaša 1% deželne doklade okroglo 38.700 K. Ko bi torej zvišali deželne doklade na direktno davke od 40% na 100%, torej za 60%, zvišali bi se deželni dohodki kar za 2.322.000 K. S tem bi ne napravili v proračunu samo ravnotežja, ampak bi imeli potem še velik prebitok. (Poslanec — *Abgeordneter* dr. Tavčar: „Saj ga boste potrebovali!“) Čemu bi torej zviševali doklade na 100%? Gospodje naprednjaki, govorite vendar resneje in ne varajte venomer ljudstva, da mu Vi le čisto resnico razlagate.

Dalje je gospod dr. Triller v finančnem odseku omenjal in danes zopet to ponavljal, da šteje med dolgove celo one zaklade, ki jih je knjigovodstvo združilo v deželnem zakladu. Gospodje, tega nobeden ne prikriva, da smo v deželni zaklad pritegnili razne zaklade, to je tukaj odkrito povedano; toda raditega se deželno premoženje ni prav nič zmanjšalo in tudi dolgovi niso nič narasli. To je ravnotako, kakor če kmet, ki ima raztrgano streho, pa v hranilnici naložen denar, ne išče posojila, ampak gre v hranilnico in tamkaj dvigne svoj denar, s katerim popravi svoja poslopja. Na ta način pa gospodar gotovo ne dela dolgov. Gospod dr. Triller je pa to stvar drugače zvil in trdil, da šteje med dolgove tudi one izdatke,

ki so se porabili za elektrarno in za Robež. On pravi, da so računi deželnega knjigovodstva, ki teh zneskov ne šteje med dolgove, ravno taki, kakor če kmet od posestva, katero mu donaša 1000 K, proda njivo za 2000 K, potem pa pravi, da mu donaša posestvo 3000 K. Gospodje, mi pa nismo nič prodali, ampak smo še dokupili. In te vsote smo dobro naložili, ki se nam bodo gotovo dobro obrestovale. Seveda Vaši somišljeniki Vam verjamejo, da smo tudi ta denar zapravili. Da se je pa deželno premoženje na drugi strani zmanjšalo, tega pa tudi deželni odbor ne prikriva. To je tukaj vse natančno in jasno razloženo; in teh računov ni delal gospod dr. Lampe, ampak gospod računski svetnik Lindtner, ki je sestavil na podlagi računskih knjig to poročilo.

Dalje je gospod dr. Triller v finančnem odseku trdil, da so naša podjetja ponesrečena in da smo imeli l. 1911. pri zakupu državne užitnine 100.000 K izgube. Pri tem pa ni povedal tega, da izkazujejo računski zaključki iz prejšnjih treh let iz tega naslova same prebitke, s katerimi se ta izguba popolnoma pokrije. Tako je n. pr. imela dežela pri zakupu užitnine l. 1908. dobička 46.924 K, l. 1909. 88.600 kron in l. 1910. 88.225 K, skupaj torej 223.149 kron, tako da imamo vkljub izgubi l. 1911. še vedno 123.149 K prebitka. Sicer pa niti teh 100.000 K še ni končno izgubljenih. Pri rokah imam pismo ministrskega predsednika grofa Stürgkha na bivšega deželnega glavarja gospoda pl. Šukljeja, da bo finančna uprava deželi povrnila primeren znesek. Gospodje, da je dežela lanske leto izgubila blizu 100.000 K, je vzrok ta, ker je bila l. 1911. slaba vinska letina in ker se ni začela graditi belokranjska železnica. Poseben vzrok pa je, da je deželni odbor v nekaterih okrajih nastavljal višje zakupne cene v ta namen, da bi dežela dobila vse okraje v zakup. (Poslanec dr. Lampe: „Še dobičke bomo delali!“) Ta akcija se nadaljuje in je opravičeno upanje, da bo dežela izpodrinila privatne konkurente. Torej gospodje, to ni bila nobena zapravljivost, pač pa navedene številke dokazujejo ravno nasprotno.

Še ena stvar je, katere ne morem molče prezreti. Opozicija nam očita, da o raznih podjetjih ne polagamo nobenih računov. Gospodje, meni taki slučajji niso znani, dasi redno zasledujem delovanje sedanjega deželnega odbora. Pač pa sem na javnih shodih v prejšnjih letih večkrat grajal poslovanje tedanjega deželnega odbora, zakar me je „Narod“ večkrat okrcal. (Poslanec dr. Tavčar: „Slovenec« je pa mene okrcal!“ Veselost — *Seiterfeit*.)

Gospodje, vzemimo gledališče. Za zgradbo deželnega gledališča je bil deželni zbor dovolil 100.000 goldinarjev in pa zavarovalnino starega gledališča, torej niti 200.000 goldinarjev. V knjigovodstvu pa sem dognal, da se je za

gledališče izdalo najmanj 310.000 goldinarjev. (Klici na levi — Ruže links: „Čujte, čujte!“) Mi o tej zgradbi nismo videli nikdar nobenega celotnega računa. Ko sem zasebno vprašal tedanjega referenta, kdaj dobimo računski zaključek, mi je odgovoril: „Ali mislite, da bo deželni odbor plačal presežek?“ Navajal sem izdatke za gledališče po informacijah, ki sem jih bil dobil od nekega deželnega uradnika. Posledica je bila, proti dotičnemu uradniku naperjena disciplinarna preiskava. Pozvan sem bil kot priča, toda odgovoril sem, četudi je bil dotični uradnik liberalec: „Če mu le las skrivite, ker je meni kot poslancu dal pojasnila, spravim vso stvar v javnost. Disciplinarna preiskava je padla v vodo.“

Dalje je jako poučna zgodovina deželne bolnišnice. Vprašanje, da se zgradi nova deželna bolnišnica, je bilo sproženo leta 1887. Po prvotnem načrtu so bili stroški proračunani na 165.000 gld. Dve ali tri leta pozneje je proračun znašal že 330.000 gld., okoli leta 1890. že 379.000 gld. in leta 1894. kar 473.000 gld. Živo se spominjam, ko smo neki večer na starem „strelišču“ v finančnem odseku po jako živahni razpravi končno odobrili ta proračun. Nikdar pozneje pa nismo izvedeli vsote, za katero je bil prekoračen dovoljeni proračun. (Klici v središču — Ruže im Zentrum: „Kaj pa potem hočete?“) Tedanja večina deželnega zbora je bila odgovorna. (Poslanec Povše: „Mi takrat nismo bili v deželnem odboru!“ — Poslanec dr. Tavčar: „Glavar je bil pristaš Vaše stranke!“ — Poslanec Piber: „Ali je glavar račune delal!“)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von
Lichtenberg

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend):

Meine Herren, ich bitte keine Gespräche zu führen!

Poslanec dr. Žitnik

(nadaljuje — fortfahrend):

Navedel bi lahko še več stvari v dokaz za svojo trditev, pa jih rajše zamolčim. Jaz nisem tega navajal, da bi komu kaj očital, storil sem to-le zato, ker brez stvarnih dokazov sedanjí večíni očitate slabo gospodarstvo.

Gospodje, če je izkazan zadnja leta res primanjkljaj, ki ga je šteti po besedah gospoda dr. Trillerja med dolgove dežele, ki pa nikakor ne znaša 3 milijone kron, ampak zadnja leta nekaj čez 100 tisoč kron, je pa treba pomisliti, kaj je dežela, odkar je v večini S. L. S., storila v prid kmetovalcu, trgovcu in obrtniku. Če nočemo dovoljevati nobenih podpor, pa kmalu ne bomo imeli nobenega primanjkljaja. (Poslanec dr. Tavčar:

„Zakaj pa nočete pokritja skleniti?!“) Zakaj ga pa Vi niste sklenili? Zakaj niste sklenili povišanja doklad takrat, ko je bivši deželni poslanec Ivan Hribar nasvetoval, naj se priklade zvišajo vsaj za 100%. Ako imamo vedno več stroškov, priklade pa vedno iste, kajti te znašajo že čez dvajset let samo 40%. Res je že čudno, da sploh še moremo gibati. Zadnja leta pokrivamo primanjkljaje skoro večinoma z dohodki od žganja in piva. Gotovo je pa tudi še mnogim v spominu, kakšne boje smo imeli, da smo si izvojevali večji dohodek. Od leta 1901. pa, kakor veste, pobira država naklado na žganje in deželi izplačuje znaten prispevek. V javnosti pa so razširjena napačna mnenja o „nemoralnih“ dohodkih iz žganja. Pripomnim, to ne izvira iz zle volje. Takrat, ko smo naklado od žganja zvišali, upali smo tudi, da se bode kolikor mogoče omejilo žganjepitje. To se ni zgodilo, pač pa se je pomnožil konsum slabega špirta. Sploh pa je nemogoč zakon, s katerim bi mogli zatreti žganjepitje.

Gospodje, noben izmed nas ne prikriva na shodih, da naše deželne finance niso ugodne. Mi vedno poudarjamo, da bo treba ali omejiti razne podpore, ali pa bomo morali zvišati doklade; toda ne na 1000%, kakor strašijo ljudi gospod dr. Triller in drugi, ako ne bobimo izdatnega državnega prispevka za asanacijo deželnih financ. Če pa trdim, da so naše finance slabe, moram pa navzlic temu vendar reči, da so naše finance v primeri z drugimi deželami — izvemšji edinole Nižjeavstrijsko — še skoraj najboljše. Gospodje, hočem Vam navesti nekaj števil, iz katerih boste razvideli, kakšne priklade in dolgove imajo posamezne druge avstrijske kronovine. Pri nas znašajo doklade na direktne davke že nad dvajset let samo 40 odstotkov.

Gorenja Avstrija ima doklad na direktne davke 50%, torej za 10% več, kakor pri nas. Naklada na pivo znaša 3 K 40 h od hektolitra. Dolga je imela koncem leta 1910. 11.175.193 K Gorenja Avstrija, torej še ni ravno tako na slabem.

Nižja Avstrija ima 28% doklado k direktnim davkom, 33%no doklado k 5%nemu davku od hišnonajemninskega davka prostih poslopij, 30%no k pridobnini javnemu polaganju računov zavezaníh podjetij, 30% k splošni pridobnini I. in II. razreda, 23% k splošni pridobnini III. in IV. razreda, 28% k rentnemu davku, 28% k opraviilnini od višjih plač zasebnih uradnikov, poleg tega imajo pa še 21.5%no priklado za šolski zaklad, tako da imajo pravzaprav 49%no priklado k direktnim davkom. Od piva pobirajo na Dunaju 1 K 70 h, na deželi pa 3 K 70 h od hektolitra. Prebitka je bilo leto 1911. 26.433 K, za leto 1912. je pa proračunjenega 93.658 K. Dolga je imela koncem leta 1911. še 11.174.889 K 62 h. Torej to je edina dežela, ki še izhaja brez primanjkljaja.

Bukovina ima 96%no doklado k direktnim davkom, to je 46% za deželni zaklad, 50% pa za deželni šolski zaklad. Nameravajo jo pa sedaj, kakor mi piše deželni odbornik dr. Oncin, zvišati na 120%. Primanjkljaj znaša okroglo dva milijona kron in porabijo za letno odplačilo teh dolgov 1.400.000 K.

V Dalmaciji so pobirali leta 1911. 67%no doklado k direktnim davkom in 4 K od hektolitra piva. Od potrošarine so pobirali 125%o naklado. Koncem leta 1910. so imeli prebitka 145.027 K, dolga pa 2.002.000 K ter porabijo za letno amortizacijo na obresti 123.961 K 83 h.

Solnograška ima že mnogo let 65%no priklado k vsem direktnim davkom in 10%no na užitnino. Leta 1911. imajo 361.201 K primanjkljaja, dolga pa koncem l. 1911. 2.907.845 kron. Za odplačilo dolga potrebujejo letno 193.028 K.

Tirolska ima 63%no dokladom k direktnim davkom. Poleg tega pa pobirajo še posamezne občine in kraji posebne doklade za vzdrževanje šol. — Dolgov ima Tirolska 12.891.800 K.

Istra pobira 35%no doklado k realnim ali direktnim davkom, 45%no k osebnim davkom. Doklada državni užitnini znaša 115%o, pri nas samo 40%o. Naklada na pivo znaša 3 K 40 h od hektolitra.

Galicija pobira 72%no priklado k direktnim davkom in 78%o k vsem drugim davkom.

Moravska, ena najbogatejših dežel v Avstriji, (Poslanec Jarc: „Musterland!“) izkazuje potrebščine za leto 1911. 51.636.007 K, pokritje pa 29.818.346 K, torej deficita 21.827.658 K. Proračun za leto 1912. izkazuje potrebščine 48.049.969 K, pokritja 29.518.612 K. Torej deficita 18.531.357 K, k temu pa pride še izredni primanjkljaj 6.485.896 K, tako da znaša skupni primanjkljaj za leto 1912. 25.017.253 K. Doklad pobirajo 57%o k direktnim in 63%o k ostalim davkom. Dolgov imajo 150 milijonov in sedaj hočejo še doklade zvišati, da bodo mogli zboljšati učiteljske plače.

Češka. Ta najbogatejša avstrijska kronovina pobira 55%no naklado k direktnim davkom. Deželni odbor jo je hotel že dvakrat zvišati na 65%o, ker vsled nemške obstrukcije deželni zbor ni mogel rešiti proračuna, a dotični sklep deželnega odbora ni dobil Najvišje sankcije. Potrebščina za leto 1912. znaša 96.5 milijonov, pokritje 65.5 milijonov, torej znaša primanjkljaj 31 milijonov. Dolga so imeli koncem leta 1911. 197.313.448 K. In ravno te dni smo brali v časnikih, da je iskal član gosposke zbornice dr. Matuš na Dunaju novo posojilo 25 milijonov kron. Take so torej finance najbogatejše dežele v Avstriji.

Na Goriškem pobirajo 20%no doklado k direktnim davkom, 30%no k splošni pridobnini in 120%o naklado na užitnino. Toda gospodje, na Goriškem stroškov za šolstvo ne plačujejo iz deželnega zaklada, ampak posamezni okraji sami, ki pobirajo po informacijah, kakor sem jih dobil od goriškega deželnega knjigovodstva, 62 do 150%o no doklado k direktnim davkom. Če sedaj te davščine primerjate z dokladami, katere pobira kranjska dežela, vidite, da mi še nismo taki zapravljavci, kakor nas tovariši v središču obsojajo. Dalje goriška dežela ne skrbi za vzdrževanje okrajnih cest in mostov, ker je to naloga okrajnih cestnih odborov, ki imajo tudi svoje doklade k direktnim davkom, ki znašajo od 30 — 50%o. Dalje občine same niso oskrbne stroške za bolne reveže, ker jih goriška dežela le predplačiloma plačuje. Ti oskrbni stroški znašajo na leto nad 300.000 K in je za pokritje tistih potrebna približno 20%o na priklado. Koncem l. 1910. je imela goriška dežela 933.444 K čistega primanjkljaja. Proračun z l. 1912. pa izkazuje 3.104.000 K založenega dolga. Vse pokritje znaša 1.374.000 K tako, da se zopet kaže primanjkljaja blizu 1 milijon kron.

Oglejmo si Štajersko. Tam je menda zaprt svet, ker ni mogoče dobiti zanesljivih podatkov. Proračun za l. 1910. je izkazal nepokritega primanjkljaja 2.932.412 K. Za l. 1912. znaša potrebščina 37.711.503 K, pokritje pa 21.245.649 K, torej primanjkljaj 16.465.854 K. Doklade in naklade so proračunane na 12.520.313 K, tako da znaša končni nepokrit primanjkljaj 3.945.541 K. Poleg tega pa hočejo še učiteljem zvišati plače za 1.447.000 K; torej bi znašal ves deficit 5.392.541 K. V ta namen hočejo zvišati priklade za 12%o, drugo bi pa pokrili s posojilom. Torej vidite, da so razmere na Štajerskem naravnost obupne in zato je umevno, da se slovenski poslanci v štajerskem deželnem zboru temu upirajo in da so pričeli z obstrukcijo.

Na Koroškem pobirajo 67%o doklado na direktne, 75%o no na indirektne davke, po 4 K od hl pive in poleg tega še posebno doklado na zasebno vino po 12 K od hektolitra, ki jim donaša na leto 100.000 K. Ko bi bilo mogoče to doklado tudi pri nas vpeljati, da ne bi pri tem zadeli naših vinorejcev, bi bil jaz prvi, ki bi predlagal, da se vpelje taka davščina. Gospodje, če bi naložili samo po 4 h na liter vina, bi nam to donášalo že 300.000 K, kar odgovarja približno 8%o ni dokladi k direktnim davkom. Seveda nam tega davka ni mogoče vpeljati, ker bi zadeli tudi naše producente. Na Koroškem to lahko naredijo, ker tam ni vinorejcev.

Ako torej kdo očita deželnemu odboru, odnosno sedanjí večini deželnega zbora, ki je odgovorna za svoje gospodarstvo od l. 1908. sem, slabo gospodarstvo, zapravljivost itd., ta je prismojen ali pa hudoben kot satan ali pa oboje skupaj. (Veselosť na levi — Šteiterfeit linfs.)

Res je, da mi izdajamo za investicijske namene velike svote, zaraditega se nam pa ne more očitati, da smo slabi gospodarji. Slab gospodar je

tisti, ki nosi svoj denar v hranilnico, skozi raztrgano streho pa mu dež moči in uničuje poslopje. Kritikuje naše gospodarstvo, te pravice Vam ne odrekamo. Stvarna kritika je celo zdrava. Toda iz komarja ne delajte slona, navajajte dejstva, ki jih morete dokazati. Sredstva pa in orožje, katera Vi rabite, so vse graje vredna, ker služijo le agitaciji in hujskanju prebivalstva.

Gospodje, vidite, kako izginja Vaš lažiliberalizem. Povsod se stranke cepijo v dva tabora, na eni strani je krščansko-socialna, na drugi strani pa socialno-demokratska stranka. Vaša napredna ideja je lažiideja in vsled tega mora priti Vaša stranka na kant. To vidite na Nemškem, to vidite na Francoskem in drugod. Moderni liberalizem kot tak je sebičen, hinavski in krut, in zaradi tega mora vsak pameten človek obsojati in kvečjemu še pomilovati osebe in stranke, ki so se udinjale pogubnemu liberalizmu.

(Dolgotrajno burno odobravanje in ploskanje na levi — Anhaltender stürmischer Beifall und Händeklatschen links.)

Deželni glavar

(prevzame predsedstvo — den Vorsitz übernehmend):

Prekinem razpravo in bom sejo sedaj zaključil.

Personalni odsek ima sejo takoj sedaj po javni seji v sobi veleposestva.

Upravni odsek ima sejo jutri v četrtek dne 8. t. m. ob pol 10. uri dopoldne v sobi kluba Slovenske Ljudske Stranke. Na dnevnem redu je voden pravni zakon.

Opozarjam visoko zbornico, da se bodo jutrišnje seje upravnega odseka udeležili gospodje sekcijski načelnik dr. Seidler, ministerijalni tajnik dr. pl. Alter in ministerijalni podtajnik dr. Deutschmann iz poljedelskega ministrstva.

Prihodnja deželnozborska seja se vrši v petek dne 9. t. m. ob pol 10. uri dopoldne.

Na dnevni red pridejo sledeče točke: (Glej dnevni red prihodnje seje — Siehe Tagesordnung der nächsten Sitzung.)

Zaključim sejo.

Konec seje ob 6. uri 45 minut zvečer. — Schluß der Sitzung um 6 Uhr 45 Minuten abends.

Dodatek — Anhang.

Interpelacija

poslanca Matjašiča in tovarišev do gospoda deželnega glavarja v zadevi vodovoda za občino Suhor, oziroma za okraj Metlika.

Vprašamo gospoda deželnega glavarja:

1. Kaj je vzrok, da se ne izvrši toliko časa tako važno in neobhodno potrebni vodovod?

2. Kdaj se pričnejo izvrševati prepotrebni vodovodi v občini Suhor, Lokvica, Crešnjevec, Radovica, Metlika.

Matjašič l. r.,

Kobi l. r., Pogačnik l. r., Košak l. r., Piber l. r.,
dr. Krek l. r., dr. Lampe l. r., dr. Žitnik l. r., Povše l. r.,
Jarc l. r., dr. Pegan l. r., Dular l. r., Dimnik l. r.,
Ravnikar l. r., Jaklič l. r., Zabret l. r., Bartol l. r.,
Lavrenčič l. r., B. M. Perhavec l. r.

